

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

ESNEK TASARIM KRİTERLERİ DOĞRULTUSUNDA KENTSEL AÇIK
MEKANLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İrem GÜNGÖR

EKİM 2024

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**ESNEK TASARIM KRİTERLERİ DOĞRULTUSUNDA KENTSEL AÇIK
MEKANLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ**

İrem GÜNGÖR

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünce
"PEYZAJ YÜKSEK MİMARİ"
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 16 / 09 / 2024

Tezin Savunma Tarihi : 23 / 10 / 2024

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Doruk Görkem ÖZKAN

Trabzon 2024

ÖNSÖZ

“Esnek Tasarım Kriterleri Doğrultusunda Kentsel Açık Mekanların Değerlendirilmesi” isimli bu tez Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Programında hazırlanmıştır.

Tez çalışmam boyunca desteğini ve yardımını hiçbir zaman eksik etmeyen, bilgi ve tecrübesiyle bana rehberlik eden sayın hocam Doç. Dr. Doruk Görkem ÖZKAN’a teşekkürü bir borç bilirim. Ek olarak tez çalışması sürecinde bana her türlü imkânı sağlayan Peyzaj Mimarlığı Bölüm Başkanlığına ve emeği geçen bütün hocalarıma en içten dileklerimle teşekkür ederim.

Bu zamana kadar en büyük destekçilerim olan ve beni her koşulda destekleyen başta eşim olmak üzere bütün aileme en içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu tez çalışmasının bundan sonraki çalışmalara katkı sağlamasını temenni ederim.

İrem GÜNGÖR

Trabzon 2024

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Esnek Tasarım Kriterleri Doğrultusunda Kentsel Açık Mekanların Değerlendirilmesi” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Doç. Dr. Doruk Görkem ÖZKAN’ın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 23/10/2024

İrem GÜNGÖR

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET	VII
SUMMARY	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ	IX
TABLolar DİZİNİ	XII
1. GENEL BİLGİLER	1
1.1. Araştırma Probleminin ve Yaklaşımının Açıklanması	1
1.2. Kentsel Açık Mekan	4
1.2.1. Mekan Kavramı	5
1.2.2. Kentsel Açık Mekan Kavramı	7
1.2.3. Kentsel Açık Mekan Türleri ve Fonksiyonları	12
1.2.4. Kullanıcı İhtiyaçları	14
1.2.5. Kullanıcı Çeşitliliği ve Mekanla İlişkisi	17
1.2.6. Mekan Tasarımına Kullanıcı Katılımı	21
1.3. Bölüm Sonucu	23
2. YAPILAN ÇALIŞMALAR	24
2.1. Esneklik Kavramı	24
2.2. Esnek Tasarımlı Mekan Özellikleri	30
2.3. Esneklik Çeşitleri	32
2.3.1. Fonksiyonel Esneklik	33
2.3.2. Kullanımda Esneklik ve Hareketlilik	34
2.3.3. Mekansal-Boyutsal Esneklik	35
2.3.4. Yapısal Esneklik	36
2.3.5. Zamansal Esneklik	36
2.4. Esnek Tasarım Olanakları	36
2.4.1. Fiziksel Boyut Olanakları	37
2.4.2. Sosyal Boyut Olanakları	42
2.5. Kentsel Açık Mekanlarda Esnek Tasarım Kriterleri	49

2.5.1. Tasarımda Esneklik.....	52
2.5.2. Yapısal Esneklik.....	53
2.5.3. Kullanımda Esneklik.....	54
2.5.4. Fonksiyonel Esneklik.....	55
2.5.5. Zamansal Esneklik	56
2.6. Bölüm Sonucu	58
3. BULGULAR.....	59
3.1. Esnek Tasarım Kriterleri Bağlamında Kentsel Tasarım Yarışma Projelerinin Değerlendirilmesi	59
3.1.1. Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması.....	60
3.1.2. Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi Yarışması	69
3.1.3. Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması	76
3.1.4. Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması	83
3.1.5. İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması.....	91
3.2. Kentsel Açık Mekan- Kullanıcı Özelliklerine Yönelik Bulgular.....	98
3.3. Kentsel Açık Mekanların Esnek Tasarım Kriterlerine Göre Analiz Bulguları.....	101
3.4. Bölüm Sonucu	107
4. TARTIŞMA	108
5. SONUÇLAR.....	111
6. ÖNERİLER.....	114
7. KAYNAKLAR	116
ÖZGEÇMİŞ	

Yüksek Lisans Tezi

ÖZET

ESNEK TASARIM KRİTERLERİ DOĞRULTUSUNDA KENTSEL AÇIK MEKANLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

İrem GÜNGÖR

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Doruk Görkem ÖZKAN
2024, 125- Sayfa

Kentsel açık mekanlar, insanların ortak bir şekilde kullanımını paylaşmış olduğu yaşam alanlarıdır. Günümüzde kentsel açık mekanların azalması, insan ihtiyaçlarının çeşitlenmesi veya farklılaşması, insanların daha mobil hale gelmesi ve pandemi gibi çevresel sorunların artması sonucunda kentsel açık mekanların rolünün zamanla değişim göstermesi, farklı kullanım ihtiyaçları oluşturmaları ve farklı işlevsel özelliklere sahip olmayı gerektirmesi gibi nedenler, tasarımcıları değişebilen, dönüşebilen ve daha esnek mekanlar tasarlamaya yöneltmiştir. Esnek tasarım kriterleri taşıyan kentsel açık mekanlar kullanıcılara deneyim çeşitliliği ve değişen ve dönüşen gereksinimlerini karşılayabilme gibi olanakları sağlayarak kullanıcıların mekandan memnun kalmasını ve mekanın daha aktif ve uzun ömürlü bir yapıda olmasını sağlamaktadırlar.

Bu çalışmada, kentsel açık mekan kavramı ve esneklik kavramı açıklanmıştır. Esnek tasarım kavramı ve özellikleri doğrultusunda kentsel açık mekanlarda esnek tasarım kriterleri belirlenmiştir. Belirlenen esnek tasarım kriterleri dikkate alınarak, düzenlenen kentsel açık mekanlarda meydan proje yarışmaları incelenmiş ve kriterlere göre değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Açık Mekan, Kullanıcı, Deneyimsel Memnuniyet, Esnek Tasarım

Master Thesis

SUMMARY

EXAMINATION OF URBAN OPEN SPACES IN ACCORDANCE WITH FLEXIBLE DESIGN CRITERIA

İrem GÜNGÖR

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Landscape Architecture
Supervisor: Assoc. Prof. Doruk Görkem ÖZKAN
2024, 125- Pages

Urban open spaces are living spaces that people share in common use. Today, the decrease in urban open spaces, the diversification or differentiation of human needs, people becoming more mobile, and the increase in environmental problems such as pandemics, as a result of which the role of urban open spaces has changed over time, creating different usage needs and requiring different functional features, have led designers to design changeable, transformable and more flexible spaces. Urban open spaces with flexible design criteria provide users with opportunities such as a variety of experiences and the ability to meet changing and transforming needs, ensuring that users are satisfied with the space and that the space has a more active and long-lasting structure.

In this study, the concept of urban open space and the concept of flexibility are explained. Flexible design criteria in urban open spaces have been determined in line with the concept and characteristics of flexible design. Considering the determined flexible design criteria, the square project competitions in urban open spaces have been examined and evaluated according to the criteria.

Keywords: Urban Open Space, User, Experiential Satisfaction, Flexible Design

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Çalışmanın Akış Diyagramı	4
Şekil 2. Kentsel açık mekanlarda üç boyut değerlendirmesi (UOS değerlendirme, Salama & Patil, 2024).....	8
Şekil 3. İhtiyaçlar Piramidi (Maslow, 1943).	15
Şekil 4. Kullanıcı gereksinimleri (Caan, 2011)	22
Şekil 5. Esnek tasarım olanakları (İslamoğlu, 2014).....	37
Şekil 6. Modüler tasarım planı	38
Şekil 7. Mekansal elemanların hareketliliği	38
Şekil 8. Çok amaçlı kullanım planı	39
Şekil 9. Nötr alan planı	40
Şekil 10. Farklı plan tipleri gösterimi.....	40
Şekil 11. Eklenebilme/çıkarılabilme gösterimi	41
Şekil 12. Birleştirme/bölünme gösterimi.....	41
Şekil 13. Kullanıcı Deneyim Peteği (Morville, 2004).....	47
Şekil 14. İnsan, algı ve deneyim aşamaları	48
Şekil 15. Araştırmanın Teorik Çatısı.....	57
Şekil 16. 5. Mansiyon, Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması plan tasarımı (URL-2, 2024)	62
Şekil 17. 5. Mansiyon, Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması yapısal kararlar (URL-3, 2024).....	63
Şekil 18. 5. Mansiyon, Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması proje detay görüntüleri (URL-4, 2024)	65
Şekil 19. 5. Mansiyon, Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması proje detay görüntüleri (URL-5, 2024)	65
Şekil 20. 5. Mansiyon, Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması proje detay görüntüleri (URL-6,2024)	66
Şekil 21. 5. Mansiyon, Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması fonksiyonel özellikleri (URL-7, 2024)	67
Şekil 22. 2. Ödül, Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi Yarışması plan tasarımı (URL-8,2024).....	71

Şekil 23. 2. Ödül, Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi Yarışması tasarım süreci yapısal kararlar (URL-9, 2024; URL 10, 2024)	72
Şekil 24. 2. Ödül, Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi Yarışması mekan kullanım detayları (URL-11, 2024)	73
Şekil 25. 2. Ödül, Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi Yarışması mekan kullanım detayları (URL-12, 2024; URL-13, 2024; URL-14, 2024; URL-15, 2024)	74
Şekil 26. 2. Ödül, Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi Yarışması meydan fonksiyonel kullanım senaryoları (URL-16, 2024)	75
Şekil 27. 1. Ödül, Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması plan tasarımı (URL-26, 2024)	78
Şekil 28. 1. Ödül, Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması yapısal kararlar (URL-27, 2024; URL 28, 2024)	79
Şekil 29. 1. Ödül, Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması yapısal kararlar (URL-29, 2024; URL-30, 2024)	80
Şekil 30. 1. Ödül, Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması kullanım detayları (URL-31, 2024; URL-32, 2024)	81
Şekil 31. 1. Ödül, Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması fonksiyonel kullanım planı (URL-33, 2024)	82
Şekil 32. 1. Ödül, Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması plan tasarımı (URL-17, 2024)	85
Şekil 33. 1. Ödül, Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması yapısal kararlar (URL-18, 2024; URL-19, 2024; URL-20, 2024)	86
Şekil 34. 1. Ödül, Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması mekan kullanım detayları (URL-21, 2024; URL-22, 2024)	87
Şekil 35. 1. Ödül, Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması mekan kullanım detayları (URL-23, 2024)	88
Şekil 36. 1. Ödül, Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması fonksiyonel kullanım planı (URL-24, 2024)	89
Şekil 37. 1. Ödül, İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı kentsel tasarımı (URL-38, 2024)	93
Şekil 38. 1. Ödül, İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı Kentsel Tasarımı yapısal kararlar (URL-39, 2024)	94
Şekil 39. 1. Ödül, İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı Kentsel Tasarımı yapısal kararlar (URL-40, 2024; URL-41, 2024; URL-42, 2024)	95

Şekil 40. 1. Ödül, İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı Kentsel Tasarımı kullanım detayları (URL-43, 2024; URL-44, 2024)	96
Şekil 41. 1. Ödül, İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı Kentsel Tasarımı fonksiyonel kullanım planı (URL-45, 2024)	97

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Mekan kavramının sınıflandırılması (Schulz, 1974).....	6
Tablo 2. Kullanıcı mekan ilişkisi (Mehan Aldemir'den (2019) geliştirilmiştir.)	19
Tablo 3. Kullanıcı ve mekan etkileşiminin esneklik ihtiyacını etkileyen faktörleri (Mehan Aldemir, 2019).	21
Tablo 4. Geçmişten günümüze kadar yapılan esneklik tanımları.....	26
Tablo 5. Esneklik kavramı sınıflandırması (Woodman, 2016)	29
Tablo 6. Esneklik çeşitleri (İslamoğlu, (2014); Mehan Aldemir, (2019); Woodman, (2016); Shnieder & Till'den (2007) geliştirilmiştir.).....	33
Tablo 7. Görsel kalite değerlendirme modelleri (Erdönmez & Kaptanoğlu, 2007)	43
Tablo 8. Deneyimsel memnuniyet oluşumu (Aho'dan (2001) geliştirilmiştir.).....	46
Tablo 9. Kentsel açık mekanlarda esnek tasarımı belirleyen kriterler (İslamoğlu, (2014); Mehan Aldemir, (2019); Woodman, (2016); Shnieder & Till'den (2007) geliştirilmiştir.).....	51
Tablo 10. Fonksiyonel esneklik sınıflandırması (Kepekçioğlu, 2007)......	55
Tablo 11. Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Tasarım Proje Yarışması bilgileri ve esnek tasarım kriterlerine göre değerlendirilmesi	61
Tablo 12. 2. Ödül, Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi Yarışması bilgileri ve esnek tasarım kriterlerine göre değerlendirilmesi	70
Tablo 13. 1. Ödül, Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması bilgileri ve esnek tasarım kriterlerine göre değerlendirilmesi	77
Tablo 14. 1. Ödül, Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması bilgileri ve esnek tasarım kriterlerine göre değerlendirilmesi	84
Tablo 15. 1. Ödül, İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması bilgileri ve esnek tasarım kriterlerine göre değerlendirilmesi	92
Tablo 16. Kentsel açık mekan yarışma projelerinin mekansal özelliklerine ait bulgular.....	100
Tablo 17. Kentsel açık mekan yarışma projelerinde esnek tasarım kriterlerine ait bulgular.....	102
Tablo 18. Kullanıcı ve mekan etkileşimleri sonucunda oluşan esneklik ihtiyacı parametreleri ile kentsel açık mekanlarda esnek tasarım kriterlerinin oluşumu (Mehan Aldemir, (2019); İslamoğlu, (2014); Shnieder & Till'den (2007) geliştirilmiştir.).....	106

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırma Probleminin ve Yaklaşımının Açıklanması

Tarih boyunca tasarımcılar, insanların gereksinimlerini sağlayan çoklu işlevlere sahip mekanlar tasarlamayı hedeflemişlerdir. İlk insan yerleşiminden göçebe hayata ve yerleşik hayata geçilmesinden günümüze kadar geçen süreç boyunca, bir mekanın değişebilmesi, büyüyebilmesi ve uyarlanabilir özellikte olarak esneklik özelliklerine sahip olması insanlar için oldukça büyük bir önem taşımıştır. Değişen insan yaşamına bağlı olarak mekan ile kullanıcı arasındaki ilişkinin dinamik bir şekilde kurulması gerekmektedir. Esneklik, kullanıcıların içerisinde bulundukları çevreye, gelişen teknolojiye ve farklı işlevsel kullanımlara olanak sağlayabilen bir kavramdır.

Kentsel açık mekan, bir kentin canlı bir mekan olmasını sağlayan temel unsurdur (Kahya & Yerli, 2018). Kentsel açık mekanlar, kentlerde yaşayan insanların bir araya gelebilmesini ve farklı gereksinimlerini karşılayabildikleri önemli alanlardır. Bu yüzden tasarlanan kentsel açık mekanların kullanıcıların gereksinimlerini karşılayabilecek tüm özelliklere sahip olması, kullanıcıların içinde bulundukları çevrelerde daha kaliteli bir yaşam sürmelerini sağlamaktadır. Kentsel açık mekanların nicelik ve nitelikleri düşünüldüğünde insan ihtiyaçlarının tümünü karşılaması, olası tüm gereksinimlere çözüm getirmesi mümkün değildir. Bu durumda değişebilen, dönüşebilen, uyarlanabilir esnek mekanlara ihtiyaç vardır. Dolayısıyla mekanların kullanıcıların farklı zamanlarda ve farklı durumlarda oluşan gereksinimlerine cevap verebilmesi esnek tasarım sayesinde mümkün olabilir.

Esnek tasarımlı kentsel açık mekanlar, değişimlere, insanların farklı ihtiyaç ve gereksinimlerine ve farklı amaçlardaki mekan kullanımı gibi özelliklere sahip bir yapıda oldukları için kullanıcılara farklı deneyimler yaşatabilirler. Kullanıcılar aynı mekanda farklı deneyimler yaşayabildikleri için çeşitli ihtiyaçlarını karşılar ve mekandan memnun kalırlar.

Araştırmanın konusu tasarımda esneklik kavramı ve kentsel açık mekanlardaki esnek tasarım kriterlerinin yapılan meydan proje yarışmaları üzerinde değerlendirilmesinden oluşmaktadır. Araştırma konusunda daha detaylı bir açıklama getirebilmek için genel olarak araştırmada cevaplanacak sorular şunlardır:

- İnsanların mekan kullanımlarını belirleyen özellikler nelerdir?

- Mekanın sunmuş olduğu farklı olanaklar kullanıcılara deneyimsel memnuniyet yaşatır mı?
- Kentsel açık mekanlarda kullanıcı ihtiyaç ve gereksinimleri nelerdir?
- Kentsel açık mekanlarda insan-çevre ilişkisi kapsamında süreç nasıl gelişir?
- Kentsel açık mekanların sunmuş olduğu farklı olanaklar nelerdir?
- Esnek mekanlarda oluşan deneyimin niteliği tercihi belirler mi?

İnsanların ihtiyaç ve gereksinimleri zamana, kişiliklerine ve kültürlerine göre farklılıklar göstermektedir. Bu sebepten ötürü insanlar farklı olanaklara sahip çevreleri tercih ederler. Farklı olanaklara sahip olan mekanlar kullanıcıların farklı deneyimler yaşamasına sebep olurlar.

Kullanıcıların aynı mekanda çok fazla deneyim yaşaması deneyimsel memnuniyet olasılığını da beraberinde getiren bir durumdur. Araştırma problemi bu bilgiler ışığında esnek tasarımlı mekanların özellikleri göze alınarak belirlenmiştir. Araştırma probleminin belirleyen sorular bu şekildedir:

- Kentsel açık mekanlar, esnek tasarım doğrultusunda tasarlandığında kullanıcıların farklı gereksinimlerine cevap verebilir mi?
- Esnek tasarımlı kentsel açık mekanlar, kullanıcılarda deneyimsel memnuniyet oluşturur mu?

Ortaya çıkan bu sorular, esnek tasarımlı mekanların özelliklerine, kullanıcı memnuniyetlerine, kullanıcıların değişen ve dönüşen gereksinimlerine çözüm bulabilme ve tasarlanan kentsel açık mekanların daha aktif kullanımı üzerindeki etkilerine açıklık getirme sebebi oluşturmıştır.

Esnek tasarımlı mekanlar, kullanıcıların zamanla değişen ve dönüşen gereksinimlerine adapte olabilir özellikte olduğu için, bu mekanlar kullanıcılarda deneyimsel memnuniyetler oluşturur. Kullanıcılarda oluşan deneyimsel memnuniyet doğrultusunda kullanıcılar mekanı daha aktif ve verimli bir biçimde kullanabilirler. Bu bilgileri doğrultusunda oluşan amaçlar şunlardır;

- Esnek tasarımlı kentsel açık mekanların kullanıcıların ihtiyaçlarına ve beklentilerine nasıl cevap verdiğini belirlemek,
- Kentsel açık mekanlarda esnek tasarım kriterlerini belirlemek,

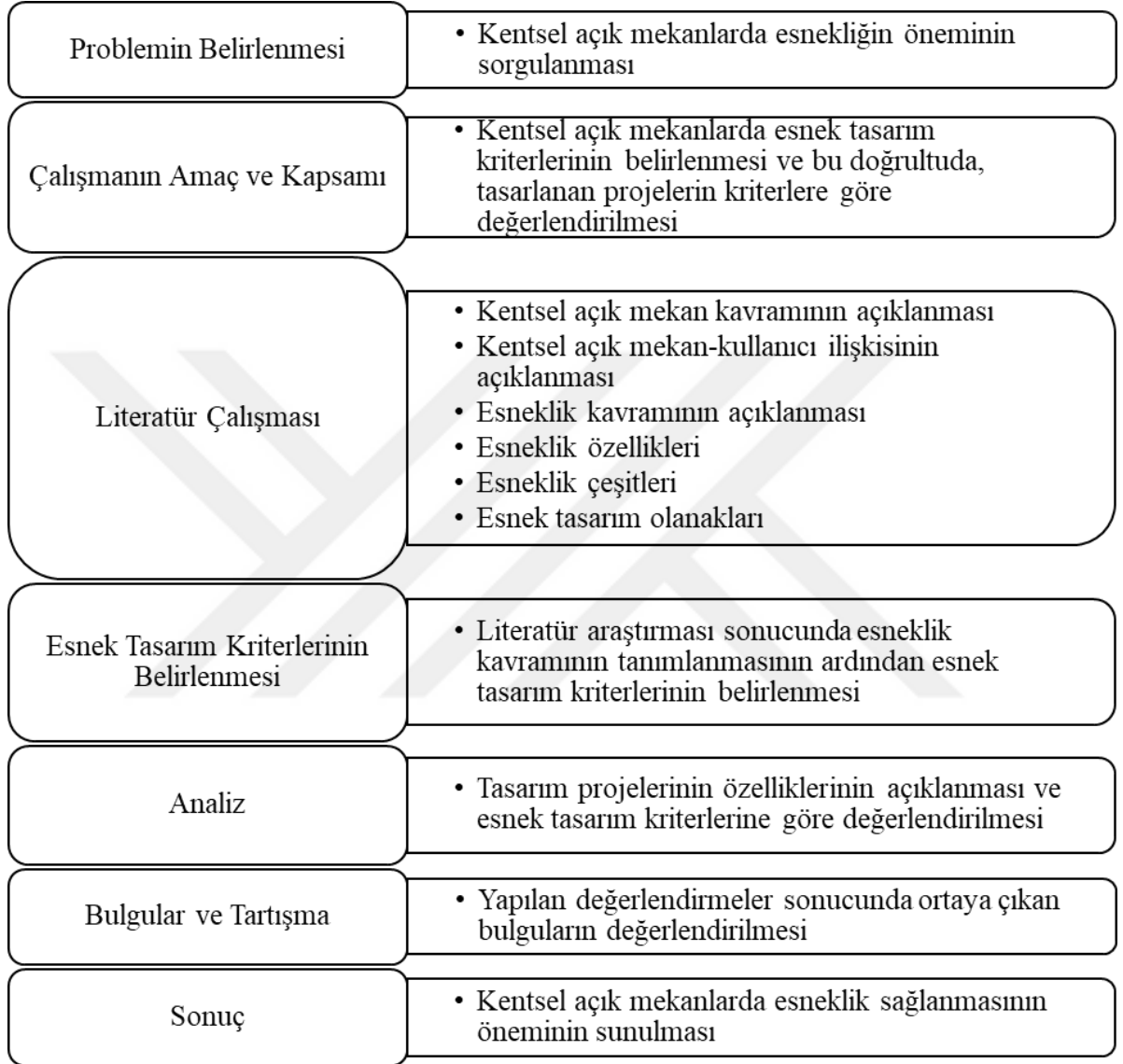
- Esnek tasarımı kentsel açık mekan yarışma projelerinin sahip olduğu özellikler incelenerek, sunmuş olduğu olanakları belirlemek,
- Esnek tasarımı kentsel açık mekanların kullanıcılarda deneyimsel memnuniyet oluşturma durumunu belirlemektir.

Tasarlanan kentsel açık mekanlar, tasarlandıkları dönemlerin ihtiyaçlarına göre tasarlandıkları için değişen ve gelişen durumlarda kullanıcıların gereksinimlerine cevap veremez duruma gelirler ve kullanıcılar tarafından tekrar tercih edilmeyerek, kullanılmayan mekanlar haline dönüşürler. Esnek tasarım doğrultusunda tasarlanan kentsel açık mekanlarda ise amaç değişen ve dönüşen durumlara adapte olmak ve bu sayede varlığını devam ettirmektir. Esnek tasarımı mekanlar, kullanıcıların değişen ihtiyaçlarına ve gereksinimlerine cevap verebilir özelliktedirler. Bu durum kullanıcıların mekandan, aktif ve verimli bir biçimde kullanarak memnun kalmasını sağlamaktadır. Mekanda farklı gereksinimlerini gerçekleştirebilen kullanıcılar mekandan memnun kalırlar ve bu durum sonucunda kentsel açık mekanlar daha uzun bir ömre ve kullanıcı katılımına sahip olmaktadır. (İslamoğlu & Usta, 2018). Bu bilgiler doğrultusunda bu çalışmada şu varsayımlara açıklama getirilmektedir;

- Esnek tasarımı kentsel açık mekanlar, farklı kullanımlara uygun işlevsel özelliklere sahiptirler.
- Esnek tasarımı kentsel açık mekanlar, aynı anda farklı kullanıcı tiplerinin mekanı aktif kullanabilmesini sağlayabilir.
- Esnek tasarımı kentsel açık mekanların sunmuş olduğu farklı ve değişen olanaklar sayesinde mekan kullanıcılara farklı kullanımlar sunmaktadır.
- Esnek tasarımı kentsel açık mekanlar, kullanıcıların farklı gereksinimlerine cevap verebilir nitelikte olduğundan kullanıcılarda deneyimsel memnuniyet oluşturabilir.

Bu varsayımlar doğrultusunda oluşturulan Çalışmanın Akış Diyagramı Şekil 1’ de ortaya koyulmuştur. Çalışmada kentsel açık mekan ve kullanıcı özellikleri tanımlanmasının ardından esnek tasarım kavramı detaylı bir şekilde açıklanarak esnek tasarımı kentsel açık mekanların özellikleri, sunmuş olduğu olanaklar ve esneklik çeşitleri açıklanmıştır. Ortaya çıkan bilgiler sonucunda esnek tasarımı mekanların özellikleri şematize edilmiş ve tipolojileri oluşturulmuştur. Bu tipolojiler çerçevesinde kentsel açık mekanlarda esnek

tasarım kriterleri oluşturularak, kentsel tasarım meydan yarışma projeleri incelenmiş ve esnek tasarım kriterlerine göre değerlendirilmiştir.

Şekil 1. Çalışmanın Akış Diyagramı

1.2. Kentsel Açık Mekan

Kentsel açık mekanlar gündelik yaşamın gerçekleştiği, kullanıcıların yaşamlarına dair barınma, güvenlik ve sosyal aktiviteler gibi gereksinimlere cevap olabilecek unsurları barındıran ve sürekli olarak değişime uğrayabilen yerlerdir. Kentsel açık mekan kullanıcıların farklı deneyimler yaşadığı ve içerisinde günlük aktivitelerini

gerçekleştirdikleri özelliklere sahiptir. Kentsel açık mekanların başarısı temel olarak, kullanıcıların bireysel gereksinimlerine ve farklı fiziksel durumlarına olanak sağlaya bilirliliği ile belirlenmektedir. Kentsel açık mekanlar içerisinde, farklı kullanıcı profilleri barındıran ve kullanıcıların sosyal ve ekonomik durumlarına vermiş oldukları cevaplarla mekan kimliği kazanırlar.

1.2.1. Mekan Kavramı

İnsanlığın varoluşuyla birlikte oluşan mekan kavramı, herhangi bir unsurun belirli bir sebepten veya sebebe bağlı olmadan bulunduğu yer anlamına gelmektedir. Türk Dil Kurumu tarafından da “yer, bulunulan yer, ev, yurt ve uzay” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2023). Kuban (1984) mekan için, eylemin gerçekleştiği ilk basamak ve kullanıcıların kendilerini içinde güvende hissettikleri sınırlı boşluk şeklinde tanımlamıştır (Kuban, 1984). Krampen (2013), mekanı insanların birbirleri ve maddesel unsurlarla etkileşime geçtikleri sahne olarak tanımlamıştır (Krampen, 2013).

Mekan içerisinde kullanıcıları, fiziki unsurları ve çeşitli kullanıcı etkinliklerini bulunduran sınırlandırılmış bir boşluktur. Mekan, insanları geniş çevrelerden belirli bir oranda ayıran ve içerisinde yaşamlarını sürdürdükleri bireysel veya toplumsal gereksinimlerini gerçekleştirmelerini sağlayan boşluk olarak tanımlanmaktadır (Hasol, 1975). Henri Lefebvre (1974), mekan için yapılan boşluk ve fiziksel özelliklere sahip yer tanımlamalarına karşılık olarak mekanı bedenimize benzetmiş, canlı ve daimi olduğunu belirtmiştir (Lefebvre, 1974).

Gür (1996), mekanı “Bizi saran boşluğun üç boyutlu anlatımı” olarak tanımlamıştır. Bu ifade de mekanın, sınırlandırma ile tanımlanabilecek bir boşluk olduğu ortaya koymuştur (Gür, 1996). Mekan, insanlar tarafından bir yerin belirginleştirilmesi ve sınırlandırılması ile oluşur (Schanell & Gifford, 2010). Bir mekanın oluşumu insan sayesinde meydana gelmektedir. Mekanda insanların ihtiyaç ve gereksinimlerine olanak sağlayan unsurlar bulunmaktadır. Mekanlar, kendilerini oluşturan ve anlam katan özelliklerini insan kullanımı ve gereksinimleri ile varlıklarını devam ettirirler (Özkan, 2011).

Bir mekanı yer yapan, kullanıcıların o yerde farklı aktivitelerde bulunması, yerin belirli fiziksel, sosyal ve algısal özelliklere sahip olması, yerin kullanıcılar için bir anlam ifade etmesi ve yerin özgün özelliklerinin olması gibi durumlardır. Schultz (1974), mekanı

kullanıcıların toplumsal, fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarına cevap veren bir boşluk olarak tanımlamıştır (Schultz, 1974).

Tablo 1. Mekan kavramının sınıflandırılması (Schulz, 1974)

MEKAN	Pragmatik Mekan	Kullanıcıların temel gereksinimleri ile oluşan fiziksel unsurları barındıran mekandır.
	Algısal Mekan	Mekanı oluşturan öğelerin kullanıcı tarafından algılanmasıyla oluşan duyusal ve deneyimsel mekandır.
	Varoluşsal Mekan	Değişen zaman süreçleriyle kimlik kazanarak oluşan mekandır.
	Bilişsel Mekan	Fiziksel öğelerin kullanıcıların zihinlerinde kavramlaşması olarak tanımlanmaktadır.
	Soyut Mekan	Mekanın var olmasındaki soyut kavramların mekansal özellikler bakımından değerlendirilmesi ile oluşmaktadır.

Mekan kavramını tanımlayan Tablo 1’de gösterilen bu unsurlar, kullanıcıların mekanı anlamlandırmasını, rahat bir şekilde kavrayabilmesini ve mekandaki davranış biçimlerini oluşturmasını sağlamaktadır. Mekanın var olması için insana ve aynı zamanda insanların varlıklarını devam ettirebilmeleri için mekana ihtiyaçları vardır.

Mekan, insanların bir yeri diğer yerlerden ayırmak için kullanmış oldukları bir kavramdır (Scannell & Gifford, 2010). İnsanlar tarafından ayrıştırılan ve bir anlam yüklenerek oluşturulan mekanlarda, mekana bağlılık duygusu oluşmaktadır. Mekana bağlılık, insanların bir yere anlam vererek, yerle bir ilişki geliştirmesi ile oluşur (Altman & Low, 1992). İnsanlar mekanlara çeşitli anlamlar yükleyerek mekanla duygusal bir ilişki kurmaktadır.

Mekan insanların farklı şekillerde algıladıkları ve etkilendikleri soyut bir boyuttan oluşmaktadır. Mekana anlam katan bu soyut boyuttur. Mekanı oluşturan fiziksel bileşenlerin yanı sıra kullanıcıların mekanda bulundukları esnada hissettikleri duygular da oldukça önemlidir. Kullanıcıların deneyimleri ile algılamış oldukları mekan, tüm fiziksel aktiviteleri içine alan algısal bir olaydır (Günel & Esin, 2007). İnsanlığın varoluşundan bu yana, oluşan ve devam eden mekan kavramı insanların bir boşluğa fiziksel özellikler yüklemesi, aktivitelerini gerçekleştirmesi ve bunlar sonucunda mekana özgün değerler katarak anlamlandırması ile tanımlanmıştır.

Mekan kavramı genel olarak boşlukların sınırlandırılmasıyla ortaya çıkan yere verilen isimdir. Mekan kavramının herhangi bir ölçüsü yoktur. En küçük ölçekten en büyük

ölçeklere kadar sınıflandırılabilir. Kentsel açık mekanlarda mekanın geniş ölçekteki bir halidir (Gür, 1996). Kentsel açık mekanlar yapıların kullanıcıların yaşam koşullarına göre şekillenen ve yapıların oluşturduğu bir kavramdır (Yerli & Kahya 2018).

1.2.2. Kentsel Açık Mekan Kavramı

Kent, insanların sahip olduğu istek ve ihtiyaçlarını maximum bir biçimde karşılayabilecekleri fiziksel ve sosyal olanaklara sahip olan bir yerdir. Kentler yalnızca barınma ihtiyacını karşılayan yapılardan oluşmamaktadırlar. Kentin sahip olduğu fiziksel yapı kitle ve boşluklardan oluşmaktadır. Açık alanlar, yeşil alanlar ve yollar boşlukları yapılar ise kitleleri oluşturmaktadır (Özcan, 1968). Gehl kentsel açık alanların daha sosyal ve kolay erişilebilir alanlar olduğunu açıklamıştır. Bu alanların yapılar içinde kalan yaşamsal boşluklar olduğunu ifade etmiştir (Gehl, 1987). Kentsel açık mekanlar, kullanıcı aktiviteleri için tasarlanmış erişimi kolay ve sosyal alanlardır. Kullanıcıların eğlenme, dinlenme, spor etkinlikleri ve farklı ihtiyaçları ile gelişen aktivitelerini karşılayabilir niteliktedirler. Sosyalleşmeye imkan tanıdıkları için insan psikolojisini de olumlu yönde etkilemektedirler.

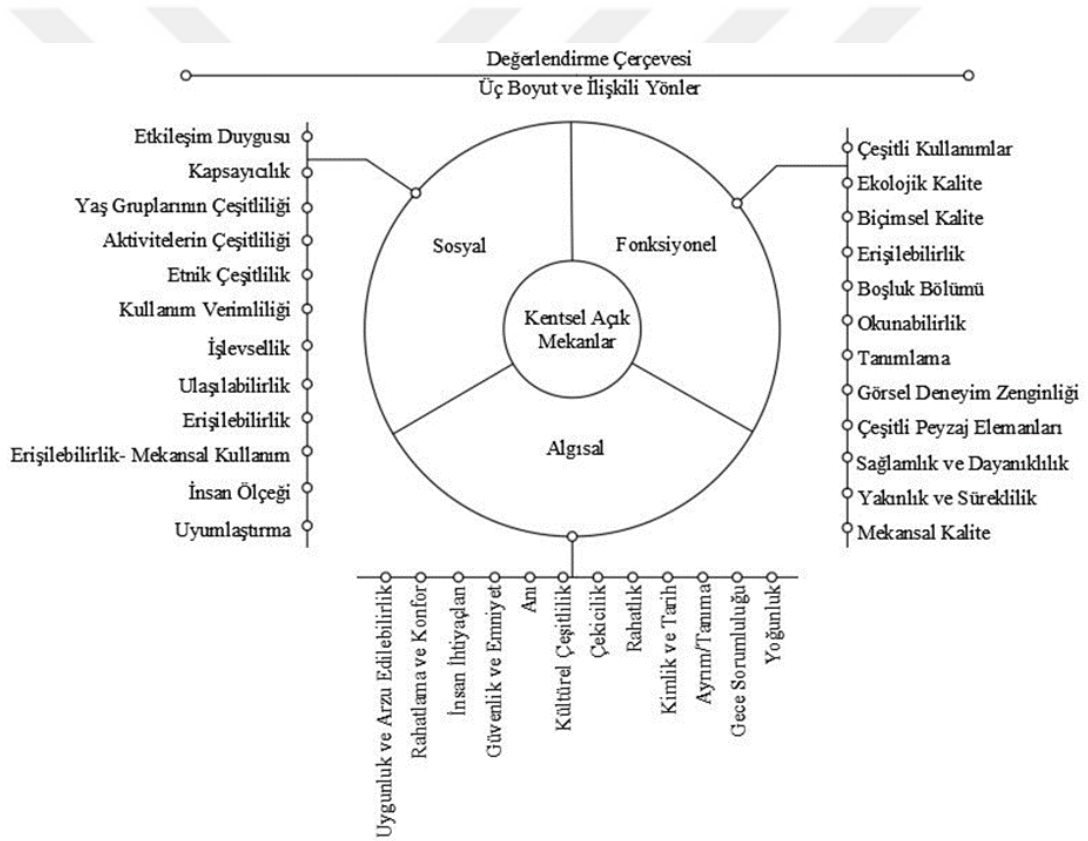
Kent, insanların ihtiyaç ve gereksinimlerini gerçekleştirebileceği olanaklara sahip yerdir. Kent tıpkı bir canlı organizma gibi sürekli gelişim gösteren, büyüyen ve yaşamsal fonksiyonlara sahip bir yerdir (Ünlü, 2007). Kentler, bu özelliklere sahip olduğu için içerisinde bulundurduğu toplumun, sosyal, kültürel ve ekonomik tüm ihtiyaçlarına cevap verebilir niteliktedirler.

Mumford (1971), kentin toplumun kültürü ve gereksinimleri doğrultusunda oluşan bir yaşam alanı olduğunu açıklamıştır. Kentsel açık mekan, insanların yaşamış olduğu konutlar içinde ve dışında birbirleriyle kurdukları etkileşimleri sağlayan unsurdur. Kentsel açık mekanlar sınırlandırılmış biçimsel boşluklar olmalarının yanı sıra insanların yaşamlarına ait özellikleri de barındırırlar. Kullanıcıların çevrelerinde birbirleriyle ve sınırlandırılmış boşluklarla olan ilişkilerinin olduğu mekanlara kentsel açık mekan olarak ifade edilmektedir (Mumford, 1971).

Kentsel açık mekan kavramı, kentin temel unsurlarından biridir. Kentte bulunan mimari yapılar ve ulaşım alanları dışında kalan açık alanlar veya boş alanlar olarak tanımlanabilmektedir (Akdoğan, 1987). Kent planlaması incelendiğinde açık mekanlar bazen planlı bir biçimde bazen ise kendiliğinden meydana gelmektedir. Her iki durumda da meydana gelen kentsel açık mekanlar, kentin kültürel sosyal ve ekonomik yapısı için oldukça

önemli rol almaktadır. Kentsel açık mekanlar bir kent için hem estetik hem de farklı fonksiyonel açılara sahip olması açısından büyük bir öneme sahiptir. Kentlerin sahip olduğu durgun ve geometrik bir yapıdan oluşan özelliklerini olumlu yönde değiştirerek canlılık ve keskinlikten uzak bir özellik sağlar. Kullanıcılar ve kent arasında denge sağlayarak sağlıklı bir ilişki kurulmasına olanak sağlamaktadır (Gül & Küçük, 2001).

Kentsel açık mekan, yapılardan, kullanıcıların çeşitliliğinden ve kente dair olayların şekillendirdiği bir bütünden oluşmaktadır. Kentsel açık mekanlar temelde kişisel etkinlik, çalışma, barınma ve ulaşım işlevlerinden oluşmaktadır. Kullanıcıların farklı gereksinimlerini gerçekleştirdiği sınırlandırılmış boşluklar olan mekanlar, kent içerisinde bulunan farklı özelliklere sahip alanlardır (Özkan, 2011).

Şekil 2. Kentsel açık mekanlarda üç boyut değerlendirme (UOS değerlendirme, Salama & Patil, 2024)

Fonksiyonel boyut, kentsel açık mekanların tasarımlarını, faydalarını ve kentsel yaşamın üzerindeki etkilerini değerlendiren kapsamlı bir çerçeve olarak tanımlanmaktadır. Fonksiyonel boyut, kentsel açık mekanların dinamiklerini ve insan-çevre etkileşimlerini açıklamaktadır (Salama & Patil, 2024). Fonksiyonel boyutu oluşturan unsurlar şu şekildedir;

- Çeşitli kullanımlar, kentsel açık mekanların canlılığını ve kullanılabilirliğini arttıran birden fazla çeşitten oluşan faaliyetler olarak tanımlanmaktadır.
- Ekolojik kalite, mekanların ekolojik dengeye hava kalitesini ve biyolojik çeşitliliği artırarak katkıda bulunması olarak ifade edilmektedir.
- Biçimsel kalite, kentsel açık mekanların estetik ve mimari yönlerini ifade etmektedir. Biçimsel kalite, mekanların çekicilik ve işlevsellik gibi özelliklerini önemli bir oranda etkilemektedir.
- Erişilebilirlik, kentsel açık mekanların daha erişilebilir, kullanışlı ve kapsayıcı yapıda olabilmesi için, kolay erişim ve ulaşım gibi bağlantılara odaklanmak olarak tanımlanmaktadır.
- Boşluk bölümü, kentsel açık mekanlarda bulunan boşlukların kullanıcıların deneyimlerini geliştiren, topluluk duygusunu arttıran ve işlevsel bölgeler oluşturulabilmesi durumu olarak ifade edilmektedir.
- Okunabilirlik, kentsel açık mekanların kolay bir şekilde gezilebilirliği ve anlaşılabilirliği ile ifade edilmektedir.
- Tanımlama, sınırları ve kullanıcı katılımını büyük ölçüde etkileyen güvenlik ve düzen duyularının sağlanması olarak ifade edilmektedir.
- Görsel Zenginlik, görsel olarak uyarıcı sanat ve peyzaj tasarımı gibi unsurlar ile kentsel açık mekanların estetik değerinin ve çekiciliğinin artırılması olarak ifade edilmektedir.
- Çeşitli peyzaj elemanları, mekansal öğelerin çeşitliliğini artırarak kullanıcı deneyimini ve mekana kullanıcı ilgisini arttırmak olarak tanımlanmaktadır.
- Sağlık ve dayanıklılık, kentsel açık mekanların karşılaşılabilecekleri olumsuzluklardan kurtulabilme yeteneği dayanıklılık, zamanla değişen koşullarla birlikte gelişme ve işlevsel kalabilme yeteneği gösterebilme durumu sağlık olarak ifade edilmektedir.
- Yakınlık ve süreklilik, mekansal öğeler arasındaki ilişki olarak ifade edilmektedir.
- Mekansal kalite, kentsel açık mekanların tasarım kararlarına ve kullanıcılarda oluşturacağı duysal ve estetik deneyimlere odaklanma olarak tanımlanmaktadır (Amin, 2008; Gehl, 2011).

Sosyal boyut, kapsayıcılık, kullanıcı katılımı ve sosyal etkileşimin gerçekleştiği kentsel açık mekanlarda kullanıcı etkileşimlerinin oluşmasına odaklanmaktadır. Kentsel

açık mekanların sosyal dinamiklerini ve kapsayıcı bir biçimde olmasını sağlayabilmek için fiziksel unsurların ötesine ulaşarak insan ve çevre arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Sosyal boyut, kentsel açık mekanların kültürel, rekreasyonel ve sosyal ihtiyaçlarını yansıtır karşılarken, kentsel açık mekanların erişilebilir ve farklı kullanıcı kullanımlarına uygun olmasını sağlayarak kapsayıcılık ve çeşitlilik ihtiyacının önemini vurgulamaktadır (Salama & Patil, 2024). Sosyal boyutu oluşturan unsurlar şu şekildedir;

- Etkileşim duygusu, kentsel açık mekan ve kullanıcı etkileşimlerini arttıran öğelere odaklanmak olarak tanımlanmaktadır.
- Kapsayıcılık, kentsel açık mekanlardaki güvenlik ve konforu ön planda tutarak, mekanın her tipte kullanıcı tarafından erişilebilirliği ve kullanılabilirliği olarak ifade edilmektedir.
- Yaş gruplarının çeşitliliği, kentsel açık mekanların farklı yaş gruplarındaki kullanıcıların ihtiyaçlarına uygun olanaklara olan ihtiyaçları olarak ifade edilmektedir.
- Aktivitelerin çeşitliliği, kentsel açık mekanların destekleyebileceği etkinlik çeşitliliği ile mekanın çekiciliğine ve işlevselliğine katkıda bulunmak olarak tanımlanmaktadır.
- Etnik çeşitlilik, kentsel açık mekanlarda toplumun kültürel ve etnik farklılıklarının bulundurması ve yansıtması olarak ifade edilmektedir.
- Kullanım verimliliği, kullanıcıların kentsel açık mekanları ne kadar etkili kullandıkları ile ilgilidir.
- İşlevsellik, kentsel açık mekanların tasarlanırken amaçlanan sosyal işlevlere karşılık verebilmesi olarak tanımlanmaktadır.
- Ulaşılabilirlik, kentsel açık mekanların kentin farklı noktalarından veya farklı kullanıcılar tarafından erişilebilirliği olarak tanımlanmaktadır.
- Erişilebilirlik, kentsel açık mekanların girişleri, yolları, fiziksel engellerin engellenmesi kullanıcıların mekana erişimi ve kullanması gibi unsurların kolay uygulanabilmesi olarak tanımlanmaktadır.
- Erişilebilirlik-mekansal kullanım, kullanıcıların özel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve her tipten kullanıcı için erişilebilir olması ile ifade edilmektedir.

- İnsan ölçeği, kentsel açık mekanlarda insana duyarlı oranlarda mekansal öğelerin kurgulanması ile mekanda erişim konfor ve kullanışlılık sağlanması olarak ifade edilmektedir.
- Uyumlaştırma, fiziksel ve sosyal unsurlardan oluşan mekansal öğelerin çevreyle bütünleşmesi ve denge kurması olarak tanımlanmaktadır (Imrie 1996; Gehl 2011).

Algısal boyut, kullanıcıların kentsel açık mekanlardaki, kişisel deneyimler, duygusal davranışları ve mekanların uyandırdığı duyusal algıları vurgulamaktadır. Algısal boyut, kullanıcıların estetik, güvenlik ve mekana bağlılığına dair hislerini ve algılarını içermektedir. Kentsel açık mekanların nasıl algılandığı, deneyimlendiği ve değerlendirildiği duyusal ve psikolojik özelliklerin birleşimi olarak ifade edilmektedir (Salama & Patil, 2024). Algısal boyutu oluşturan unsurlar şu şekildedir;

- Uygunluk ve arzu edilebilirlik, kentsel açık mekanların tasarım, estetik ve işlevsel açılardan kullanıcı beklenti ve tercihlerini karşılama durumunun değerlendirilmesi olarak açıklanmaktadır.
- Rahatlama ve konfor, kentsel açık mekanın kullanıcılara sunmuş olduğu fiziksel ve psikolojik rahatlığın sağlanması ile ifade edilmektedir.
- İnsan ihtiyaçları, kullanıcıların gereksinimlerini karşılayabilecek olanakların mekanda erişilebilir yapıda olması durumu olarak tanımlanmaktadır.
- Güvenlik ve emniyet, kentsel açık mekanlarda bulunan aydınlatma gibi mekansal öğeler, görünürlüğü sağlama, gözetimli yapıda olma, güvenli ve bakımlı bir ortam oluşturma ile açıklanmaktadır.
- Anı, kullanıcılarda anı oluşturacak mekansal öğelerin algılanabilirliği ve değeri olarak ifade edilmektedir.
- Kültür ve çeşitlilik, kentsel açık mekanların kapsayıcı ve temsil edilebilirlik algısına sahip olması ve çeşitli kullanıcı gruplarına hitap edebilen kültürel unsurların, sanatın ve tasarımın bir araya gelmesi olarak açıklanmaktadır.
- Çekicilik, kentsel açık mekanların kullanıcılar tarafından davetkar ve ilgi çekici olması gibi kaygılardan oluşmaktadır.
- Rahatlık, kentsel açık mekanlarda gürültü, kalabalık ve dinlendirici ortamlar gibi mekansal kurguların oluşturulmasıdır.
- Kimlik ve tarih, Kullanıcılar ve mekan arasında daha güçlü bağlar kurabilmek için tarihi öğeleri korumayı ve çağdaş bağlamda entegre etmeyi içermektedir.

- Ayrım/tanımlama, kentsel açık mekanların farklı, tanımlanabilir, benzersiz mekansal ögeler, simge yapılar ve ikonik unsurlar gibi mekansal ögelere sahip olması durumudur.
- Gece sorumluluğu, kentsel açık mekanlarda aydınlatma, güvenlik önlemleri ve gece imkanlarının mevcudiyeti gibi durumların bulunmasını sağlamayı amaçlayan bir zaman kriteridir.
- Yoğunluk, kent ve kentsel açık mekanlar arasında denge sağlayabilmek ve kullanıcı akışını yönetebilmek olarak tanımlanmaktadır.

Algısal boyut sadece kullanıcıların kentsel açık mekanlarda gerçekleştirmiş oldukları deneyimlerden değil, aynı zamanda kullanıcıların mekandaki uzun vadeli algıları, etkileşimleri ve duygusal bağlantılarından da oluşmaktadır (Salama & Patil, 2024).

Kentsel açık mekanlar insanların birbirleriyle karşılaştıkları ve etkileşimde bulundukları yerlerdir. Kentsel açık mekanlarda belirli bir amaçla ve amaçsız olarak tasarlanmış alanlarda kullanıcı ihtiyaçları karşılanmaktadır. Bu mekanların temel amaçları, kullanıcıların fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan oluşan gereksinimlerinin karşılanması yönündedir (Çubuk, 1991).

Kentsel açık mekanlar insanların birbirleri ile ilişki kurabilmelerinde önemli bir rol oynar. Bu mekanlar kullanıcıların gereksinimlerine yönelik ya da çeşitli kullanıcı aktiviteleri için tercih ettikleri imkanların bulunduğu mekanlar olmalıdırlar. Kentsel açık mekanlar kullanıcıların sosyalleşmesi ve farklı ihtiyaçlarına cevap verebilir nitelikte olması gereken yapıda olmalıdırlar. Kentsel açık mekanlar, kullanıcıların zihinsel yorgunluğun azaltılmasında, farklı deneyimler edinmelerinde, fiziksel aktiviteler yapmalarında, düzen ve karmaşıklığın uyum içinde kullanmalarına, güven ve konforla hareket etmelerine ve psikolojik ve sosyal gereksinimlerini karşılayarak mekanda deneyimsel memnuniyet yaşamalarını sağlamaktadır (Kaplan & Kaplan, 1989).

1.2.3. Kentsel Açık Mekan Türleri ve Fonksiyonları

Kentsel açık mekanlar, özel mekanlar ve kamusal mekanlar olarak iki gruba ayrılmaktadır. Her iki grup da kentin içerisinde yapılandırılmış veya yapılandırılmamış biçimlerde kentten kesin sınırlarla ayrılmamış mekanlardır. İki grup arasında etkileşim kuran yarı özel ve yarı kamusal mekanlar da geçiş mekanları olarak ifade edilmektedir (Bakan, 1987).

Özel açık mekanlar, yapılandırılmış niteliğe sahip özel mekanlar, konut, iş yeri, hizmet yapıları ve sanayi gibi yapılarla kent arasında kalan boş alanlar olarak ifade edilebilir. Özel mekanlar kullanıcı bakımından daha sınırlı bir yapıdadırlar. Yarı özel mekanlar ise bireysel mülkiyetlerde olan fakat istenildiği gibi denetimsiz kullanılmayan konut bahçeleri ve apartman balkonu gibi öğelerdir (Çınar, 1994).

Kamusal Açık Mekanlar, kentin veya belirli bir yerleşim yerinin içerisinde bulunan, kentte yaşayan insanlara çevresel, sosyal ve ekonomik anlamda fayda sağlayabilen binaların dışında kalan yerlerdir. Kamusal açık mekanlar yeşil mekanlar ve halka açık kamusal mekanlar olmak üzere iki gruba ayrılmaktadırlar (Erdönmez & Akı, 2005).

Yeşil mekanlar, kentsel açık mekanlar içerisinde bulunan açık mekanların alt bölümleridir. Yeşil mekanlar, ağaçlandırma ve çeşitli bitkilendirme yöntemleri ile yeşillendirilmiş su ögesi veya coğrafi özellikleri barındıran mekanlardır. Bunlar; parklar ve bahçeler, çocuk oyun alanları, yeşillendirilmiş geçitler, çocuk oyun alanları ve doğal veya yarı doğal yeşil mekanlar gibi işlevsel niteliklere sahip yeşil mekanlardır.

Halka açık kamusal mekanlar, toplum yararına hizmet eden meydan, kentsel parklar, pazar yerleri, kaldırımlar, yollar, gezi alanları ve kıyı şeritleri gibi mekanlardan oluşmaktadır (Erdönmez & Akı, 2005).

Kentsel açık mekanların fonksiyonları, buluşma yerleri, dinlenme yerleri, alışveriş yerleri, sergi alanları, sosyal ilişki kurma, bireysel etkinlik gerçekleştirme, gösteriler için toplanma alanları, yeme-içme mekanlarının bulunduğu alanlar, sokaklar ve yollar gibi birçok fonksiyonu gerçekleştirilmesinden oluşmaktadır.

Çalışma kapsamında kentsel açık mekan türlerinden olan meydan projeleri değerlendirilmiştir. Meydanlar, toplumsal ve sosyal açılardan oluşan fonksiyonları yerine getiren ve yaşanan dönemlerin önemli olaylarında sahne görevi üstlenmiş kent merkezi olarak görülen mekanlardır. Meydanlar kent için büyük bir öneme ve anlama sahiptirler. Geçmişten günümüze kadar meydanlar, dini törenler, kutlamalar, ticaretler, eğitimler, kültürel ve sanatsal faaliyetler, ulaşım, iletişim ve rekreasyonel aktiviteler gibi çeşitli fonksiyonel özelliklerle farklı kullanımlara imkan tanımışlardır (Marcus & Francis, 1998). Meydanlar büyüklük, tasarım stili, çevresiyle ilişkisi, fonksiyonel karakteri, kültürel özellikleri ve yerleşim yeri gibi faktörlere göre farklı tiplerde oluşturulabilmektedir. Meydanlar büyüklük, biçim ve fonksiyonel açıdan çok çeşitli yapılara sahip olabilmektedirler. Fiziksel öğelerle beraber geçmişten günümüze kadar taşınan tarihi değerler, meydanı oluşturan en temel unsurlardır (Erdönmez & Akı, 2005).

Meydanlar fiziksel formlarından ortaya çıkan beş temel tasarım kurgusundan oluşmaktadır (Moughtin, 1992). Bunlar;

- Kapalı meydan, oluşturulan meydan tasarımı binalarla çevrelenmiş ve köşelerinde yollarla açıklık sağlanmış bir yapıya sahiptir. Kapalı meydanlar dış çevreden soyutlanmış mekanlardır.
- Önemli yapıların vurgulandığı meydanlar, meydan tasarımının yapı veya yapı grubuna yönlendirilecek biçimde oluşturulması ve o yapı veya yapı grubu ile ilişkilendirilmesi ile oluşturulan mekanlardır.
- Büyük bir mekanı oluşturmak için birleştirilmiş meydanlar, birden fazla birbirine geçen mekanlardan oluşmaktadır ve tanımlanmış mekanlar birbirleri arasında ulaşım sağlamaktadırlar. Binalar, sokaklar veya geçitlerle birbirlerine ağlanabilen yapıdadırlar.
- Bir merkez etrafında oluşturulan meydanlar, merkez olarak anıt, çeşme ve heykel gibi unsurların odak noktası alınması ve merkezdeki unsurun odaklanması ile oluşturulan mekanlardır.
- Amorf meydanlar, düzensiz formlardan meydana gelerek kusurları örten yapıdaki mekanlardır (Moughtin, 1992).

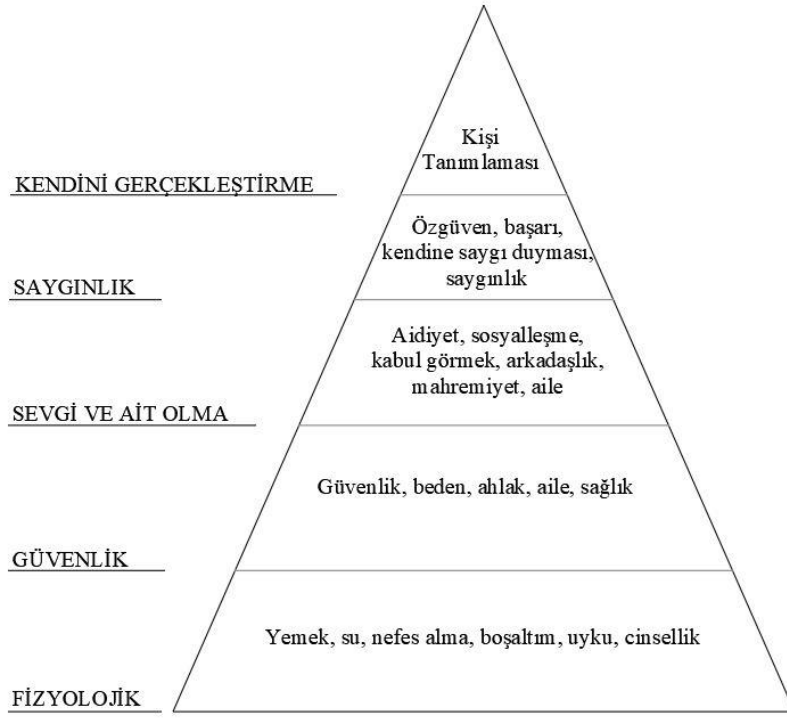
Meydanların canlılığı ve çekiciliği kullanıcılara sunmuş olduğu aktivite çeşitliliği ile önem kazanmaktadır. Bir meydan tasarlanırken, meydanı kullanacak kullanıcı oranına dikkat edilmelidir. Kullanıcı taşıma kapasitesini aşan meydanlar bir karmaşaya yol açarlar ve meydan kullanılmayacak duruma gelebilir. Aynı zamanda meydanların konumlandırıldıkları yerlere ve fonksiyonlara cevap verebilir yapıda olması gerekmektedir (Moughtin, 1992). Meydanlar içinde bulundukları kentin karakterini yansıtan estetik ve fonksiyonel özelliklere sahip olmalıdırlar. Bu sayede topluma hitap eden ve toplumun gereksinimlerini daha kolay karşılayabilir yapıya sahip olabilmektedirler.

1.2.4. Kullanıcı İhtiyaçları

Kullanıcılar bulundukları mekanlardan iyi hissetme, mutlu olma, yeni deneyimler kazanma, farklı gereksinimlerini giderebilme ve güvende hissetme gibi beklentilerde bulunurlar. Bu beklentiler doğrultusunda kullanıcıların belirlemiş olduğu kriterler güncel

yaşamları hakkında genel bir değerlendirme yapılarak farklı ihtiyaçlara cevap verebilecek çevreler oluşturulmalıdır.

Sosyal bilimci Maslow'un (1943) yapmış olduğu ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisinde insanların yaşamlarındaki gereksinimlerini basamaklandırmıştır. Teori beş temel basamaktan oluşmakta ve bir ihtiyaç karşılanmadan bir üst basamağa geçilememektedir. Maslow'a (1943) göre insanlar yaşamları boyunca kendilerine birtakım hedefler belirler ve bu doğrultuda yaşamlarını devam ettirirler. İnsanların hedeflerini oluşturan ihtiyaçların belirlenmesi ve yaşamın her aşamasında yerine getirilmesi gereken olguların oluşmasıdır. Maslow (1943) basamaklandırmış olduğu insan ihtiyaçlarının bir üst seviyesine geçilmesinin sadece bir alt basamaktaki ihtiyaçların yeterli düzeyde karşılanabilmesiyle olabileceğini belirtmiştir (Maslow, 1943).

Şekil 3. İhtiyaçlar Piramidi (Maslow, 1943).

- 1. Basamak, bu basamakta en temel ihtiyaçlar olan yeme içme, barınma, uyuma, nefes alma ve boşaltım gibi fiziksel nitelikli unsurlar vardır.
- 2. Basamak, temel olarak güvenlik ihtiyacıdır. Bu basamaktaki ihtiyaçlar beden, aile, sağlık ve güvenlik gibi ihtiyaçlardan oluşmaktadır.

- 3. Basamak, insanların bir şeyleri başarması, öz saygı, özgüven ve saygınlık gibi kavramlardan oluşmaktadır.
- 4. Basamak, bireyin kendini gerçekleştirme ve kendi kapasitesini öğrenme basamağıdır. Bu basamak sonucunda başarı elde edilmektedir.
- 5. Basamak, kullanıcıların gereksinimlerini karşılayabildikleri ve sonucunda kendilerini gerçekleştirebildikleri basamaktır (Maslow, 1943).

İkinci basamak olan güvenlik ihtiyacından sonra bireyler sosyal yaşamları için oluşan gereksinimlerini karşılamak istemekte ve bir üst basamağa çıktıkça bu sosyal ihtiyaçlar artmaktadır. Bireyler bulundukları çevrede temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra çevreden sosyal ihtiyaçlarını da karşılamak isteme evresine geçerler. Sirgy (1986) tarafından Maslow ihtiyaçlar teorisi bağlamında oluşturulan fiziksel ihtiyaçlardan sonra daha sosyal ihtiyaçlara yer vererek bireyin kendini gerçekleştirmesinin fiziksel ihtiyaçlarının tamamlanmasının ardından sosyal ihtiyaçlarını karşılamasıyla başladığını açıklamıştır. İnsan gelişiminde yemek, su, nefes alma, boşaltım, uyku cinsellik ve güvende hissetme davranış biçimlerini yaşam doyumu, aidiyet, kabul görmek, sosyalleşmek, özgüven, başarı, saygınlık, prestij ve kişisel memnuniyet davranış biçimlerini de bireysel gelişim olarak belirtmiştir (Sirgy, 1986).

Kullanıcı ihtiyaçlarının bileşenleri, kültürel biyolojik ve bireyseldir. Bu bileşenler sembolik kaliteyi, duygusal kaliteyi ve biyolojik kaliteyi ifade etmektedir (Bourassa, 1990). Bu bileşenlerin insanların algılarında olumlu etkiler oluşturmaları, mutlu anılar içermesi, hatırlanacak nitelikte olması ve nitelikli bir ekosisteme sahip olması anlamına gelmektedir.

Kentsel açık alanlarda kullanıcı ihtiyaçları, insanlara deneyimsel memnuniyet yaşatacak etkinliklerden oluşmaktadır. Bu alanların kullanıcılar kolay ulaşabilir ve konfor sağlayan yapıda olmaları gerekmektedir. Kullanıcılar bulundukları kentsel açık alanlarda aktif veya pasif etkinliklerde bulunmak isteyebilirler. Kullanıcı ihtiyaçları çeşitlilik gösterdiğinden kentsel açık mekanların her tip kullanıcının ihtiyacına cevap verebilir özellikte olması gerekmektedir. Kullanıcıların bir mekanda bulunduklarında oluşabilecek temel ihtiyaçlar konfor, yeme-içme, hava etkenleri gibi dış etkenlerden korunma, dinlenebilme, kişisel ihtiyaçların karşılanması ve benzer nitelikteki ihtiyaçlardan oluşmaktadır.

Gehl kullanıcıların mekana olan ihtiyaçlarının mekanın kullanıcılara sunmuş olduğu zorunlu, seçmeli ve sosyal etkinliklerle karşılanabileceğini ileri sürmüştür. Kentsel açık mekanlarda bulunan etkinlik alanlarının yetersiz olması durumunda zorunlu etkinlikler

oluşmaktadır. Etkinlik alanlarının fiziksel özellikleri yeterli durumda olduğunda ise seçmeli etkinlikler oluşmaktadır (Gehl, 1987).

1.2.5. Kullanıcı Çeşitliliği ve Mekanla İlişkisi

İnsanlar bulundukları çevreyle sürekli olarak etkileşim halindedirler. İnsanların göstermiş olduğu tüm davranışları çevreleriyle etkileşimlerinin birer sonucudur (Özbilen, 1993). İnsanların göstermiş olduğu davranış şekilleri bulundukları çevreye bağlı olarak süreklilik gösterir. Çevrede sınırlandırılmış boşluklar mekanı oluşturmaktadır. Belirli bir mekana özel davranış kendisini meydana getiren her bir parçanın değişiminden etkilenir. Mekan kullanıcıları tarafından özgün bir kimlik sergiler. Kullanıcı ve mekan ilişkisi birbirlerini dengeleyen bir süreçten oluşmaktadır. Bulunduğu mekandan etkilenen kullanıcıların davranışlarında değişimler gözlemlenebilir. Davranışların değişmesi sonucunda ise mekanın özellikleri değişebilir duruma gelmektedir (Ittelson, 1978).

Kullanıcı, mekanın kendi gereksinimleri doğrultusunda tasarlanmasını bekler. Mekanın kalitesi kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayabilmesiyle doğru orantılıdır. Kullanıcı mekan etkileşimindeki temel unsurlar, mekansal öğeler farklı kullanıcı tipleri, mekanın sunmuş olduğu olanaklar ve kullanıcı tarafından olumlu bir şekilde algılanmasını sağlayacak özelliklerden oluşur. Kullanıcıların mekan ile kurmuş oldukları ilişki dört farklı teori ile açıklanmaktadır. Bunlar:

1. Teori, bilgi edinme teorisi olarak adlandırılır. Bu teoride insanların mekana olan ihtiyaçları ve mekanın karşılayabileceği işlev yeterliliği incelenmektedir (Kaplan & Kaplan, 1989). Kullanıcı ve mekan etkileşiminin temelinde mekanı anlama ve keşfetme unsurları bulunmaktadır. Bulundukları mekanı tanımlayan kullanıcılar, mekanda özgürce hareket ederler. Kullanıcılarda oluşan mekanı keşfetme isteği mekanın sunmuş olduğu çeşitlilikle mümkündür.

2. Teori, psiko-evrim teorisi olarak adlandırılır. Bu teoride insanların mekanın çeşitli özelliklerine karşı geliştirmiş oldukları duygular üzerinde durmaktadır (Ulrich, 1986). Mekanın yapısı, farklı işlevsel özellikleri, zemini, tehdit oluşturabilecek unsurları, su öğeleri, tasarım şekli ve oturma alanları gibi bir çok özelliği, kullanıcı mekan etkileşimini ilgilendirmektedir. Temel olarak savunulan kavram, mekanın kültürel olarak oluşturulmasının kullanıcı mekan ilişkisini arttıracığı yönündedir.

3. Teori, sığınma teorisidir. Bu teoride kullanıcıların mekandan beklediği en önemli unsur hayatta kalabilme içgüdüdür (Appleton, 1975). İnsanlar saklanmaya, korunmaya, çevrenin tamamını gözlemleyebilmeye ve erişimin rahat olmasına imkan veren mekanlarda bulunmak istemektedirler.

4. Teori, yer seçim teorisidir. Bu teoride insanlar birer gözlemci ve mekanda gözlenen unsur olarak tanımlanmaktadır. Teoride zaman ve mekan ögeleri anlatılmaktadır (Heergawen & Orians, 1986). İnsanın mekanla etkileşimi üç aşamada gerçekleşmektedir. İlki, kullanıcının mekanla ilk karşılaşmasında hızlı bir değerlendirme yaparak mekandan ayrılmaya veya kalmaya karar vermesi ile oluşmaktadır. Zaman ögeleri ise kısa ve uzun süreli ögeler olarak ikiye ayrılır. Kısa süreli ögeler, hava durumu ışık ve tehlike yaratabilecek durumlar gibi unsurlardan oluşur. Uzun süreli ögeler, mevsim, mekanın yapısal farklılıkları, alan sınırları ve vejetasyon çeşitleri gibi unsurlardan oluşmaktadır.

Mekan kullanıcı etkileşimi sonucunda kullanıcıları olumlu yönde etkileyecek mekan özellikleri, kullanıcıların farklı deneyimler kazanmalarını sağlaması, kullanıcılara farklı fiziksel aktiviteler sunması, zihinsel yorgunluğun azaltılması, sağlıklı çevre koşullarının sunulduğu ve kullanıcıların gereksinimlerine cevap verebilen yapıdadırlar (Kaplan & Kaplan, 1989).

Kullanıcı ve mekan ilişkisi, kullanıcılar ve eylemleri, kullanıcı gereksinimleri, mekanın algılanması ve kullanıcı değerleri gibi temel kavramlardan oluşmaktadır (Appleyard, 1979). Mekan kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda şekillenir. İnsan mekanla karşılaştığında ilk olarak mekanı değerlendirir. Değerlendirmiş olduğu mekan ihtiyaçlarını karşılayacak özelliklere sahipse kullanıcılarda memnuniyet duygusu oluşturur. Oluşan bu memnuniyet kullanıcıların mekanda olumlu aktiviteler gerçekleştirerek, kullanıcıları tatmin etmektedir (Lang, 1994).

Kullanıcı ve mekan kavramlarında kullanıcı değişken, mekan somut bir nesne olarak açıklanabilir. Kullanıcı ve mekan ilişkisinin olumlu bir şekilde gelişmesinde en belirleyici unsur zamanla kullanıcılarda oluşabilecek davranışsal değişimlere mekanın karşılık verebilmesi durumudur. Kullanıcı ve mekan arasındaki ilişki davranışsal boyut ve zamansal boyut olarak iki durumda açıklanabilir (Mehan Aldemir, 2019).

Tablo 2. Kullanıcı mekan ilişkisi (Mehan Aldemir'den (2019) geliştirilmiştir.)

Kullanıcı ve Mekan İlişkisi	
Davranışsal Boyut	Zamansal Boyut
İhtiyaçlar Algı Tercih Kullanım Deneyim Kimlik Aidiyet	Yaşam Döngüsü Yaşam Süreci Yaşam Hızı Yaşam Ritmi

Davranışsal boyut, kullanıcıların mekanda sergilemiş olduğu davranışlardan oluşmaktadır. Kullanıcıların ihtiyaçları, farklı kullanıcı profillerine göre sürekli değişim göstermektedir. Her bir kullanıcının mekandan karşılamasını beklediği ihtiyacı farklıdır. Kullanıcılar, oluşan ihtiyaçlarına bağlı aktiviteler gerçekleştirmek ve mekanı farklı şekillerde kullanmak istemektedirler.

Kullanıcılar var olan ihtiyaçları doğrultusunda kullanmak istedikleri mekanlardaki uyarıcılar sayesinde ilk olarak mekanı algılarlar (Günel, 2006). Mekanda bulunan donatılar ve mekanın sahip olduğu sınırlar, kullanıcının ilk olarak algıladığı özelliklerdir. Kullanıcıların ilk olarak bu özellikleri algılaması mekandaki davranışını belirleyen en önemli unsurdur. Kullanıcılarda oluşan davranış biçimleri mekanda yapmayı hedefledikleri aktivitelere göre belirlenir. Davranış biçimlerinin oluşması ise mekanda yapmak istedikleri aktiviteleri tercih etmesiyle oluşur (Meesters, 2009). Kullanıcıların farklı şekillerde ihtiyaçlarının olması ve bu ihtiyaçların mekan algısını etkileyerek mekanı tercih etmelerinde önemli bir rolü vardır. Mekan kullanımı kullanıcıların değişen ihtiyaçlarına cevap bulabildikleri sürece mümkündür. Kullanıcılar ihtiyaçlarını karşılayabilecek mekanları tercih ederek bu mekanları kullanma eğilimi göstermektedirler.

Esnek tasarımlı mekan kullanıcıların farklı ihtiyaçlarına cevap vererek, mekanda farklı deneyimler yaşamasını sağlar. Kullanıcıların yaşamış olduğu farklı deneyimler sonucunda mekana karşı kimlik ve aidiyet duyguları geliştirirler. Kullanıcılara hitap eden mekansal özellikler kimlik kavramını ve kullanıcıların aktivitelerini gerçekleştirerek mekanda bulunduğu konumlar ise aidiyet kavramını oluşturur. Kimlik ve aidiyet, birbirleriyle bağlantılı ve aynı doğrultuda oluşan kavramlardır (Alpak vd., 2018). Kullanıcıların mekanda kazanmış oldukları kimlik ve aidiyet, mekanla bir etkileşimin oluşmasındaki en önemli faktörlerdir. Farklı kullanıcı profillerinin aynı mekanda ihtiyaçlarını karşılaması mekana

karşı aidiyet duygusu oluşturmalarını ve mekanla aralarındaki bağı güçlendirmelerini sağlar. Esnek tasarım doğrultusunda tasarlanan mekanlar, sahip olduğu özellikler sayesinde kullanıcı ve mekan arasında oluşan bağı güçlendirici özellik göstermektedir (Hasgöl, 2018).

Zamansal boyut, kullanıcıların mekanda bulunurken yapmış oldukları fiziksel faaliyetler ve davranışların oluşumundan meydana gelmektedir. Kullanıcı profilinde meydana gelen davranışsal değişiklikleri içine alan zaman faktörü yaşamın hızından, ritminden ve döngüsünden oluşmaktadır (Mehan Aldemir, 2019). Zaman döngüsü, farklı yaşlarda olan kullanıcı profilleriyle oluşmaktadır. Kullanıcıların değişen zamanla birlikte ihtiyaçları da değişim göstermektedir. Kullanıcılar oluşan bu ihtiyaçları doğrultusunda mekanı değiştirme isteği içine girmektedir. Değiştirme isteklerine cevap vermeyen mekanlar kullanıcılar için işlevsiz bir yere dönüşmektedirler (Hasgöl, 2018).

Yaşam süreci, canlıların ömürlerinin sürelerini ifade etmektedir. Kullanıcıların yaşam boyunca edinmiş oldukları deneyimler kullanıcılarda kimlik kavramını oluşturmaktadır. Kullanıcıların sahip oldukları kimliklerle sürdürmüş oldukları yaşam tarzları mekan kullanımlarına da yansımaktadır. İnsanların yaşamları boyunca birtakım değişimlerin oluşmaktadır. Oluşan bu değişimler kullanıcıların davranışlarını meydana getirmektedir. Mekanın, kullanıcıların yaşam döngüleri boyunca yaşamış oldukları değişimlere cevap verebilir nitelikte olması gerekmektedir.

Zamansal boyutu meydana getiren bir diğer faktörler ise yaşam hızı ve ritmidir. Zamanın hızı ve ritmiyle oluşan değişimlere uyum sağlayarak kullanıcıya kullanım kolaylığı sağlayamayan mekanlar kullanıcılar tarafından tercih edilemeyebilir özelliğe sahip olmaktadır. Bu durumun önüne geçebilmek esnek tasarımlı mekanlar oluşturarak zamanın getirdiği farklı ihtiyaçları karşılamakla mümkün olabilmektedir.

Kullanıcı ve mekan arasında uyumun yakalanabilmesi, farklı kullanıcı profillerinin zamansal değişimlere ve gelişimlere bağlı olarak mekanda farklı davranışlar geliştirebilmesi ile sağlanabilmektedir. Esnek tasarımlı kentsel açık mekanlar zamansal değişimlere, gelişimlere ve farklı kullanıcı profillerine uyum sağlayabilir ve adapte olabilir niteliklerine sahip olduğu için kullanıcılarda, içinde bulundukları zamanın koşullarından, yaşadıkları olaylardan veya kültürel etkilerden gibi oluşan değişimlerle ortaya çıkan farklı gereksinimlerine cevap bulabilmektedirler.

Tablo 3. Kullanıcı ve mekan etkileşiminin esneklik ihtiyacını etkileyen faktörleri (Mehan Aldemir, 2019).

Kullanıcı ve Mekan Etkileşimi			
Esneklik İhtiyacı			
Davranışsal Boyut	Mekan Algısı	Deneyim	Değişken Aktiviteler
	İhtiyaçlar	Fizyolojik İhtiyaçlar Psikolojik İhtiyaçlar Duygusal İhtiyaçlar	
	Kişisel Tercihler	İşlevler İşlevsel Akış	
	Kullanıcının Kendisi	Kimlik Aidiyet Kültür	
Zamansal Boyut	Yaşam Döngüsü	Yaş Etkisi	Değişken Aktiviteler
	Yaşam Süreci	Roller ve Yaşam Tarzı	
	Yaşam Hızı	Tekrarlayan Olaylar Tekrarlamayan Olaylar	

Kullanıcı ve mekan arasında oluşan etkileşimde en önemli faktörler zaman ve zamanla oluşan değişime uyum sağlama yeteneğidir. Mekan zamanla birlikte değişen, dönüşen, işlev değiştiren dinamik bir kavramdır. Kullanıcı ise mekanı farklı gereksinimleri doğrultusunda değişim, dönüşüm ve farklı işlevsel nitelikler gibi gereksinimlerine göre kullanmaktadırlar.

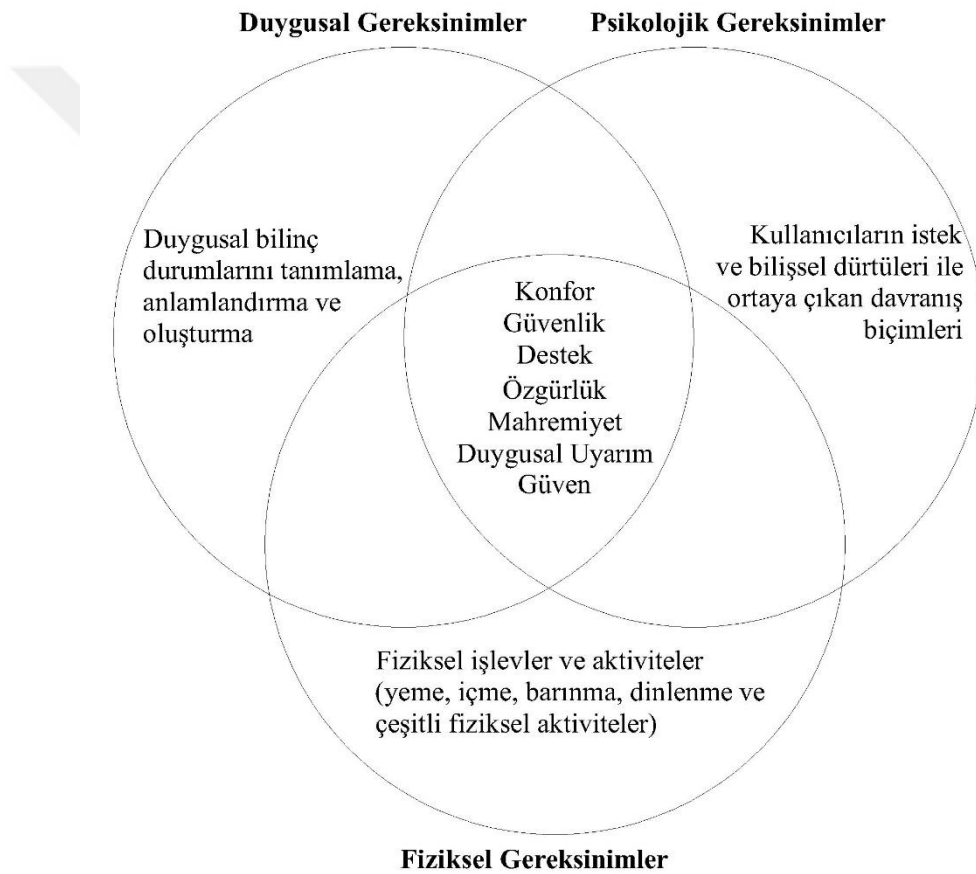
1.2.6. Mekan Tasarımına Kullanıcı Katılımı

Tasarlanan mekanlarla kullanıcıların sağlıklı bir ilişki içerisinde olabilmesi için, kullanıcıların fiziksel ihtiyaçlarını karşılayarak bu doğrultuda olanaklar sağlanmalıdır. Tasarım kullanıcıların mekandaki amaçlarını gerçekleştirebileceği özelliklere sahip olmalıdır (Erkman, 1982). Tasarlanan mekanların amacı, kullanıcıların gereksinimlerini karşılayacak nitelikte olmalıdır. Bu amaç doğrultusunda tasarlanan mekanlar kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap vererek, kullanıcıyla uyum halinde olur ve kullanıcının mekandan memnun kalmasını sağlamaktadırlar.

Bir mekan tasarlanırken, kullanıcı tarafından anlaşılabilir olması ve kullanıcıyla etkileşiminin belirlenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda tasarımın fiziksel, psikolojik,

etkileşimsel, davranışsal, kültürel ve kullanıcı temelli bir yaklaşımla gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Solak, 2017).

Zamanla kullanıcılar farklı şekillerde değişmektedir. Fakat mekan sabit bir tasarım ürünüdür. Tasarımcılar mekan tasarımlarını, kullanıcıların zamanla değişecek olan gereksinimlerini dikkate alarak tasarlamalıdır. Tasarımlarında dikkat edecekleri en nemli konu, tasarlanan mekanın oluşabilecek değişimlere karşı cevap verebilir niteliğe sahip olmasıdır. Mekanların değişen kullanıcı ihtiyaçlarına uyulanabilir özellikte olması gerekmektedir.

Şekil 4. Kullanıcı gereksinimleri (Caan, 2011)

Kullanıcı ihtiyaçları, kullanıcı profil ve sayılarına göre değişim göstermektedir. Her kullanıcı tipinin bir mekandan beklentisi farklıdır. Bu durum mekanın kullanıcıların yapmış olduğu farklı aktivitelere farklı seçenekler sunabilme yeteneği olmasını gerektirmektedir. Kullanıcı ihtiyaçları birçok farklı etkenden dolayı değişim göstermektedir. Maslow (1943)

insan ihtiyaçlarını duygusal, psikolojik ve duygusal olarak üç kategoriye ayırmıştır (Maslow, 1943).

Fiziksel gereksinimler, kullanıcıların mekan kullanımı için mekanın sahip olması gereken fiziksel işlevlerden oluşur. Psikolojik gereksinimler, kullanıcıların mekandaki deneyimsel memnuniyetleri ve aidiyet duygularının oluşması ile oluşur. Duygusal gereksinimler ise kullanıcıların mekanda kendilerini değerli hissetme ve mekanı anlamlandırmaları ile oluşur (Caan, 2011). Tasarlanan mekanın kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verebilmesi için, mekanın sadece fiziksel özellikler doğrultusunda tasarlanmaması gerekmektedir. Değışen fiziksel özelliklerle beraber kullanıcıların duygusal ve psikolojik gereksinimleri de göz önünde bulundurulmalıdır.

1.3. Bölüm Sonucu

Bu bölümde araştırma probleminin ve yaklaşımının açıklanmasından sonra mekan kavramı, kentsel açık mekan kavramı, kentsel açık mekan türleri ve fonksiyonları, kullanıcı ihtiyaçları, kullanıcı çeşitliliğı ve mekanla ilişkileri ve mekan tasarımına kullanıcı katılımı kavramları açıklanmıştır. Bu bağlamda kentsel açık mekanlar ve kullanıcı ile etkileşimleri değerlendirilerek kullanıcıların mekanda deneyimsel memnuniyet yaşamalarında, mekanda daha uzun vakit geçirmelerinde, kentsel açık mekanların daha uzun ömürlü ve sağlam bir yapıya sahip olması gibi durumların beraberinde esneklik ihtiyacını ortaya çıkardığı görölmüştür.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Esneklik Kavramı

Esneklik, şekil değişikliğine uğradıktan sonra eski halini alabilme özelliği, herhangi bir unsurla uyum sağlayabilme ve başka bir şekle ve hale göre değişim gösterebilme özelliğidir. Var olan düzenin bir zarar görmeden ve eski haline döndürülebilir özellikte olması esneklik özelliğine sahip olması ile mümkündür. Adapte olabilirlik kavramı ile de açıklanabilir. Adapte olabilirlik, kendini oluşturan yeni ve farklı koşullara uydurabilme yeteneğidir. Aynı zamanda esneklik kesin olmayan, değişebilir ve sabit olmayan anlamlarına da gelmektedir. Değişebilirlik özelliği ise, sahip olduğu özelliklerden başka bir özelliğe dönüşebilme ve büyüyüp küçülebilme gibi özelliklere sahiptir. Adapte olabilirlik ve değişebilirlik kavramları esnekliği oluşturan temel kavramlardır (Yürekli, 1983).

Esneklik kavramı, mekanın meydana geldiği insanlığın var oluşundan beri var olmuş bir kavramdır. Mekanın boyutsal özellikler bakımından büyüyüp genişleyebilmesi ve farklı işlevlere uyarlanabilmesi esneklik kavramı ile mümkün olmaktadır. Esneklik kavramı, bir mekanın oluşabilecek yeni fonksiyonel özelliklere olanak sağlaması, mekanın büyüyüp genişleyebilmesi, mekanda süreklilik sağlanması ve sahip olduğu donatıların değişebilmesi gibi özellikleri taşımaktadır (Alpak vd., 2018). Esneklik, adaptasyon, uyarlanabilirlik ve değişebilirlik gibi kavramlarla da açıklanabilmektedir.

Esneklik, insanlığın varoluşundan itibaren oluşan mekanla meydana gelen bir kavramdır. Mekanın büyütülebilir, değiştirilebilir ve uyarlanabilir özellikte olması esneklik kavramı ile mümkün olmaktadır. Esneklik kavramı, sürekli oluşan değişimlere karşı uyum sağlayabilme özelliği şeklinde tanımlanmaktadır (Kronenburg, 2007; Schneider & Till, 2007). Esneklik, kısa bir zamanda az maliyet ve küçük çabalarla değişebilme ve aynı zamanda değişime uyum sağlayabilme yeteneğidir (Özkan & Poskurlu 2021).

Sürekli değişen ve gelişen çağla birlikte insanların içerisinde bulunduğu mekanların özellikleri fonksiyonel ve tasarım bakımından sürekli bir değişim göstermektedir. Artan bu değişim hızı, kullanılan mekanların da değişen gereksinimlere uyum sağlayabilir özellikte olmasını gerektirmektedir.

Bir mekanın büyüyebilir ve değişebilir özellikte olmasının yanı sıra dönüşebilir özellikle olması da esneklik kavramına dahildir. İnsanların içinde bulundukları sürekli değişim gösteren yaşam koşulları, sosyal ve ekonomik koşulları ve kültürel yapılarına bağlı olarak mekan büyüyebilir, genişleyebilir, küçülebilir, bölünebilir ve dönüşebilir özellikte olmalıdır.

İnsanlar hayatlarının her döneminde fiziksel ve zihinsel olarak değişen ve gelişen varlıklardır. İçerisinde bulundukları çevrelerini de kendi değişim ve gelişimlerine göre şekillendirmek isterler. Şekillendirebildikleri ortamı daha uzun kullanabilirler. Tasarımda esneklik sürdürülebilir ve geleceği de karşılayabilen yapıdadır. Esneklik, değişen gereksinimlere göre tasarımı, gelecekte oluşabilecek değişimlere cevap verebilmeyi ve aynı şeyleri tekrar ve farklı şekillerde kullanma imkanı sağlar. Esneklik, genel olarak kullanıcıların memnuniyetlerini doğrudan etkileyen ve yapılan tasarımların ömürlerinin uzamasını sağlayan bir kavramdır.

Esneklik kavramı tasarımlarda ilk olarak 1950'lerin başlarında kullanılmaya başlanmıştır. Esneklik kavramı, tasarımcılarda toplumcu düşünce ve kamu yararının gözetilmesi ile sağlanması amaçlanmıştır. Esnekliğin kullanıcıların değişen ve gelişen gereksinimlerine cevap verebilir niteliğe sahip olması sayesinde tasarlanan mekanlarda sağlanabilmesi durumu mekan kalitesini belirleyen bir unsur olmuştur (İncedayı, 2008).

Esneklik kavramı üzerine yapılan tanımların neredeyse tamamında değişim ve uyum sağlamadan söz edildiği görülmektedir. Esneklik, kullanıcılara ve kullanıcıların zamanla değişen ve dönüşen gereksinimlerine göre şekil alabilen ve uyum sağlayabilen bir kavramdır. Esneklik mekanın zamanla oluşan değişim ve gelişmelere bağlı olarak yüksek oranda uyum sağlayabilmesi, farklı kullanıcı gereksinimlerini etkili bir biçimde karşılayabilmesi ve bu sayede mekanın aktif bir biçimde gerekli her koşulda kullanılmasını sağlamaktadır.

Tablo 4. Geçmişten günümüze kadar yapılan esneklik tanımları

Esneklik Tanımları	
Weeks (1964)	Tasarımın değiştirilemez özellikte olmaması ve tanımlamaların belirsiz olmasıdır.
Collins (1965)	Tasarımcının belirlemiş olduğu birden fazla özelliğe sahip olan Kavramdır.
Habraken (1972)	Mekana farklı mekansal öge ekleyebilme ve değişim yapabilme imkanındır.
Tapan (1972)	Bir tasarımın farklı kullanıcı profillerine ve farklı fonksiyonel özelliklere sahip olmasıdır
Atasoy (1973)	Az emek gücü ile kolay değişim sağlayarak oluşabilecek ihtiyaçların karşılanabilmesidir.
Dluhosch (1974)	Var olan temel sistemleri bozmadan koşulları değiştirebilme yeteneğidir.
Rabaneck, Sheppard ve Town (1974)	Sökülebilir ve eklenebilir unsurlarla değişim sağılarak uyabilirlik elde etmektir.
Turan (1974)	Sahip olduğu genel düzeni bozmadan, oluşabilecek yeni düzen ve gelişmelere olanak sağlar.
Oxman (1975)	Değişebilir, genişleyebilir ve zamanla değişen koşullara uyum sağlayabilmektir.
Sebestyen (1978)	İnsanlar tarafından gerçekleştirilen adapte olabilirlik yaklaşımları.
Yürekli (1983)	Görmüş olduğu değişimlere rağmen eski haline dönebilme ve sürekli değişebilme durumudur.
Maccleanor (1998)	Sürekli değişim gösteren, geleneksel düzenlemeleri azaltan bir tasarım şeklidir.
Gropius (2000)	Yaşam içerisindeki akışa hizmet eden ve modern hayatın dinamik özelliklerine uyum sağlayan bir kavramdır.
Forty (2000)	Zamanla oluşabilecek farklılıklara ve değişen kullanıcı gereksinimlerine cevap verebilir nitelikte bir kavramdır.
Friedman (2002)	Mobilitenin ve bireysel özgürlüğün sağlanması durumudur.

Tablo 4'ün devamı

Groak (2002)	Farklı sosyal kullanımlar için uyarlanabilir farklı fiziksel düzenlemelerdir.
Davic and Welsh Jr (2004)	Mekansal özellikler ve mekanın performansı ile pozitif bir ilişki sağlayabilme ve istenilen boyutlara uyum sağlayabilme yeteneğidir.
Schnieder ve Till (2007)	Zamanla sürekli oluşan değişimlere karşı uyum sağlama yeteneğidir.
Habraken (2008)	Farklı düzenlemelere uyum sağlayabilme, adaptasyon ve kullanımda çeşit sağlama durumudur.
Hertzberger (2009)	Oluşan ve oluşabilecek farklı sorunlara nötr çözümler bulabilen bir kavramdır.
Sarıyar (2008)	Değişen gereksinimlere, kullanım farklılıklarına ve tekrar kullanıma cevap verme yeteneğidir.
Kronenburg (2011)	Gelecekte oluşabilecek değişimlere ve çağın getirmiş olduğu koşullara uyum sağlayabilme durumudur.
Mehta (2013)	Kullanıcıların değişen ihtiyaçlarıyla orantılı olarak, çevrenin de değişebilmesi durumudur.
Aelbrecht (2016)	Planlanmış veya anlık koşullara göre oluşan kullanımlara uyum sağlayabilen özelliktedir.
Gürler (2016)	Tasarlanan mekanın değişerek oluşan yeni durumlara kolayca uyum sağlaması durumudur.
Woodman (2016)	Zamanla değişen durum ve koşullar karşısında uyum sağlayabilme durumudur.
Alpak ve Düzenli (2018)	Farklı kullanıcı profillerinin, çeşitli ullanımları ve etkinlikleri için çok sayıda olanak sağlaması durumudur.
İslamoğlu ve Usta (2018)	Süreç içerisinde olası değişimler karşısında tasarlanan mekanların değişimleri karşılayabilmesidir.
Durmuş ve Asımgil (2021)	Değişen koşullara bağlı olarak büyüye bilme, küçüle bilme durumudur
Özkan ve Poskurlu (2021)	Kısa zamanda az maliyet ve çabalarla değişebilme ve değişime uyum sağlayabilme yeteneğidir.

Esneklik kavramı günümüzdeki hızlı değişimleri ve beraberinde gelen farklı kullanıcı gereksinimlerini karşılayabilmeyi hedeflemektedir. Esneklik sayesinde tasarımlarda gelecekte oluşabilecek değişim ve dönüşümler de ön planda tutularak güncel tasarımlar yapılabilmektedir (Kronenburg, 2011). Esneklik sağlanan tasarımlar, tasarımın taşıyıcı sistemi değiştirilmeden farklı işlevler için imkan tanınması ve en az çabayla değişen gereksinimlerin karşılanabilmesidir (Atasoy, 1973).

Monahan (2002), esnekliğin sağlanması için akışkanlık, çok yönlülük, dönüştürülebilirlik, ölçeklenebilirlik ve değişebilirlik kavramları ile mümkün olabileceğini ifade etmiştir. Akışkanlık, kullanıcıların mekansal öğeler arasında akışı kullanarak mekanı daha aktif kullanabilmesini sağlar. Çok yönlülük, tasarlanan mekanların bir çok açıdan kullanıma uygun olabilmesi durumudur. Ölçeklenebilirlik, mekanın farklı gereksinimler doğrultusunda genişletilip daraltılması durumudur. Değişebilirlik, mekansal öğelerin hareket edebilir ve değiştirilebilir bir biçimde tasarlanarak oluşabilecek farklı ihtiyaç durumlarında kolaylıkla kullanılabilmesidir (Monahan, 2002).

Friedman (2002), esnekliği sağlayabilmenin hacimlerin düzenlenmesi, mekansal düzenleme, büyüme ve bölünme, ve alt bileşenlerin düzenlenmesi kavramları ile açıklamıştır. Hacimlerin düzenlenmesi, mekansal öğelerin gerekli durumlarda birleştirilip bölünebilmesi durumudur. Mekansal düzenleme, tasarım aşamasında mekansal kurguların oluşabilecek farklı işlevsel durumlar için elverişli hale getirilmesidir. Büyüme ve bölünme, mekan kullanımı sırasında oluşabilecek gereksinimlere yönelik mekansal öğelerin beklentilerle büyüyebilmesi veya parçalanarak küçültülmesi durumudur. Alt bileşenlerin düzenlenmesi, tasarımın taşıyıcı sistemi sabit tutularak düşeyde ve dikeyde oluşabilecek değişimlere elverişli olması durumu olarak ifade edilmektedir (Friedman, 2002).

Kentsel açık mekanlar tasarım ve uygulama aşamaları bittikten sonra kullanıcıya geçerler, tasarlanan mevcut mekanların kullanımı, kullanıcıların gereksinimlerinin değişim göstermesi durumunda mekan kullanımı sona erebilir veya azalabilir. Ancak esnek tasarımlı kentsel açık mekanlar, tasarlanan mekan kullanıcı kontrolüne geçtikten sonra da kullanıcıların mekan kullanımında zamanla değişim ve dönüşüm gördükçe tasarımın da değişerek ve dönüşerek varlığını devam ettirebilmesini sağlamaktadırlar.

Woodman (2016), esnekliği zaman, mekan, kullanım ve hareket esnekliği olmak üzere dört farklı kategoriye ayırmıştır. Bunlar;

- Zaman esnekliği, esneklik kavramının zamanla değişen durum ve koşullarla değişebilmesi durumudur.
- Mekan esnekliği, mekanın değişiminde mekandaki tüm öğelerin de bir arada değişebilmesi durumudur.
- Kullanım esnekliği, mevcut mekanın herhangi bir fiziksel değişim görmeden mekansal özelliklerinin değişebilir yapıda olması durumudur.
- Hareket esnekliği, mekandaki tüm kullanıcıların aynı zaman içerisinde farklı etkinlikler yapabilmesi durumudur (Woodman, 2016).

Tablo 5. Esneklik kavramı sınıflandırması (Woodman, 2016)

Esneklik Yüzeyleri	Zaman	Mekan	Kullanım	Hareket
Dönüştürülebilir Çevrilebilir				
Uyarlanabilir				
Gelişebilir				
Bölünebilir				
Değişebilir				
Çeşitlilik Gösterebilir				
Biçimlendirilebilir				
Farklılık Gösterebilir				

2.2. Esnek Tasarımlı Mekan Özellikleri

Yapılan tasarımlarda uygulanan esneklik, tasarımın ömrünü uzatan bir durumdur. Bir mekan tasarlanıp uygulandıktan sonra kullanıcıların mekana katılım sağlamaması gibi ekstra çaba gerektiren durumlar oluşabilir. Bu gibi durumların önüne geçebilmek için tasarımlara esneklik kazandırmak mekanda oluşabilecek farklılıklara ve değişen kullanıcı gereksinimlerine cevap verir hale getirmek gerekmektedir (Forty, 2000).

Tasarımda esneklik beraberinde birçok kavramı da getirmektedir. Tasarımda esnekliğin oluşturulması ile birlikte adaptasyon, hareketlilik, değişim ve çok işlevsellik ile sağlanabilmektedir. İnsanların içerisinde bulunmuş oldukları mekanlar, kendilerinin değişim ve gelişimleriyle beraber değişim göstermeye ve gelişebilirliğe ne kadar elverişli olursa o kadar esnek bir yapı kazanır (Özkan & Poskurlu, 2021).

İnsanlar varoluşlarından itibaren birbirleri ile sosyal ilişkiler kurup, topluluklar oluşturmuş ve gelişerek sürekli değişim göstermişlerdir. Bu değişimi gözlemleyebileceğimiz en önemli unsur insanların içinde bulundukları mekanlardır. Sürekli geçmekte olan zamana karşı var olabilen, süreklilik sağlayarak zamana uyabilen ve zamanı da kendisine uydurabilen mekanlar esnek tasarım sayesinde mümkün olabilir. İnsanlar yaşamlarının farklı dönemlerinde fiziksel ve zihinsel olarak sürekli değişim ve gelişim gösterirler. Değişimler sonucunda içinde bulundukları mekanı da benzer biçimde dönüştürmek isterler. Bu sayede bulunmuş oldukları mekanlar, uzun süre mekandan ayrılmadan kullanılır. İnsanların bu gibi isteklerinin gerçekleşmesi ve tasarlanan mekanın daha uzun sürelerde kullanılabilmesi esnek tasarımla sağlanmaktadır (İslamoğlu, 2014).

Esnek tasarımlı mekanlar, farklı ve fazla işlevsel özelliklere sahip olarak insanların toplu kullanımlarının yanı sıra insanlara özel alanlar sunarak bireysel mekanlar oluştururlar. Değişen yaşam koşulları, çağın getirdiği yenilikler, pandemik sorunlar ve değişen kullanıcı profilleri gibi durumlar kullanıcıların alternatif mekanlara yönelmesine neden olmaktadır. Bu durumlar, sabit amaçlarla tasarlanmış mekanların kullanılmamasına ve tercih edilmemesine yol açmaktadır. Ancak esnek tasarım doğrultusunda tasarlanmış mekanlar, değişebilir ve dönüşebilir özelliklere sahip olmasından dolayı sürdürülebilir bir mekan ortaya koyarlar. Esnek tasarımlı mekanlar sahip oldukları özellikler sayesinde uzun ömürlü yapıdadırlar (Bilge, 2007).

Esnek tasarım doğrultusunda tasarlanan mekanların amaçladığı bazı temel ilkeler vardır. Bunlar:

- Değişen insan etkinliklerine cevap verebilir niteliklere sahip olmak,
- Mekansal elemanların taşınabilir ve farklı niteliklere göre dönüştürülebilir özellikte olması,
- Fiziksel erişilebilirliğini kolaylaştırmak,
- Sistemin akışını geliştirmek,
- Zamanla ve değişen koşullar doğrultusunda kullanıcıların mekandaki davranışları değişim gösterir. Değişen kullanıcı davranışlarına paralel bir şekilde uyum sağlamak,
- Kullanıcılara sınırlandırılmış ve kalıplaşmış etkinlik ve imkanlardan daha fazla olanak sağlamak,
- İnsanların ihtiyaç ve gereksinimlerinin zamanla değişim göstermesine cevap verebilir özellikte olmaktır.
- Mekanın geçirgenliğini artırarak mekanın daha anlaşılabilir ve kolay erişilebilir yapıya sahip olmasını sağlamak,
- Mekanın kullanıcılara farklı ve kapsamlı seçim hakları sunması,
- Kullanıcıların sahip olduğu farklı davranış biçimlerine cevap verebilir nitelikte olması,
- Fiziksel mekan elemanlarının değişebilir ve dönüşebilir kullanım olanakları sağlaması,
- Yıl boyunca oluşan farklı kullanıcı etkinliklerine göre düzenlenebilir özellikte olması,
- Sergiler, pazarlar ve farklı geçici etkinlikler için mekanda alan oluşturulabilmesi,
- Akıllı ve birden fazla fonksiyona sahip mekansal öğelerin kullanılarak mekan performansının artırılması,
- Mekanın günün ve yılın farklı zamanlarında da kullanımına uyumlu olması,
- Farklı seçeneklere ve değiştirilebilir özelliklere sahip olan yeşil alanlara ve bitki örtüsüne sahip olmasıdır (Sanei vd., 2018).

Bir tasarımın temelinde canlılık, değişebilirlik ve oluşan yeni ihtiyaçlara adapte olabilirlik vardır (Catalano, 2018). Esnek tasarım doğrultusunda tasarlanmış mekanlar, sınırlandırılmış ve sabit kavramlarla oluşturulmuş tasarımlardan ziyade zamanla oluşabilecek değişim ve gelişimleri takip ederek o anki koşullara uyum sağlayabilen özelliktedirler. Tasarımın esnek tasarım kriterlerine uygun hazırlanması bir arada bulunan

farklı ögeler ve değişen kullanıcı gereksinimleri arasındaki dengenin sağlanması anlamına gelmektedir (Schneider & Till, 2007).

Kullanıcıların içinde bulundukları zamansal koşulların getirmiş olduğu ihtiyaçlar sonucunda kullanmış oldukları mekan da aynı oranda değişim ve dönüşüm gösterir. Mekanın kullanıcıların oluşan ihtiyaçlarına cevap verebilmesi, bu mekanın kalitesini ve işlevselliğini ortaya koyar. Kullanıcıların bir mekanı kullanmasını, içinde bulundukları çağın koşulları, kültürel ve sosyal yapıları, teknolojik gelişimleri, değer kavramları ve ekonomik durumları belirler. Bu mekanlar kullanıcıların o mekanda kısa veya uzun süreli aktif kullanımlarıyla değer kazanmaktadırlar (Özkan & Poskurlu, 2021).

Esnek tasarım, bir mekanın erişilebilir olması, farklı fonksiyonel özelliklere sahip olması, birden fazla işleve sahip donatılara sahip olması ve çağın güncel durumuna uygun olması gibi özellikleri oluşturmaktadır (Kronenburg, 2011). Esnek tasarım doğrultusunda tasarlanan mekanda bulunan ögeler değişebilir ve dönüşebilir özellikte olduğundan, kullanıcılara çok amaçlı kullanım sağlarlar. Sağlamış olduğu olanak sayesinde kullanıcılar mekanda daha özgür hisseder, etkin bir şekilde mekan deneyimi yaşar ve sosyalleşirler.

İnsanların değişen zamanla birlikte ihtiyaç ve gereksinimlerinin değişim göstermesi mekanlarda farklı davranış biçimlerinin ortaya çıkmasına sebep olur. Kullanıcıların içinde bulundukları mekanlar onların değişimleriyle uyum olarak değişmedikçe mekanlarda düzensizlik meydana gelir (Studer, 1965). Esnek tasarımlı mekanlar, belirlenmiş sabit amaçlara göre değil, değişen insan davranışlarıyla oluşan eylemlerin gerçekleşmesine olanak sağlarlar. Kullanıcıların bulundukları mekanlarda göstermiş oldukları davranış biçimleri gereksinimlerini belirleyen en önemli konudur. Esnek tasarım, gelişen ve değişen kullanıcı davranışlarından ortaya çıkan etkinliklere cevap verebilir bir özelliktedir.

Gibson (1977) mekan için, kullanıcılara farklı olanaklar sunan ve bu olanaklar sonucunda kullanıcıların çevreyi farklı şekillerde algılamalarıyla değişim gösterdiğini söylemiştir. Mekanın farklı olanaklara sahip olması, farklı eylemler için yeni özellikler sunar. Esnek tasarım doğrultusunda tasarlanan mekanlar kullanıcılara farklı olanaklar sunarak mekan ve kullanıcı arasında değişip gelişen bir bağlantı oluşturur (Gibson, 1977).

2.3. Esneklik Çeşitleri

Esneklik mekanın kullanıcılara, hareket edebileceği, mekanı ihtiyaçları doğrultusunda değiştirip dönüştürerek kullanabileceği, mekansal ögelerle kullanım kolaylığı

sağlayabileceği ve mekanı sürdürülebilir bir biçimde kullanacağı olanaklar sağlamaktadır (İslamoğlu, 2014).

Esnekliğin sağlanmış olduğu tasarımlarda mekanlar çeşitli tiplerde esneklik oluştururlar. Oluşan esneklik çeşitleri fonksiyonel esneklik, kullanımda esneklik ve hareketlilik, mekansal ve boyutsal, yapısal ve zamansal esneklik çeşitlerinden meydana gelmektedir.

Tablo 6. Esneklik çeşitleri (İslamoğlu, (2014); Mehan Aldemir, (2019); Woodman, (2016); Shnieder & Till'den (2007) geliştirilmiştir.)

Esneklik Çeşitleri	
Fonksiyonel Esneklik	Mekanın içerisinde bulunan her yerde ve ögede kullanım kolaylığı sağlaması durumudur. Mekanı belirlenmiş sabit sınırlardan uzaklaştırarak akış sağlaması durumudur.
Kullanımda Esneklik ve Hareketlilik	Mekansal öğelerin kullanıcıların farklı kullanımlarına cevap verebilir nitelikte olması durumudur.
Mekansal Boyutsal Esneklik	Mekanın kullanıcılarda oluşabilecek ihtiyaçlar doğrultusunda büyüüp küçülebilmesi durumudur.
Yapısal Esneklik	Mekansal öğelerin kullanıcılara birden fazla ve farklı olanaklar sağlaması durumudur.
Zamansal Esneklik	Mekansal öğelerin zamanla değişebilir ve dönüşebilir nitelikte olması durumudur.

2.3.1. Fonksiyonel Esneklik

Esnek tasarım doğrultusunda tasarlanan mekanların zamana, değişen ihtiyaçlara ve isteklere uyum sağlayabilecek farklı işlevlere olanak tanınması ile oluşur. Zamana bağımlı şekilde değişen kullanıcıların sosyal, kültürel, teknolojik ve ekonomik koşulları mekanların tasarım ve kullanımlarını da etkilemektedir.

Mekanı kullanacak olan kullanıcı miktarı, profili, kullanım amacı ve kullanım süresi mekanda, yeni mekansal ihtiyaç ve işlevler doğurmaktadır. Oluşan bu değişimler mekanın

yapısal ömrü bitmeden fonksiyonel ömrünü tüketen bir durumdur. Ömürleri tükenen mekanlar, kullanıcılar tarafından tercih edilmeyerek kullanılmaz hale gelirler. Bu durum mekanın ortadan kaldırılması durumunu meydana getirir. Mekanı ortadan kaldırmak gerek ekonomik gerek çevre açısından olumsuz etkiler göstermektedir (Mehan Aldemir, 2019).

Tasarlanan mekanın birden fazla işlevsel özelliğe sahip olması ve bu işlevlerin bulunmasına imkan sağlaması fonksiyonel esneklik sayesinde mümkün olmaktadır. Fonksiyonel özelliğe sahip mekanlar, fazla sayıda ve çeşitli işlevlere sahip olan kullanım çeşitliliğine imkan veren yapıdadırlar. Bu sayede insanların kullanımına sunulan mekanlar sabit ve değiştirilemez özelliklerden uzak tutulmaktadır. Mekanda süreklilik sağlamak ve sabit amaçlar doğrultusunda oluşturulmuş sınırları kaldırarak kullanıcı gereksinimlerini karşılamak fonksiyonel esneklik sayesinde mümkün olmaktadır (Biro & Yürekli, 2005). Bu sayede mekan kullanımı kullanıcı kontrolüne geçmektedir. Mekanların çevre dostu ve fonksiyonel bakımdan uzun ömürlü olması esnek tasarım sayesinde mümkün olmaktadır.

Mekanların fonksiyonel esnekliğe sahip olması sayesinde, zamanla oluşan değişimlere göre uyarlanabilme ve bu sayede kullanıcıların etkin şekilde faydalanmasına ve kullanım ömrünün uzaması sağlanır. Mekanın esnek tasarım sayesinde işlevsel özelliklerinin değiştirilebilir ve dönüştürülebilir olması, kullanıcı gereksinimleri ile doğru orantılı olarak farklı fonksiyonel özelliklere dönüşebilmektedir. Bu durum mekanın zamansal değişimlerden etkilenmemesinin ve mekanın kullanım ömrünün dolmasının önüne geçerek, oluşabilecek çevresel ve ekonomik olumsuzlukların önüne geçilmesini sağlamaktadır.

2.3.2. Kullanımda Esneklik ve Hareketlilik

Esnek tasarım doğrultusunda tasarlanan mekanlarda bulunan ışıklandırıcılar, oturma alanları, yürüyüş yolları ve çeşitli etkinliklerin gerçekleşmesine olanak tanıyan donatılar gibi mekansal öğelerinin günlük zaman dilimlerine, iklimlere, farklı aktivitelere ve farklı ihtiyaçlara gibi durumlarda bu durumlara uyum sağlayabilecek yapıda olması ile kullanımda esneklik ve hareketlilik sağlanabilmektedir.

Kullanıcıların mekan kullanımlarında, mekanı oluşturan temel bileşenleri bozmadan aktivitelerini gerçekleştirmesi kullanımda hareketlilik ve esneklik ile sağlanmaktadır (İslamoğlu & Usta 2018). Tasarlanan mekanın esnekliği, kullanıcıların mekanı meydana getiren unsurlarını farklı şekillerde kullanımları ile sağlanabilir.

Tasarlanan bir mekanın esnekliğini sağlamak, mekanın sunmuş olduğu kullanım esnekliğiyle bağlantılı bir durumdur. Tasarımların büyüme, küçülebilme, dönüşebilme ve bölünebilme özelliklerine sahip olması kullanım esnekliğini beraberinde getirerek, tasarlanan mekanda hareketlilik sağlar. Tasarlanan mekanda mekanı taşıyıcı özelliğe sahip faktörlerin sabit tutularak diğer faktörlerin değişebilen ve çeşitli aktivitelere imkan sağlaması kullanım esnekliği ile mümkün olmaktadır.

Kullanımda esneklik ve hareketlilik kullanıcı gereksinimleri doğrultusunda mekansal öğelerin değiştirilebilmesi, bölünebilmesi, birleştirilebilmesi veya eklenip çıkarılabilmesi gibi mekana kazandırılan esneklik özellikleri sayesinde sağlanabilir. Bu sayede kullanıcılar mekanı rahat ve kolay bir şekilde zamanla veya oluşan güncel koşullarda kullanabilmekte ve mekandan faydalanabilmektedirler (İslamoğlu & Usta,2018).

Tasarlanan mekanların uygulanma aşamalarının gerçekleştirilmesinin ardından kullanım evresine geçilmesinde, tasarımın taşıyıcı sisteminin sabit tutularak diğer tasarımı oluşturan bileşenlerin değişebilir ve dönüştürülebilir yapıda olması kullanıcıların mekansal öğeleri kullanımlarını kolay ve erişilebilir bir hale getirilmesi durumu kullanımda esneklik sağlanması ile mümkün olabilmektedir (Deniz, 1999). Kullanıcıların farklı gereksinimleri doğrultusunda mekanı aktif bir biçimde kullanabilmeleri tasarımlarda kullanımda esneklik ve hareketliliğin sağlanması ile sağlanabilmektedir.

2.3.3. Mekansal-Boyutsal Esneklik

Tasarlanan mekanın kullanıcıların gereksinimleri doğrultusunda, farklı parçalara bölünebilmesi, genişleyebilmesi, birleştirilebilmesi veya küçülebilmesi gibi özelliklere sahip olması durumudur. Tasarlanan mekanın sabit elemanları ve taşıyıcı sistemine zarar vermeden kullanıcıların oluşan farklı ihtiyaçları doğrultusunda mekanda değişiklikler yapabilmesidir (Deniz, 1999).

Mekansal-boyutsal esneklik mekana bölünebilme özelliği sunmaktadır. Esnekliğin katmış olduğu bu özellik sayesinde, tasarlanan mekanın ana sistemi bozulmadan mekanda bulunan öğelerin oluşabilecek ihtiyaçlar doğrultusunda büyütülebilmesi, küçültülebilmesi, eklenebilmesi ve çıkarılabilmesi sağlanmaktadır. Aynı zamanda esnek tasarımlı mekanlarda bulunan öğeler, değişen koşullara uyum sağlayabilmesi için görebileceği değişimlere uygun yapıdadırlar. İhtiyaç dahilinde kurulumları, ek almaları veya sökülmelerini kolaylaştıracak özelliklere sahiptirler. Bir mekanda, mekansal ve boyutsal esnekliği oluşturmak için

kullanılan mekansal ögelerin değişebilir ve dönüşebilir niteliklere sahip olması gerekmektedir.

2.3.4. Yapısal Esneklik

Tasarımı oluşturan temel taşıyıcı sistemin oluşturulması tasarımın en önemli unsurudur. Taşıyıcı sistemin oluşturulmasının ardından ve taşıyıcı sistemin bütünlüğünü bozmadan tasarımda mekansal ögelerin zamanla oluşabilecek değişim ve dönüşümlere cevap verebilir yapısal kararlarının oluşturulması durumu yapısal esneklik ile açıklanabilir (Shinieder & Till, 2007). Sabit tutulan taşıyıcı sistem ile mekansal bütünlük bozulmadan oluşturulan yapısal esneklik sayesinde tasarlanan mekan, kullanıcıların farklı gereksinimlerine cevap verebilen niteliğe sahip olmaktadır.

Mekanda bulunan taşınabilir veya taşınmaz ögelerin kullanıcılara sağlayabileceği farklı olanaklardır. Tasarlanan mekanın taşıyıcı faktörleri, sabit elemanları ve boşlukları belirlendikten sonra oluşan mekansal ögelerin fonksiyonel kullanımları ve kullanıcı gereksinimlerine cevap verebilen nitelikte olması yapısal esnekliği oluşturmaktadır. Bu sayede mekanın taşıyıcı sistemi, boşlukları ve sabit elemanlarının belirlenmesinin ardından mekanın kullanım düzeni ve biçimi kullanıcının tercihine bırakılabilmektedir (Deniz, 1999).

2.3.5. Zamansal Esneklik

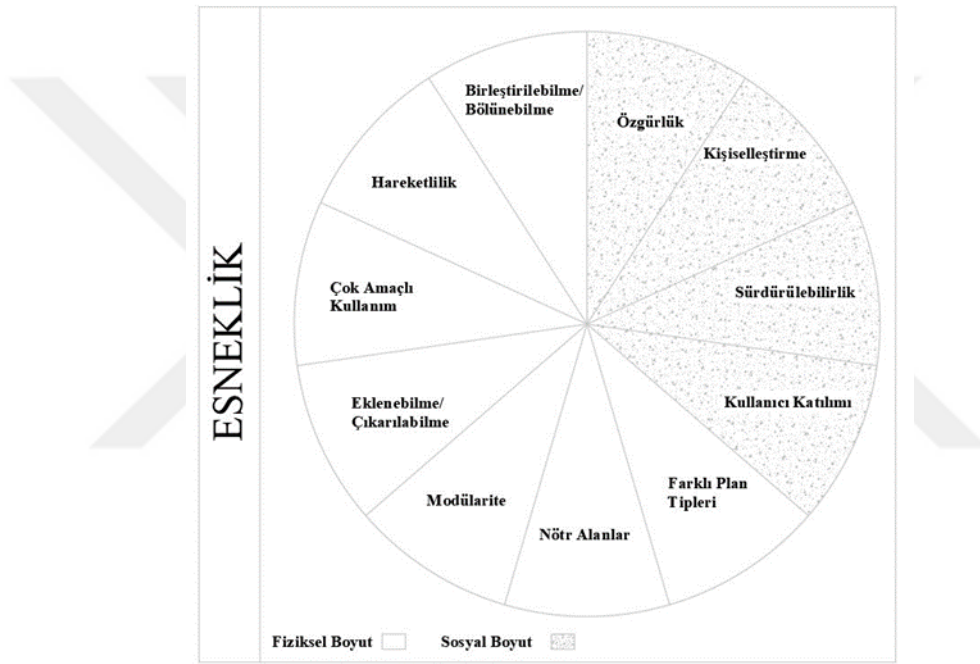
Kullanıcı ve mekan arasındaki etkileşimi belirleyen en temel unsurlardan biri zaman ve zamanla oluşan değişimlere uyum sağlayabilme yeteneğidir. Zamansal esnekliğin sağlanabildiği mekanlarda mekan, akıp giden zamanla birlikte değişebilen ve dönüşebilen bir yapıya sahip olmaktadır. Mekanın kullanıcılara zamansal esneklik sağlayabilmesi sayesinde kullanıcılar değişen ihtiyaç ve gereksinimlerini karşılayabilmektedirler (Woodman, 2016).

2.4. Esnek Tasarım Olanakları

Esneklik, uygulanmış olduğu mekanda kullanıcılara fiziksel ve sosyal boyutta farklı imkanlar sunmaktadır. Esnekliğin fiziksel boyutta sunmuş olduğu olanaklar, mekanda gözle görülür değişimlerin yapılabilmesidir. Esnek tasarım bir mekana fiziksel boyutta, hareketlilik, farklı amaçlarla kullanım, mekanın büyültülüp/küçültülebilmesi, farklı

planlamalara uyarlanabilmesi, mekana ekleme ve çıkarma işlemlerinin yapılabilmesine olanak tanır.

Mekanın esneklik sayesinde sunmuş olduğu fiziksel boyuttaki olanaklar sonucunda kullanıcılarda farklı duygular ve davranışlar gelişir. Fiziksel olanaklar sonucunda oluşan bu duygusal değişimler ise sosyal boyutu oluşturmaktadır. Mekanın esnek tasarım sonucunda sunmuş olduğu sosyal boyuttaki olanaklar ise, kullanıcılara özgür olduklarını hissettirmesi, mekana karşı kişisel duygular geliştirmesi, sürdürülebilir bir kullanım ve mekana kullanıcı katılımı sağlamasıdır (İslamoğlu, 2014).

Şekil 5. Esnek tasarım olanakları (İslamoğlu, 2014)

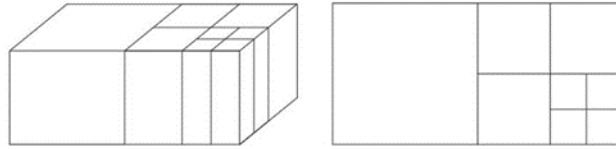
2.4.1. Fiziksel Boyut Olanakları

Fiziksel boyut, mekanda bulunan somut elemanlardan oluşmaktadır. Somut elemanlar kullanıcılara fiziksel olanaklar sunarak kullanıcılarda duygu ve davranış oluşturur. Oluşan duygu ve davranış mekanın kullanıcılara fiziksel olanaklarla sağlamış olduğu sosyal boyuttaki olanakları meydana getirmektedir.

Fiziksel boyuttaki olanaklar, mekanın modüler sisteme sahip olması, hareketliliğe elverişli olması, çok amaçlı kullanımı, nötr alanlara sahip olması, farklı plan türlerine

elverişli olması, mekan elemanlarının eklenebilir/çıkarılabilir ve birleştirilebilir/bölünebilir özelliklere sahip olmasıyla meydana gelir.

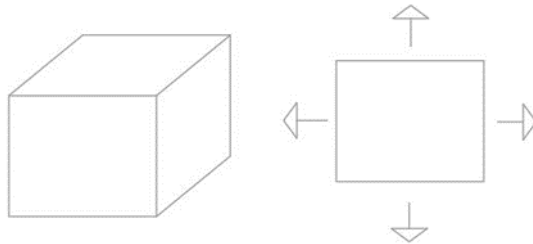
Modülerite, tasarlanan bir mekanın parçalarının bütünlüğünü bozmadan değişebilir ve dönüşebilir özelliğe sahip olarak mekanda esneklik sağlar. Modüler tasarım planında, mekanın belirlenen temel sınırları içerisinde belirli boyutlardan oluşan parçalanabilir ve birleştirilebilir bölümler bulunmaktadır.

Şekil 6. Modüler tasarım planı

Mekanda bulunan elemanların oldukları yerden başka bir yere hareket etmesi veya oluşabilecek koşullar doğrultusunda koşullara uygun duruma geçmesidir. Mekanın esnek tasarım sayesinde hareketlilik olanağı sunmasıyla mekanda bulunan donatılar ve diğer unsurlar kullanıcı gereksinimleriyle birlikte yeni düzenlemelere açık bir hal alırlar. Kullanıcıların bulundukları mekanda daha kolay hareket etmelerini sağlayarak kullanıcıların davranışlarında olumlu etkiler oluşturur.

Mekan içerisinde sağlanan hareketlik sadece mekansal öğelerin bir yerden başka bir yere taşınması durumu değildir. Amaç mekan tasarımında öğelerin hareketlilik özelliklerini taşımasıdır. Örneğin mekanda bulunan donatıların farklı kullanımlara göre şekil değiştirebilir özellikte olması veya bir donatının birden fazla ihtiyaca cevap verebilmesi durumudur.

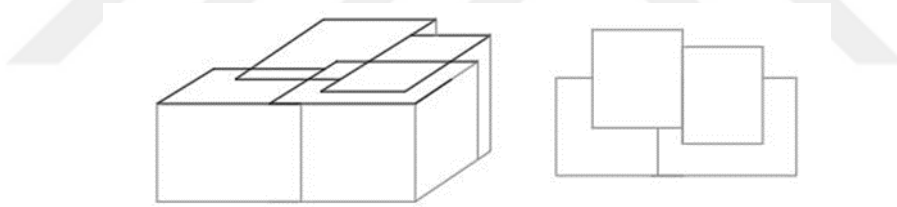

Şekil 7. Mekansal elemanların hareketliliği

Mekanda bulunan herhangi bir elemanın, kullanıcıların farklı zamanlardaki, farklı amaçlarına, mevcut işlevsel özelliğinden farklı bir amaçla kullanılmasına veya birden fazla kullanıcının kullanımına gibi özellikleri barındırması, mekanın çok amaçlı kullanıma olanak tanıdığını gösterir (İslamoğlu, 2014). Tasarlanan mekanda esnekliği sağlayabilmenin en önemli yollarından birisi de mekansal elemanların çok amaçlı kullanımlara olanak sağlamasıdır (Monahan, 2002).

Esnek tasarımı mekanlarda bulunan elemanlar çok amaçlı kullanım olanağına sahip olduğu için çok fonksiyonlu özelliktedirler. Örneğin bir mekanda bulunan oturma donatısı, aynı zamanda hem oturmaya hem uzanmaya hem de güneşten korunmaya olanak sağlayabilir. Farklı bir örnek olarak mekanı sınırlandırmak için oluşturulan duvarın, sergiye, oturmaya ve benzer özelliklerde farklı kullanımlara olanak tanınmasıyla sadece bir sınır elemanı olmasından uzaklaştırılarak fonksiyonel özellikleri artırılabilir.

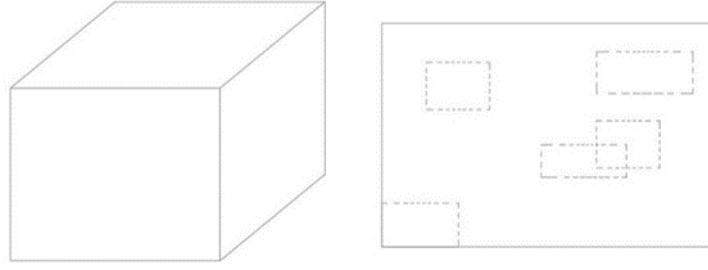
Çok amaçlı kullanım esnekliği sayesinde farklı kullanıcı tiplerinin aynı mekanı çeşitli şekillerde kullanabilmesi sağlanır. Bu sayede tasarlanan mekan belirlenmiş amaçların dışına çıkarak kullanıcıların farklı gereksinimlerine de cevap verebilir niteliğe erişmiş olmaktadır.

Şekil 8. Çok amaçlı kullanım planı

Nötr kelimesi, herhangi bir tanımlı bulunmayan ve etkisiz anlamına gelmektedir. Nötr alanlar ise mekanda bulunan kullanıcıların değişen gereksinimleri doğrultusunda işlevsel nitelik kazanacak tanımlanmayan alanlardır. Esneklik kavramı temelinde, tanımlanmamış anlamına gelmektedir (Fawcett, 1978).

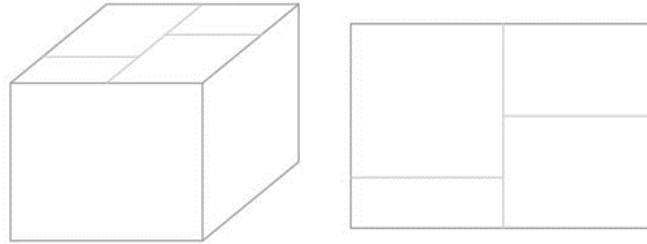
Tasarlanan mekanlarda nötr alanların bulunması, kullanıcıların oluşabilecek gereksinimleri sonucunda fonksiyonel özellikler kazandırılarak mekanın verimli bir şekilde kullanılmasını sağlar. Nötr alanlar kullanıcıların katılımı ve farklı kullanım biçimleriyle tanımlanabilen bir özelliğe sahiptirler. Bir mekan tasarlanırken, mekanda boşluk ve tanımlanmamış alanlara yer verilmelidir. Bu durumun amacı kullanıcıların kendi istekleri doğrultusunda mekanda özgürce vakit geçirebilmeleridir.

Şekil 9. Nötr alan planı

Bir mekan tasarımında, farklı şekillere ve farklı özelliklere sahip alanların oluşturulması ile meydana gelir (İslamoğlu, 2014). Farklı plan tipleri, mekan kullanımına katılan kullanıcılara gereksinimleri doğrultusunda yönlendirme yapar. Mekanda bulunan, büyüklüğü, biçimi ve özelliği farklı kurgulanmış alanlar kullanıcı çeşitliliğini arttırarak fazla sayıda ve farklı tipteki kullanıcılara hitap edebilen bir mekan oluşturur.

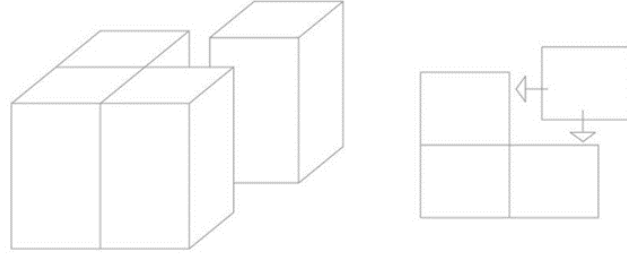
Örneğin, tasarlanan mekanda bulunan mekansal öğelerin boyut farklılıkları, kullanıcıların zamanla oluşabilecek farklı ihtiyaçlarındaki kullanımlarını kolaylaştırır. Farklı plan tipleri, kullanıcının mekanda nasıl ve hangi mekansal öğeyle aktivitesini gerçekleştirebileceğini kendisinin seçmesini sağlamaktadır. Bu sayede kullanıcıların mekana katılımı artar ve mekan daha aktif bir duruma gelebilir.

Şekil 10. Farklı plan tipleri gösterimi

Esnek tasarımlı mekanlarda bulunan mekansal öğelere kullanıcıların gereksinimleri doğrultusunda ekleme veya çıkarılma yapılabilmesi durumu olarak ifade edilmektedir. Kullanıcıların sayısına ve tipine bağlı olarak mekansal öğe kullanımında zamanla değişim görülebilmektedir. Kullanıcı çeşitliliğinden dolayı oluşan değişimler sonucunda mekansal öğelerde azaltılma veya çoğaltma gerektiren durumlar ortaya çıkmaktadır. Kullanıcılar gereksinimlerini karşılayabilmek doğrultusunda değiştiremedikleri mekansal öğelerin

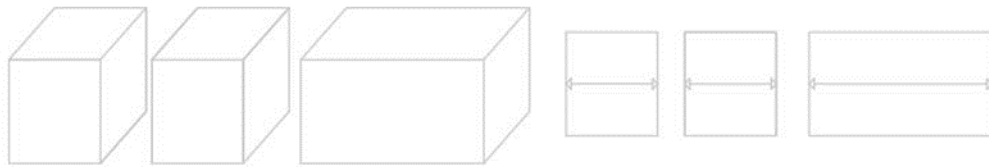
bulunduğu mekanları kullanmayı tercih etmek istemeyebilirler ve bu durum sonucunda tasarlanan mekan zamanla önemini yitirerek kullanılmayan bir yer haline dönüşebilir. Ancak mekansal öğelerin ekleme yapılabilir ve çıkarılabilir olanakları niteliklerde tasarlanmaları sayesinde kullanıcıların mekandan beklentileri karşılanabilir.

Şekil 11. Eklenebilme/çıkarılabilme gösterimi

Örneğin, tasarım aşamasında mekan içerisinde belirlenmiş bir alanın zamanla büyüklük açısından yetersiz bir duruma gelmesi durumunda, yine mekanda mevcut halde bulunan farklı bir alana eklenmesiyle yetersiz alanın büyütülmesi sağlanabilmektedir. Bu sayede mekan değişen gereksinimlere cevap verebilen bir duruma gelmiş olur.

Tasarlanan mekanlarda belirlenen alanlar belirli amaçlar doğrultusunda oluşturulur. Fakat değişen koşullarla alanların birleştirilebilmesi veya içerisinde bölünmesi gerekebilir. Esnek tasarımın sağlamış olduğu bölünebilir ve birleştirilebilir özellikteki alanlar sayesinde büyüklüğü yetersiz olan alanlar birleştirilebilir veya tersi durumlarda büyük alanlar bölünerek yeni aktivitelere imkan sağlayabilir duruma getirilebilir. Tasarlanan mekanlarda bulunan alanların bölünebilir veya birleştirilebilir özellikte olması esnek tasarım sayesinde mümkün olabilir (Monahan, 2002).

Şekil 12. Birleştirme/bölünme gösterimi

Esnek tasarımlı mekanlar, kullanıcıların mekanı daha aktif kullanabilmesi ve deneyimsel memnuniyet yaşamaları için çeşitli fiziksel olanaklar sunan özelliklere sahiptirler. Esnek tasarımın sağlamış olduğu fiziksel olanaklar sayesinde kullanıcılar mekanı

gereksinimlerine göre özgür bir şekilde kullanabilme şansı yakalarlar. Esnek tasarım kriterlerine uygun tasarlanan bir mekan daha kaliteli bir yer halini alır.

Fiziksel boyutta sunulan esneklik olanakları sonucunda tasarlanan mekanlarda bulunan fiziksel mekan ögeleri, kullanıcıların farklı gereksinimlerini kolay bir biçimde karşılayabilmelerini sağlayabilmektedirler. Kullanıcıların tasarlanan mekanlarda gereksinimlerini gidermeleri sonucunda kullanıcılarda farklı duygular ve davranışlar oluşturmaktadır. Fiziksel boyutta sağlanan olanaklar sonucunda sosyal boyuttaki olanaklar meydana gelmektedir.

2.4.2. Sosyal Boyut Olanakları

Esnek tasarımın sunmuş olduğu fiziksel olanaklar beraberinde kullanıcılara sosyal olanakları da getirir. Sosyal olanaklar, kullanıcıların kendilerini özgür hissetmesi, tasarlanan mekanın sürdürülebilir kullanıma elverişli olması, mekana kullanıcı katılımı ve kullanıcıların mekanı kişiselleştirmesi ile kimlik oluşumudur (İslamoğlu, 2014).

Özgürlük, herhangi bir kısıtlanma durumu olmadan düşünebilme ve hareket edebilme durumu olarak ifade edilmektedir. Tasarlanan esnek mekanın sahip olduğu özellikler sayesinde kullanıcılar mekanda gereksinimlerini rahat bir şekilde karşılayabilirler. Bu durum da kullanıcıların bulundukları mekanlarda özgür hissetmelerini sağlar.

Esneklik, kullanıcıların mekan kullanımında özgür olmalarıyla iç içe bir kavramdır (Kronenburg, 2007). Kullanıcılar bulundukları mekanda söz sahibi ve mekan gereksinimleri doğrultusunda kullanabildiklerinde kendilerini özgür hissederler. Esneklik kavramının amacı uygulanmış olduğu mekanlarda, kullanıcılara değişen gereksinim ve isteklerinin karşılanmasına cevap verebilir yapıda olmaktır. Bu amaç kullanıcıların mekanda özgür olmalarıyla ilişkili bir durumdur. Bu sayede kullanıcılar mekanı kullanırken özgür hissederler. Esneklik, kullanıcılara mekanda özgür hissetme olanağı tanır.

Tasarlanacak olan mekanın en önemli faktörü kullanıcı katılımıdır. Katılım, kullanıcıların tasarlanan mekanda kendilerini ilgilendiren her durum için etkin rol almasıdır. Kullanıcı katılımı, tasarımın temel unsurunun kullanıcı olmasını, kullanıcı ihtiyaç ve gereksinimlerine göre hareket edilmesini ve deneyimsel memnuniyetlerin oluşmasına yardımcı olmaktadır. Bu sayede mekanlar kullanıcıların gereksinimlerine yönelik kararlar alınarak tasarlanmaktadır.

Kullanıcı gereksinimleri zamanla değişim gösterebilmektedir. Esnek tasarımlı mekanların sunmuş olduğu olanaklardan birisi olan kullanıcı katılımını, mekanı devamlı kullanılabilir hale getirebilmeyi amaçlamaktadır. Tasarıma ve mekan kullanımına kullanıcı gereksinimine göre karar verilmesi, kullanıcılara tasarlanan mekanı gereksinimleri doğrultusunda kolaylıkla kullanma olanağı tanımaktadır (Schneider & Till, 2007).

İnsanlar içerisinde bulunmuş oldukları çevre ile sürekli etkileşim halindedirler. Bu etkileşim sonucunda oluşan tüm uyarıcıları duyu organları aracılığı ile algılamaktadırlar (Çakıcı & Çelem, 2009). Algı, duyarlar tarafından alınan verilerin seçilerek yorumlanması ve çevre ile ilişkilendirilmesinden meydana gelmektedir (Kalın, 2004). Algılama eylemi, insanların kişisel özelliklerine, sosyal yaşamlarına ve kültürel özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir.

İnsanlar ilk defa karşılaşmış oldukları bir çevrede, görsel algı unsurları ile çevrenin sahip olduğu konum, sınır ve diğer farklı öğelerini gözlemlerler. Oluşan gözlem sonucunda çevreden ihtiyaçlarına yönelik verileri toplayarak kendileri için sınırlı bir alan yaratırlar (Müderrişoğlu & Eroğlu, 2006). İnsanlar içinde bulundukları çevreyi ihtiyaçlarının karşılanabilirliği, kalitesi, çevre insan ilişkisi ve çevrenin sosyo-kültürel yapısı gibi özelliklerine dikkat ederler. Bu gibi özelliklere dikkat ederek çevre tercihlerini yapmaktadırlar.

Tablo 7. Görsel kalite değerlendirme modelleri (Erdönmez & Kaptanoğlu, 2007)

MODEL	Fiziksel Yaklaşım Modeli	Psikolojik Yaklaşım Modeli	Psikofiziksel Yaklaşım Modeli
Yaklaşım ve İçerik	Fiziksel Öğelerin temel tasar öğe ve ilkelerine uygunluğu	Bireysel grup ve özelliklerinin (deneyim, cinsiyet, öğrenim vb.) görsel algıya etkisi	Kaynağa ait fiziksel özelliklerin kullanıcı algısına etkisi Görsel kalitede gösterge olabilecek fiziksel özellikler
Yöntem ve İncelenen Değişkenler	Manzaranın çizgisel ve alansal grafik özelliklerinin görsel analizi	Sosyo-demografik özelliklerin envanteri	Kaynağa ait fiziksel özellik ve kullanıcı özellikleri arasındaki ilişkinin istatistiksel analizi

İnsanların kullanım için daha çok tercih ettiği mekanlar, kullanıcıların aktif rol aldığı ve değişen ihtiyaçların daha fazla karşılandığı yerlerdir. Mekanların değerlendirilmesinde, mekanın günlük ve gelecekte oluşabilecek farklı kullanıcı gereksinimlerine cevap verebilme özelliğine dikkat edilmektedir. İnsanların değişen ve gelişen farklı ihtiyaç ve gereksinimlerine cevap verebilen mekanlar kullanıcılarda deneyimsel memnuniyet meydana getirmektedir.

Sürdürülebilirlik, genel olarak mevcut bir varlığın yaşamını uzun zaman boyunca devam ettirmesidir. Sürdürülebilirliğe dikkat edilen tasarımlar sayesinde insanların zamanla değişen ve gelişen gereksinimlerine cevap verebilen mekanlar tasarlanmaktadır. Sürdürülebilirliğin ana bileşenleri sosyal gelişim, çevre koruma ve ekonomi büyümedir. Bu sayede, mekanda bulunan tükenebilir kaynaklar için akılcı çözümler bulunabilir. Sürdürülebilirlik olanağına sahip olan mekan, temel bileşenlerine zarar vermeden mekanın ekonomik yükünü azaltılacak çözümler üretilmesine ve kullanıcıların değişen gereksinimlerine cevap verebilir nitelikler kazandıran yapıdadır.

Sürdürülebilir özelliklere sahip mekanlar, çağın getirmiş olduğu değişimlere uyum sağlayabilir yapıdadırlar. Tasarım sürecinde kullanıcı katılımının bulunması sürdürülebilirliğin sağlanmasında en önemli etkidir (Broome, 2005). Gelecekte oluşabilecek değişimlerin karşılanabilmesi esnekliğin sürdürülebilir bir yapıda olması sayesinde mümkün olabilir. Bir mekanın sürdürülebilir olması, oluşan değişimlere ve yeniden kullanımlara olanak tanınması anlamına gelmektedir.

Esnek tasarımlı mekanların sunmuş olduğu kişiselleştirme olanağı, içinde bulundukları mekanlarda kendilerine hitap eden, özgünleştirebildiği unsurların olmasıdır. Kullanıcıların mekanda gereksinimleri doğrultusunda hareket edebilmesi, mekanı kişiselleştirmeleri ile mümkün olmaktadır (İslamoğlu, 2014). Esnek tasarımlı mekanlarda kullanıcılar mekanda bulunan mekansal unsurları kendi ihtiyaç ve gereksinimleri doğrultusunda kolaylıkla kullanabilirler. Bu durum sayesinde kullanıcılar mekanda daha aktif rol oynarlar ve sonucunda deneyimsel memnuniyet yaşamaktadırlar.

Esnekliğin sosyal boyutta özgürlük hissi, kullanıcı katılımı, sürdürülebilirlik ve kişiselleştirme olanaklarına sahip olması ile kullanıcılara mekanda kullanım kolaylığı, farklı kullanım seçenekleri, sürekli kullanım ve özgün kullanım gibi kolaylıklar sağlayarak mekanın daha aktif kullanılmasını sağlar. Esnek tasarımlı mekanların sosyal boyuttaki olanakları mekanın performansının artmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Deneyim, kullanıcıların mekan kullanımında edinmiş olduğu duygu ve davranışların hafızalarında yer edinmesi ve daha sonra tekrar kullanılmasıdır. Aynı zamanda deneyim kullanıcıların mekanı algılamaları ve gerçekleştirdikleri aktiviteleri sonucunda edindikleri bilgiler veya tecrübelerdir (Rızaoğlu, 2012). Her bir kullanıcının deneyimi, içinde bulunduğu sosyal çevre, değerler, farklı davranış biçimleri ve kültürel değerleri ile meydana gelmektedir.

Deneyim, kullanıcı ve içerisinde bulunduğu mekanı oluşturan faktörler arasında gerçekleşen eylemlere denir (Dewey, 1983). Deneyim insanların kültürel, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik özellikleriyle bağlantılıdır. İnsanların psikolojik durumları ihtiyaçlarını meydana getirmektedir.

İnsanlar bir mekanda ihtiyaçlarını karşılamak için vakit geçirmektedirler (Maslow, 1943). Ekonomik özellikleri ise mekanın sunmuş olduğu olanakların, farklı kullanıcı tiplerinin ekonomik durumlarına hitap etmesi ve tasarlanan mekanın maliyetinin uygun işlevinin çok olmasıdır. Sosyolojik özellikler, mekanda bulunan mekansal öğelerin kullanıcıların farklı kullanımlarına cevap verebilen uyumlu öğeler olmasıyla mümkün olabilmektedir.

Tasarlanan mekanlarda kullanıcılar için iyi bir deneyim sağlamak, kullanıcıların aynı mekanı uzun vadede kullanımını sağlayacak öğelerin bulunması, farklı kullanıcıların beklentilerine cevap verebilir özellikleri barındırması, ilerde oluşabilecek farklı ihtiyaçlara cevap verebilir nitelikte olması ve mekanın çağın ekonomik ve kültürel özelliklerine cevap verebilir ve bu özelliklerin değişmesine uyum sağlayabilir özellikte olması gerekmektedir.

Kullanıcı deneyiminin sahip olması gereken duygusal, öğrenme, uygulama ve dönüşüm gibi temel özellikleri vardır. Duygusal deneyim, kullanıcıların mekanda eğlenceli vakit geçirmesi ve mekanda geçirdiği vakitten zevk alması sonucunda mekanla bağ kurabilmesidir. Duygusal özellikler kullanıcıların mekan deneyimleri sırasında edinmiş oldukları duygusal izlenimlerden oluşmaktadır. Öğrenme deneyimi, kullanıcıların mekanın özelliklerini algılaması ve algılamış olduğu farklı deneyimleri yaşaması sayesinde kendisine yeni eğitici özellikler katmasıdır. Uygulama, mekanın kullanıcılar için elverişli bir niteliğe sahip olması durumudur.

Kullanıcıların mekanda farklı deneyimler yaşayabilmesi için mekanın kalitesinin iyi olması, kullanıcıların kendilerini güvende hissetmeleri, mekanın estetik öneme sahip olması, mekanda ihtiyaçlarına karşılık bulabileceği çeşitlilik olması ve mekanın değişen gereksinimleri karşılayabilir nitelikte yenilikçi bir yapıya sahip olması gerekmektedir.

Dönüşüm, kullanıcılarda mekan kullanımı sonucu kalıcı etkilerin oluşmasıdır. Kullanıcılar mekanla etkileşim halinde olabilmeli, sosyalleşebileceği ortamlar yaratabilmeli veya sosyalleşebileceği ortamlara dahil olabilmeli ve tüm bu deneyimleri sonucunda olumlu tecrübeler kazanabilmelidir (Aho, 2001).

Tablo 8. Deneyimsel memnuniyet oluşumu (Aho'dan (2001) geliştirilmiştir.)

Deneyimsel Memnuniyet Oluşumu			
Deneyim	Duygusal	Zevk Alma Eğlenme Bağ Kurma	Memnuniyet
	Öğrenme	Algılama Eğitici	
	Uygulama	Kalite Güvenlik Estetik Çeşitlilik Yenilikçilik	
	Dönüşüm	Etkileşim Sosyalleşme Tecrübe	

Kullanıcı deneyiminin sahip olduğu duygusal, öğrenme, uygulama ve dönüşüm özelliklerini taşıyan mekanlar kullanıcıların beklentilerini ve gereksinimlerini karşılayarak kullanıcıların mekandan memnun olmasını sağlarlar ve bu sayede kullanıcılarda deneyimsel memnuniyet oluşur. Memnuniyet insanların başarılarında veya isteklerinin gerçekleşmesi durumunda oluşan tatmin duygusudur.

Deneyimsel memnuniyet her kullanıcı tipinde farklı bir şekilde oluşmaktadır. Bir mekanı kullanan her bir kullanıcı aynı mekandan farklı duygularla ayrılabilir. Mekan kullanımında kullanıcı çeşitliliği olduğundan bu duruma dikkat edilmelidir (Kahraman & Dağlı, 2019). Genel olarak farklı kullanıcı tiplerinin mekanda deneyimsel memnuniyet yaşamaları için,

- Kullanıcıların mekanda rahatlıkla farklı davranış biçimleri sergileyebilmesi,
- Zamanla değişen gereksinimlerine cevap bulabilmesi,

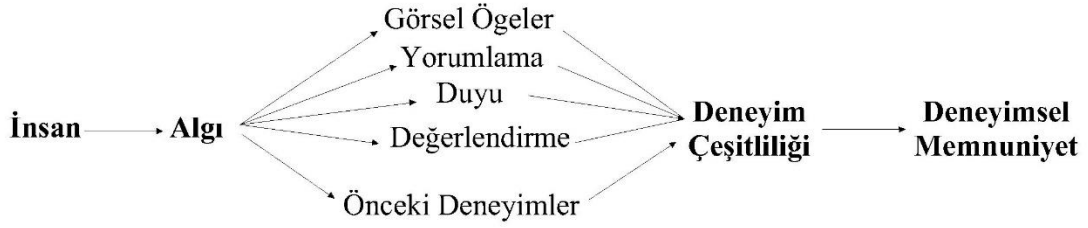
- Her kullanıcının farklı mekansal deneyim yaşayabilmeleri,
- Kullanıcıların mekanda sosyalleşebilecekleri etkileşim sağlayan unsurların olması,
- Aktivitelerini gerçekleştirebilecekleri farklı mekansal özelliklerin olması,
- Mekanı kullanım amaçlarına karşılık bulabilmeleri,
- Kullanıcılar arası dengeli bir mekan kullanımı bulunması gerekmektedir.

Tasarlanan mekanlarda deneyimsel memnuniyeti arttıran en önemli faktör, kullanıcıların mekanda sergilemiş oldukları davranış biçimleridir. Peter Morville (2004), davranış biçimlerini etkileyen deneyimsel memnuniyetin oluşması için mekanın sahip olması gereken deneyimsel özelliklerini “Kullanıcı Deneyim Peteği” altında 7 faktörde açıklamıştır bunlar:

Şekil 13. Kullanıcı Deneyim Peteği (Morville, 2004)

- Faydalılık, tasarlanan mekanın belirlenen amaçlar için hizmet etmesidir.
- Erişilebilirlik, mekanın farklı kullanım tiplerine kolay erişim sağlayabilmesi durumudur.
- Güvenilirlik, kullanıcıların mekanda güvende hissetmesi durumudur.
- Bulunabilirlik, mekanın farklı ihtiyaçlardaki kullanımlara elverişli olmasıdır.
- Kullanılabilirlik, Kullanıcıların aynı mekanda farklı deneyimler yaşamasıdır.
- Değerli, Kullanıcıların mekanda deneyimsel memnuniyetler yaşaması durumudur (Morville, 2004).

Şekil 14. İnsan, algı ve deneyim aşamaları

Tasarlanan mekanlar kullanıcılar için ne kadar esnek bir kullanım sağlarsa oluşan deneyim çeşitliliği ve deneyimsel memnuniyet de aynı oranda artış gösterebilir. Mekanların esnek tasarım doğrultusunda tasarlanması, kullanıcıların değişen ihtiyaç ve gereksinimlerine cevap verebilir yapıda olarak mekandan memnun kalmalarını sağlar. Mekanlar kullanıcılarda farklı deneyimsel memnuniyet oluşturmaları sayesinde yaşamlarını devam ettirebilirler. Esnek tasarımlı mekanların farklı kullanım tiplerine ve değişen ihtiyaç ve gereksinimlere cevap verebilir özellikte olması sayesinde kullanıcıların mekandaki deneyimlerini arttırır ve mekanı daimi aktif bir hale getirmektedir (Erbaş Gürlü, 2016).

Esnek tasarımlı mekanlar, insanların gereksinimleri doğrultusunda değişebilir ve dönüşebilir yapıya sahip oldukları için her kullanıcıda farklı bir algı yaratarak, çeşitli deneyimler ve deneyimsel memnuniyetler oluştururlar. Kullanıcılarda meydana gelen deneyimsel memnuniyetler, mekanın benimsenmesine ve farklı ihtiyaçlarda da kullanılmak istenmesine neden olmaktadır. Kullanıcıların esnek tasarımlı mekanları yeniden ziyaret etme eğilimi göstermeleri de bu nedenlere dayandırılabilir.

İnsanların farklı gereksinimlerini karşılayabilmeleri için birçok özelliği içerisinde barındıran mekanlara ihtiyaçları vardır. İnsanlar her bir gereksinimi için farklı bir mekanı kullanmak yerine gereksinimlerine büyük oranda cevap verebilen tek mekanı kullanmayı tercih etmektedirler. Bu nedenle tasarlanan mekanın sınırlandırılmış bir amaca hizmet etmek yerine farklı amaçlara da elverişli olması gerekmektedir.

Kullanıcıların mekanı ziyaret etmelerindeki en büyük etken, mekanda bulunan deneyim çeşitliliği sayesinde yaşamış oldukları deneyimsel memnuniyetlerdir (Alegra & Cladera, 2009). Gitelson ve Crompton (1984), tekrar ziyaret etme niyetini etkileyebilecek beş faktör açıklamışlardır. Bunlar:

- Mekanın kullanıcıların memnun olacağı düzeyde deneyim çeşitliliği sunması,

- Kullanıcıların mekanda sosyalleşebileceği aktivitelerin olması,
- Kullanıcıların mekanı kullanırken günlük sorunlarından uzaklaşarak olumsuzluklardan uzaklaşabileceği ortamlar sunması,
- Mekanın aynı kullanıcılar tarafından yapılan farklı ziyaretlerde kullanıcılara yeni deneyimler kazandırabilmesi,
- Kullanıcıları memnun etmeyecek deneyimlerin önlenmesidir (Gitelson & Crompton, 1984).

Kullanıcılar, farklı gereksinimlerine cevap bularak deneyimsel memnuniyet yaşadıkları esnek tasarımlı kentsel açık mekanlar tekrar kullanmayı ister ve mekanın başkaları tarafından kullanılması için mekanı önerirler. Oluşan tekrar ziyaret etme isteği ve mekanın başka kullanıcılara da önerilmesi sayesinde mekanda sürekli aktif bir kullanım sağlanmaktadır.

2.5. Kentsel Açık Mekanlarda Esnek Tasarım Kriterleri

Sürekli bir değişim halinde olan insan doğasının gereksinimlerinin karşılanabilmesi durumunda esnekliğin büyük bir rol oynaması kaçınılmaz bir durumdur. Kullanıcı ve mekan kavramlarından birinin değişken diğerinin ise sabit durumda olması bir karmaşa yaratabilir. Kullanıcı ve mekan kavramlarının her ikisinin de birbirleri ile uyum içinde olmaları beraberlerinde düzeni de getirecektir. Mekanın kullanıcılar ile var olduğu düşünüldüğünde, varlığını sürdürebilmesi ve kullanıcılara uygun şekillere dönüşebilmesi esnek tasarım sayesinde mümkün olabilmektedir (Zafeiriadou, 2006). Mekan, insanlık var olduğu sürece yaşamını devam ettirecek bir kavramdır. Belirli amaçlar doğrultusunda tasarlanan mekanlar zamanla değişim ve dönüşüm gerektirecek durumlarla karşı karşıya kalabilirler. Bu durumun önüne geçebilmek için kullanıcı ve mekan kavramlarını birbirlerinden ayırmadan gelecekte oluşabilecek farklı durumlara karşılık verilebilirliğinde düşünülerek tasarlanmaları gerekmektedir. Tasarlanan mekanların oluşabilecek farklı durumlara veya yeni taleplere karşılık verebilmesi esnek tasarım kriterlerine dikkat edilerek tasarlanması ile mümkün olabilmektedir.

Tasarımlar planlanırken gelecekte ne olacağını tahmin etmeye çalışmak yerine, ön görülemeyen durumlara karşılık verebilir nitelikler kazandırılmalıdır. Gelecek kavramı belirsizliklerden ibarettir. Belirsizlik durumu tasarımın temelini oluşturmaktadır.

Tasarımcıların gelecekle ilgili tahmin yürüterek yapmış oldukları tasarımlar çoğunlukla yetersiz kalabilmektedir. Bu yüzden tasarımlar oluşturulurken esnekliğe yer verilerek gelecekte meydana gelebilecek farklı durumlarda da mekan kullanımının aktif ve çeşitli olması sağlanabilir (Habraken, 1988).

Zamanla beraber insanların gereksinimleri sürekli bir değişim içerisinde. Bu durumda insanların kullanmış oldukları mekanlarda da değişim ve dönüşüm ihtiyacını karşılamalıdır. Kentsel açık mekanların değişime ayak uydurarak insanların her koşulda kullanabilmesi için esnek tasarım kriterleri doğrultusunda tasarlanması gerekmektedir.

Kentsel açık mekanların esnekliğinin sağlanması için belirli kriterlere dikkat edilmelidir. Kentsel açık mekanlarda esnek tasarım kriterleri tasarımda esneklik, yapısal esneklik, kullanımda esneklik, fonksiyonel esneklik ve zamansal esneklik olmak üzere 5 temel kriterden oluşmaktadır.

Tablo 9. Kentsel açık mekanlarda esnek tasarımı belirleyen kriterler (İslamoğlu, (2014); Mehan Aldemir, (2019); Woodman, (2016); Shnieder & Till'den (2007) geliştirilmiştir.)

Kentsel Açık Mekanlarda Esnek Tasarım Kriterleri		
Tasarımda Esneklik	Büyüme ve Küçülmelere Uygunluk	Mekanın taşıyıcı sistemini bozmadan mekansal öğelerin eklenebilmesi ya da çıkarılabilmesi,
	Parçalanma ve Birleştirilmeye Uygunluk	Tek bir niteliğe bağlı tasarımlar yerine daha modüler özellikte tasarımlar kullanılması, Ögelerin farklı formlara, ölçeklere ve doğrultulara göre büyüyeblen ve küçüleblen nitelik taşımasıdır.
Yapısal Esneklik	Taşıyıcı Sistemin Uyarlanabilirliği	Bölüneblen öğelerin mekanda esneklik sağlayabilmesi için taşıyıcı sistemle bağlantısının azaltılması,
	Birleştirilmiş Mekansal Kurgu	Mekanda yapılacak değişikliklerde oluşabilecek olumsuz durumların en aza indirilmesi, Kolay değiştirip dönüştürülebilir yapıda olması, Mekansal öğelerin büyük bir uğraş ve uzmanlık gerektirmeksizin parçalanıp birleştirilmesidir.
Kullanımda Esneklik	Hareketlilik	Taşıyıcı sistemi koruyarak diğer bileşenlerin yer veya niteliklerinin değiştirilmesi,
	Farklı Kullanım Tipleri	Kullanıcıların zamanla değişen ve dönüşen gereksinimlerine göre farklı kullanım tipleri oluşturmastır.
Fonksiyonel Esneklik	İşlevsel Ayrışma	Mekanda bulunan öğelerin birden fazla ihtiyaca cevap verebilir işlevde olması,
	Mekansal Çeşitlilik	Mekanda aktif kullanım sağlanması için belirlenen sınırların azaltılması,
	Mekansal Belirsizlik	Kullanıcı kullanımına göre şekillenen belirsiz alanların oluşturulmasıdır.
Zamansal Esneklik	Değiştirilebilirlik	Mekanın zamanla oluşan değişimlere uyum sağlayabilmesi,
	Uyarlanabilirlik	Mekansal öğelerin zamanla oluşan değişimlere uyarlanabilmesidir.

2.5.1. Tasarımda Esneklik

Tasarımda esneklik, tasarlanan mekanın biçiminde, çevresel düzenlenmesinde ve kazandırılacak kimliklerin oluşturulmasında önemli bir rol oynar (Doğan, 2019). Kentsel açık mekan tasarımlarında yapısal esnekliğin sağlanması mekana değişebilen, kullanıcı katılımı sağlayabilen, daha geniş kitlelere hitap edebilen ve mekan kullanımını canlandırabilen özelliklerin oluşmasını sağlamaktadır.

Kullanıcıların farklı yaşam biçimleri kentsel açık mekanlar üzerine etki eder ve bu etkiler mekan kullanımlarında gözlemlenebilir. Kullanıcıların mekan kullanımlarındaki kontrolleri, tercihleri ve mekana gereksinimleri doğrultusunda müdahale edebilme düzeyleri mekan tasarımında sağlanan esneklik ile mümkün olmaktadır. Esneklik sağlanan her bir tasarım kullanıcıların mekanda deneyimsel memnuniyetler yaşamasını sağlayabilir (Yılmaz, 2020). Kullanıcıların sahip olduğu kültürel değerler ve değişen gereksinimleri mekan kullanım şekillerinde önemli bir rol oynar. Tasarımlarda kullanıcıların farklı mekan kullanımları ön planda tutulmalıdır. Tasarlanan mekanlarda taşıyıcı sistem sabit tutularak kullanıcıların sabit olan mekansal öğeleri de farklı ihtiyaç ve gereksinimleri doğrultusunda kullanmaları sağlanmalıdır. Taşıyıcı sistemin belirlenmesinin ardından diğer mekansal öğelerinde kullanıcı gereksinimleri doğrultusunda değişime elverişli olması gerekmektedir. Tasarımcılar kentsel açık mekanları sadece kullanıcıların kullanımına bırakacağı kontrolsüz bir mekan olarak tasarlamamalıdır. Tasarımı belirleyen temel öğelerin oluşturulmasının ardından zamanla değişip dönüşebilen mekan elamanlarını tasarlamalıdır.

Tasarımda esneklik ile kullanıcıların gereksinimleri doğrultusunda mekan kurgusunda değişim ve dönüşümlerle farklı mekan kurguları oluşturulabilmektedir. Kentsel açık mekanlarda zamanla insanların gereksinimlerinin değişmesi ile farklı mekan ihtiyaçları oluşabilir. Tasarımda esneklik yaklaşımı sayesinde oluşan ihtiyaçlar rahatlıkla karşılanabilmektedir. Mekanın esnek bir tasarıma sahip olması ile istek ve ihtiyaçlar doğrultusunda mekansal öğeler büyütülüp küçültülebilir veya parçalara ayrılıp birleştirilebilir. Bu sayede yeni bir mekan tasarımı yapmak yerine mevcut mekan üzerinde değişimler sağlanarak oluşabilecek maliyet ve iş gücü azaltılabilir. Bu bağlamda kentsel açık mekanların tasarımlarında dikkate alınan esneklik anlayışı mekana ekonomik, zamansal ve işlevsel yönlerden çeşitli yararlar sağlamaktadır (Künyeli & Baydoğan, 2020).

2.5.2. Yapısal Esneklik

Yapısal esneklik tasarlanan kentsel açık mekanın mekansal yapısında bulunan değişim kapasitesinin varlığı ile sağlanır. Yapısal esnekliğin sağlandığı tasarımlarda, tasarımı oluşturan taşıyıcı sistem bozulmadan mekanın diğer bileşenlerinin kullanıcı gereksinimlerine uyum sağlayabilmesi için değişken yapıya sahip olmaktadır. Yapısal esneklik, mekansal öğelerin büyüme, küçülme, eklenebilme ve çıkarılma gibi yollarla değişen durumlar doğrultusunda yeniden düzenlenmesidir. Mekansal ilişkilerde veya mekan organizasyonlarında ihtiyaç durumlarında oluşturulan değişimler yapısal esneklik ile sağlanmaktadır (Doğan, 2019).

Yapısal esneklik kriteri, tasarlanan kentsel açık mekanlarda uzun ve kısa vadelerde mekansal öğelerin yapılarında değişim kapasitesinin bulunmasını sağlamaktadır. Yapısal esneklik kullanıcıların ihtiyaç ve gereksinimlerinde meydana gelen ve gelebilecek anlık değişimlere cevap verebilir niteliktedir. Bu yüzden kısa zamanda değişim özelliğine sahiptir (Yılmaz, 2020). Yapısal esneklik kriterinin sağlandığı tasarımlarda mekan, değişebilecek ve değişmez alanlara ayrılmalıdır. Değişebilecek alanlar, kullanıcıların gereksinimleri doğrultusunda yeniden düzenlenebilen ve yapılandırılabilen yapıya sahiptirler. Değişmez alanlar ise tasarımın taşıyıcı sistemini oluşturan yapıya sahip alanlardır. Tasarımda sağlanılmak istenilen yapısal esneklik kriteri belirli stratejiler doğrultusunda gerçekleştirilmelidir. Taşıyıcı sistem sabit tutularak diğer mekansal öğelerde esneklik sağlanmalıdır.

Yapısal esnekliği sağlayabilmek için tasarlanan mekanlarda mekansal öğelerin sökülüp takılabilir, eklenip çıkarılabilir, hareket ettirilebilir veya aynı anda birden fazla kullanıma olanak sağlamak gibi özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu sayede kentsel açık mekanların kullanımı en üst düzeylere ulaştırılabilir ve daha ekonomik ve uzun ömürlü bir yapıya sahip olmuş olur. Yapısal esneklik kriterini sağlayan kentsel açık mekanlar, sadece kullanıcıların değişen farklı gereksinimlerine cevap vermekle kalmayıp aynı zamanda mekanda ekonomik anlamda tasarruf, daha uzun bir kullanım ömrü ve daha aktif bir mekan kullanımı sağlamaktadır. Esnekliğin sağlanabildiği kentsel açık mekanlar uzun ömürlü ve farklı tiplerdeki kullanıcıların gereksinimlerine cevap verebilir yapıda olduklarından dolayı daha sürdürülebilir bir yapıya sahiptirler (Shinieder & Till, 2007).

Tasarlanan kentsel açık mekanların sınırlayıcı unsurları, çevredeki diğer unsurlara bağlantıları, ışıklandırma sistemleri, yürüyüş yolları ve mekan donatıları gibi mekansal özellikleri günlük kullanımlarda veya zamanla değişen kullanımlarda kullanıcılar tarafından değiştirilebilir ve dönüştürülebilir işlevsel özelliklere sahip olmalıdır. Bu sayede kentsel açık mekanlarda yapısal esneklik sağlanarak mekan ömrünün arttırılması ve mekanın aktif bir biçimde kullanılması sağlanmaktadır.

2.5.3. Kullanımda Esneklik

Kullanımda esneklik, tasarlanan mekanların kullanıcıların yaşam döngülerine ve değişen kullanımlarına uyum sağlayan nitelikte olmasıdır. Esneklik sağlanan tasarımlarda mekanın uzun ömürlü bir kullanımı, farklı kullanım tiplerine sahip olması ve mekansal öğelerin ihtiyaç ve gereksinimler doğrultusunda hareket ettirilebilir ve eklenip çıkarılabilir yapıda olması gibi özelliklere sahip olması kullanıcıların değişen zaman ve durumlarda mekan kullanımını sürdürülebilir bir hale getirmektedir.

Kullanımda esneklik, mekanı belirleyen taşıyıcı sistemlerin değiştirilmeden kullanımlarını değiştirmekle ilgili bir kavramdır. Mekandaki kullanımların değiştirilmesi durumu aynı mekan içerisinde farklı faaliyetlerin yürütülmesine mekanın imkan tanıması özelliğidir. Kullanımda esneklik sağlanan mekanlar kullanıcıların mekan içerisinde mekansal öğeleri kullanarak oluşturduğu kullanım hareketliği ile ortaya çıkar. Kullanıcıların mekanda ihtiyaç ve gereksinimleri doğrultusunda aktif bir biçimde hareket edebilmeleri taşıyıcı sistemi bozmadan mekansal öğeleri hareket ettirmeleri ile ilişkili bir durumdur (Woodman, 2016).

Kullanımda esneklik kriteri tasarımların hareketli ve değişebilir yapıda olması ile sağlanmaktadır. Hareketli ve değişebilir yapıda olması sayesinde mekan, kullanıcıların yaşam döngülerine uyum sağlayan bir esnekliğe sahip olmuş olur. Tasarlanan mekanın taşıyıcı sistemi bozulmadan mekansal öğelerde sağlanan hareketlilik ve değişebilirlik sayesinde kentsel açık mekanlarda, kullanımda esneklik sağlanmış olur (Forty, 2000). Kullanıcıların mekanı gereksinimleri doğrultusunda aktif bir biçimde kullanabilmeleri için tasarımlarda kullanımda esneklik kriterinin sağlanabilmiş olması oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Oluşabilecek ihtiyaç durumlarında mekansal öğelerin belirlenen amaçlara göre düzenlenerek kullanılması, hareket ettirilebilmesi, büyüme ve bölünmelere imkan tanıması gibi farklı kullanımlara kolaylık sağlaması kullanımda esneklik ile mümkün olmaktadır.

2.5.4. Fonksiyonel Esneklik

Fonksiyonel esneklik, tasarlanan mekanda farklı işlevlerin olması ve farklı işlevlerin oluşturulmasını ifade etmektedir. Tasarımlarda sağlanan fonksiyonel esneklik ile gelecekte oluşabilecek değişiklikler minimum insan gücü, ekonomik harcama ve yıkımlar gibi kolaylıklarla sağlanır. Mekansal öğelere günün ve mevsimlerin farklı zaman dilimlerinde farklı işlevsel kullanımlar sunarak kullanıcıların mekanı her durumda kullanabilmesini amaçlar (Yılmaz, 2020). Fonksiyonel esneklik tasarlanan kentsel açık mekanlarda farklı kullanıcılara ve onların değişen gereksinimlerine cevap veren çok amaçlı kullanımlara uygun işlevsel özelliklere sahiptirler. Fonksiyonel esneklik kriteri, mekan kullanımına bağlı olarak oluşan değişimlere işlevsel niteliklerin uyum sağlayabilmesi olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 2019).

Fonksiyonel esneklik kriteri kentsel açık mekanın, sahip olduğu özelliklerin kullanıcıların gereksinimleri doğrultusunda değişip dönüşebilmesi gibi işlevsel yeteneklere sahip olmasıdır.

Tablo 10. Fonksiyonel esneklik sınıflandırması (Kepekçioğlu, 2007).

Fonksiyonel Esneklik	
Sabit Sistemler	Homojen Yapılar
	Heterojen Yapılar
Değişken Sistemler	Parçadan Bütüne
	Bütünden Parçaya

Fonksiyonel esneklik kriteri 4 temel unsurdan oluşmaktadır. Homojen yapılar ve heterojen yapılardan oluşan sabit sistemler, tasarıma teknik açılarla esneklik katılmasıdır. Sabit sistemlerle oluşturulan esneklik mekanda bulunan öğelerin kolay bir şekilde yer değiştirmesi veya farklı özelliklere de olanak tanıyabilmesi yeteneğidir (Forty, 2000).

Değişken sistemler, bütünden parçaya ve parçadan bütüne sistemlerinden oluşmaktadır. Bu sistemlerde amaç, oluşabilecek mekanı değiştirme ve dönüştürme durumlarında mekanın bütünlüğünün parçalanması veya mekandaki parçaların birleştirilmesi ile oluşan durumlara mekanın cevap verebilir nitelikte olmasıdır.

2.5.5. Zamansal Esneklik

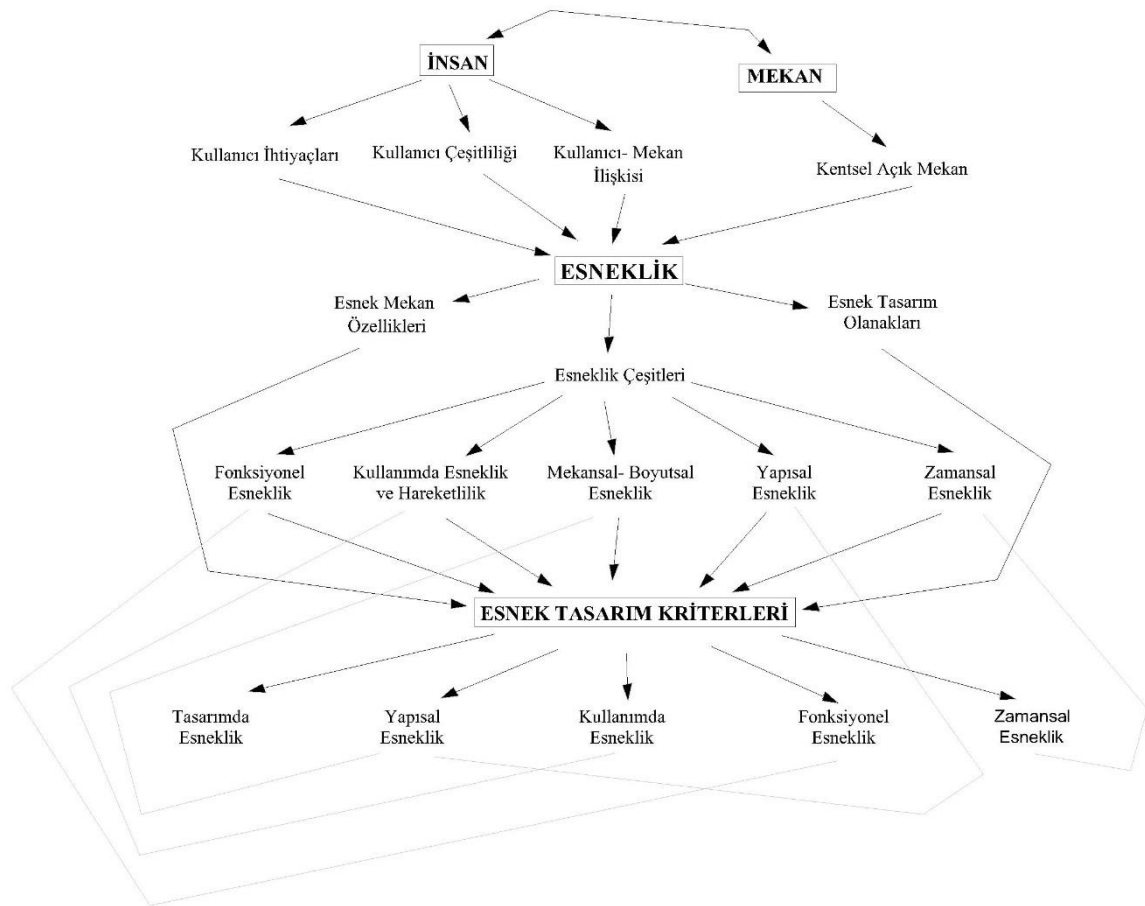
Kentsel açık mekanlar ve kullanıcılar arasındaki etkileşimin en önemli unsuru mekanın zamanla oluşan pandemik, teknoloji, kültürel, çevresel ve gereksinimler doğrultusundaki değişimlere uyum sağlayabilmesi yeteneğidir. Tasarlanan kentsel açık mekanların zamanla oluşan değişimlere uyum sağlayabilmesi ve değişebilir yapıda olması zamansal esneklik ile sağlanabilmektedir. Zamansal esnekliğin sağlanabildiği kentsel açık mekanlar, kullanıcıların değişen ihtiyaç ve gereksinimlerine cevap verebilen niteliğe sahip olabilirler (Woodman, 2016).

Zamansal esneklik kriteri kentsel açık mekanların zamanla oluşan değişim ve dönüşümler sonucunda ortaya çıkan kullanım ihtiyaçlarını karşılamak için uzun bir zaman diliminde değişebilme yeteneğidir. Kentsel açık mekanlarda zamansal esneklik kriterinin sağlanması ile kentsel açık mekanlar daha uzun ömürlü bir yapıya ve uzun vadeli kullanıcı katılımına sahip olurlar. Zamansal esneklik kriterinin sağlanabildiği kentsel açık mekanlar zamanla oluşan değişimlere cevap verebilir nitelikte olduğundan kullanıcılar değişen ve dönüşen gereksinimlerini kolay bir şekilde karşılayabilirler. Bu sayede kentsel açık mekanlar kullanıcılara deneyimsel memnuniyet yaşatabilirler. Oluşan deneyimsel memnuniyetler sonucunda kentsel açık mekanlar daha aktif ve canlı bir yapı kazanabilirler. Tasarlanan kentsel açık mekanlarda zamansal esneklik kriterinin sağlanması ile mekanlar aktif, canlı, kullanıcı katılımı yüksek ve daha uzun ömürlü yapılar kazanabilmektedirler.

Kentsel açık mekanlarda esnek tasarım kriterleri, mekanın esnek bir yapıda olması için bir bütünlük sağlamaktadırlar. Bu kriterler mekanın farklı yerlerinde bulunsalar bile birbirleriyle bağlantı kurarak mekana bütünsel bir esneklik katarlar. Esnek tasarım kriterleri mekanda genel özellikler kadar detay özellikleri de ilgilendirerek bütüne odaklanmıştır. Bir kentsel açık mekanda bulunan her bir alanın ve ögenin ayrı bir önemi ve değeri vardır. Kentsel açık mekanların esnek tasarım kriterleri doğrultusunda tasarlanması sayesinde mekanda bulunan her bir unsurun değeri ve önemi korunmuş olmaktadır.

Sürekli değişim gösteren sosyo-ekonomik durumlar, artan insan nüfusu, değişen kullanıcı gereksinimleri ve kentsel açık mekan kullanımlarındaki artışlar gibi durumlar esnek tasarım ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. Sürekli değişim gösteren yaşam koşullarının ve kullanıcıların kentsel açık mekanlardan yüksek oranlarda fayda sağlayabilmesi oluşturulacak tasarımların esneklik kriterlerine dikkat edilmesi ile mümkün olabilir. Esnek tasarım kriterleri tasarlanan kentsel açık mekanların ömrünün uzaması, daha

fazla kullanıcıya hizmet vermesi ve kullanıcıların farklı gereksinimlerine cevap verilebilmesini sağlamaktadırlar. Kullanıcılar kentsel açık mekanlarda farklı gereksinimlerini bireysel veya toplu bir biçimde kolaylıkla gerçekleştirebildiklerinde mekanda deneyimsel memnuniyet yaşarlar. Oluşan deneyimsel memnuniyetler sonucunda mekan aynı kullanıcılar veya farklı kullanıcılar tarafından sürekli kullanılan aktif ve canlı bir yer haline dönüşebilmektedir.

Şekil 15. Araştırmanın Teorik Çatısı

Şekil 15'te yer gösterilen araştırmanın teorik çatısında da belirtildiği üzere insan ve mekan kavramlarından yola çıkılarak kentsel açık mekanlar, kentsel açık mekan ve kullanıcı ilişkileri kullanıcı ihtiyaçları, kullanıcı çeşitliliği ve kullanıcı ve mekan ilişkisi kavramlarının bir araya gelmesi ile oluşan esneklik ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Esneklik kavramının, esnek mekan özelliklerinin ve esneklik çeşitlerinin açıklanması ile esnek tasarım kriterlerine ulaşılmıştır. Ulaşılan tasarımda esneklik, yapısal esneklik, kullanımda esneklik, fonksiyonel

esneklik ve zamansal esneklik bağlamında, tasarlanan kentsel tasarım meydan yarışma projeleri değerlendirilmiştir.

2.6. Bölüm Sonucu

Bu bölümde esneklik kavramı, esnek tasarımlı mekanların özellikleri, esneklik çeşitleri ve esnek tasarım olanakları açıklanmıştır. Literatür araştırmaları bağlamında ulaşılan değerlendirmeler sonucunda kentsel açık mekanlarda esnekliği belirleyebilen genel kriterlere ulaşılarak esnek tasarım kriterleri belirlenmiştir. Esnek tasarım kriterleri tasarımda esneklik, yapısal esneklik, kullanımda esneklik ve fonksiyonel esneklik olarak belirlenmiştir. Oluşturulan kriterler sırasıyla detaylı bir biçimde açıklanarak kentsel açık mekanlarda esneklik sağlama biçimleri ifade edilmiştir.

Diğer bölümde ortaya çıkarılan esnek tasarım kriterleri doğrultusunda kentsel açık mekan meydan proje yarışmaları incelenerek esneklik sağlayabilme durumları değerlendirilmiştir. Tasarlanan ve ödül alan yarışma projeleri mekansal kurguları, mekansal öğeleri ve tasarım amaçları gibi özellikleri analiz edilerek esneklik sağlayabilme durumlarına göre değerlendirilmiştir. Projeler tasarımda esneklik, yapısal esneklik, kullanımda esneklik ve fonksiyonel esneklik kriterlerinin her birine göre ayrı ayrı detaylı bir biçimde değerlendirilmiş ve esneklik sağlayabilen unsurları tasarımların plan, yapısal kararlar ve kullanım detayları gibi görselleri ve açıklamaları kullanılarak esneklik kriterleri doğrultusunda analiz edilmiştir.

3. BULGULAR

Çalışma kapsamında ortaya konulan esnek tasarım kriterleri bağlamında kentsel açık mekan yapılaşma projeleri mevcut durumları, mekansal özelliklerinin tanıtılması ve ardından belirlenen kentsel açık mekanlarda esneklik kriterleri bakımından incelenerek değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu bölümde yapılan kentsel tasarım yarışma projelerinin esnek tasarım kriterleri doğrultusunda değerlendirilmesinin ardından elde edilen bulgularla kentsel açık mekan- kullanıcı özellikleri ve esneklik kavramının ortaya koymuş olduğu esneklik kriterlerine yönelik bulgular ortaya konmuştur.

3.1. Esnek Tasarım Kriterleri Bağlamında Kentsel Tasarım Yarışma Projelerinin Değerlendirilmesi

Çalışma kapsamında ortaya çıkarılan esnek tasarım kriterleri, esnek tasarıma örnek oluşturabilecek özelliklere sahip olabilecek kentsel tasarım yarışma projeleri üzerinde değerlendirilmiştir. Belirlenen esnek tasarım kriterlerinin yarışma projeleri üzerinde değerlendirilmesinin başlıkça sebepleri esnek tasarım kriterlerinin tasarlanan projelerin pandemi, çevresel sorunlar, kültürel çeşitlilik, bir mekanı kullanabilecek kullanıcı sayısının artması, kullanıcıların mekandan beklentilerinin artması, insanların daha mobil hale gelmesi ve tasarlanan mevcut kentsel açık mekanların kullanıcıların değişen gereksinimleri karşısında yetersiz duruma gelmesinden dolayı yeni mekan arayışına girmelerine cevap verebilir niteliğe sahip kullanıcı gereksinimlerinin hızlı bir biçimde değişim gösterdiği çağda tasarlanması ve bu değişen gereksinimlere cevap verebilir nitelikte olmasından kaynaklanmaktadır.

Esnek tasarıma örnek oluşturabilecek kentsel tasarım yarışma projelerinde meydan projeleri oluşturulan kuramsal çerçeve doğrultusunda elde edilen esnek tasarım kriterlerine dayalı olarak incelenmiş ve kriterlerin projelerde nasıl yer aldığı değerlendirilmesi ile kriterlere yönelik bulgular elde edilmiştir. Kentsel tasarım yarışma projelerinin bilgileri, esnekliğe uyumu ve esnek tasarım kriterlerine uygunluğu tasarımda esneklik, yapısal esneklik, kullanımda esneklik, fonksiyonel esneklik ve zamansal esneklik kriterlerine göre proje plan ve detayları değerlendirilmiştir.

3.1.1. Bakırköy Cumhuriyet ( zg rl k) Meydanı ve Yakın  evresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması

Bakırköy Cumhuriyet ( zg rl k) Meydanı, İstanbul Bakırköy ilçesinde bulunan ve İncirli ve Ebuzziya Caddelerini birbirlerine bağlayan bir meydan konumundadır. Anıt ve ağa landırılmadan meydana gelen 30mx30m büyüklüğünde ve az eğimli bir mekandır. Meydanda Atatürk anıtı, karşısında sakız ağacı, meydanı çevreleyen s t nlar ve ortasında kuru havuz sistemi bulunmaktadır. Törenler, çeşitli kutlamalar ve eylemler için simgesel bir odak noktası konumundadır (URL-1, 2024). Yakın çevresinde bulunan ulaşım ağları ve sahip olduğu zorunlu işlevsel ögeler nedeniyle kullanıcı yoğunluğu oldukça fazladır.

Projenin amacı, meydanda bulunan kullanıcı yoğunluğundan dolayı oluşan karmaşıklığı azaltacak ve kullanıcılara farklı kullanım tiplerinde kullanım kolaylığı sağlayacak alanlar ve mekansal ögeler oluşturarak esnek bir kullanıma elverişli hale getirmektir. Tasarımda esnekliği sağlamak için tasarımcılar farklı plan   z mlmeleri oluşturmuş ve kullanım aşamasına geçildiğinde kullanıcıların farklı gereksinimlerine cevap bulabilecekleri çözümler önermişlerdir. Meydanın temel niteliğini bozmadan yoğun kullanımını rahatlatmak ve kullanıcı gereksinimlerine cevap verebilmek amaçlanmıştır.

Tablo 11. Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Tasarım Proje Yarışması bilgileri ve esnek tasarım kriterlerine göre değerlendirilmesi

5. Mansiyon, Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Tasarım Proje Yarışması		Örnek Proje 1
Proje Yeri	Bakırköy/ İstanbul	
Proje Yılı	2020	
Proje Tipi	Kentsel Tasarım Projesi, Meydan	
Tasarım Ekibi	Öykü Kocaman, Fırat Doğan, Burcu Kırcaan Doğan, Ceren Özcan	
Esnek Tasarım Kriterleri	<u>Tasarımda Esneklik</u> Tasarım aşamasında farklı kullanıcı gereksinimlerinin karşılanacağı tasarım kararları alınmıştır. <u>Yapısal Esneklik</u> Taşıyıcı sistem sabit tutularak farklı kullanım tiplerine uygun yapısal öğeler tasarlanmıştır. <u>Kullanımda Esneklik</u> Tasarım aşamasında verilen kararlar kullanım aşamasına geçildiğinde rahatlıkla kullanıma uyabilir nitelikte tasarlanmıştır. <u>Fonksiyonel Esneklik</u> Tasarım birden fazla ve farklı fonksiyonel özelliklere sahiptir. <u>Zamansal Esneklik</u> Zamanla oluşan değişimlere ve dönüşümlere cevap verebilir yapıdadır.	
Uygulanma Durumu	Uygulanmamış	
Projenin Amacı	Kullanıcı yoğunluğu ile ortaya çıkan karmaşayı gidermek ve sonucunda kullanım kolaylığı sağlamak	
		Proje plan ve detay tasarımları

Tasarımda esneklik, taşıyıcı bir özelliğe sahip olmayan ama kentsel açık mekanda bulunan bileşenlerin sahip olduğu taşıyıcı sistemleri ve temel kullanım alanlarını bozmaksızın, kullanıcı gereksinimlerine göre planda değişim ve dönüşümler yapabilmektir (Çetin & Akpolat, 2000; Mehan Aldemir, 2019). Tasarım aşamasında esneklik sağlamak için tasarım ekibi plan üzerinden farklı çözümler sunmuştur ve kullanıcıların oluşabilecek farklı gereksinimlerine göre plan değişimleri önerebilen bir sistem ortaya koymuştur.

Şekil 16. 5. Mansiyon, Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması plan tasarımı (URL-2, 2024)

Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı, yakın çevresinde bulunan ulaşım ağları ve zorunlu işlevsel özelliklere sahip yapılara sahip olması nedeniyle yoğun bir kullanıma sahiptir. Tasarlanan projede bu yoğunluk karmaşa olarak adlandırılarak bu durumun önüne geçilmek amaçlanmıştır. Meydanda kullanıcılar için aktif ve gereksinimlerini giderebildikleri esnek kullanımlara olanak tanıyan bir nitelik kazandırmak amaçlanmıştır.

Projede meydanın yakın çevresinde bulunan kent ve eğitim kurumları gibi zorunlu işlevsel öğelerden dolayı oluşan kullanıcı yoğunluğunun daha esnek kullanım çözümleri getirilerek azaltılması ve kullanıcıların gereksinimlerine kolay bir şekilde cevap alabilmesi amaçlanarak tasarımda esneklik sağlanmaya çalışılmıştır.

Yapısal esneklik sağlanabilmesi için, mekandaki taşıyıcı sistemlerin belirlenmesi, mekansal öğelerin konumlandırılması ve kurgulanması gibi kullanıcı gereksinimleriyle beraber değişebilen ve dönüştürülebilen tüm mekansal organizasyonun sağlanması yapısal

esneklik ile tanımlanabilir. Tasarımda yapısal esneklik dikkate alınarak temel taşıyıcı sistem oluşturulduktan sonra mekanın kullanıcı gereksinimleri doğrultusundaki kullanım rahatlığı sağlanabilir (Shnieder & Till, 2007).

Şekil 17. 5. Mansiyon, Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması yapısal kararlar (URL-3, 2024)

Tasarlanan projede mekanı çevreleyen yeşil alanları birbirine bağlayan ve yaya kullanımı için süreklilik oluşturacak bir yeşil kuşak oluşturulmuştur. Oluşturulan yeşil kuşak kurgusu yakın çevrede bulunan mekanları birbirine bağlamıştır, kullanıcılar için yürüyüş yolu ve bisiklet yolu gibi farklı kullanım amaçlarına cevap verebilir yapısal nitelikler kazandırılmıştır.

Tasarlanan ışıklandırma sistemi mekansal öğelerle uyum sağlayarak kullanıcı kullanımını kolaylaştırmış ve gece ve gündüz ışıklandırmaları sağlanarak kullanım için

süreklilik ve canlılık sağlanmıştır. Tasarlanan projede meydanın bir bölümü kademelendirilerek hem kamusalılığı hem de yeşil amfiye dönüştürülerek kullanıcılara esnek kullanım imkanı sağlamaktadır.

Tasarlanan projede, mekanda bulunan kot farklı ile kullanıcıların farklı kullanımlarına cevap verecek nitelikte amfi tasarlanmıştır. Amfide ışıklandırma ile yönlendirme ve gece rahat kullanımı için görsel bir süreklilik sağlanmıştır. Dağınık bir biçimde bulunan mekan unsurlarını ve ağaçlandırmaları birbirine bağlayan yol oluşturularak yaya kullanımı için yönlendirici ve mekanı gezdirebilen özelliklere sahip yeşil kuşak adında bir yol oluşturulmuştur.

Mekanda aynı anda kamusallaşma ve kullanıcı sosyal gereksinimlerine cevap verebilme ön planda tutulmuştur. Meydan çeşitli eğitim kurumlarına oldukça yakın olduğu için. Eğitim kurumlarını kullanan kullanıcıların mekanı farklı gereksinimleri doğrultusunda daha etkin bir biçimde kullanabilmeleri için workshop/atölye alanları, çocuklara özgü mekan ve sergi gibi çeşitli işlevlere sahip mekanlar oluşturulmuştur.

Tasarlanan projede kullanıcı yoğunluğu ve meydanının birçok işlevsel alana bağlanması durumu ön planda tutulmuştur. Meydan kullanımı farklı kullanıcılar ve çevresindeki zorunlu işlevsel öğelerden dolayı oldukça yoğundur. Bu yoğunluğun önüne geçebilmek mekan kullanımını daha kolay ve sürekli bir hale getirebilmek için tasarımın yapısal esnekliği sağlanması gerekmektedir. Proje tasarımında kullanıcı yoğunluğunun olduğu bu durum karmaşa olarak adlandırılıp yapısal kararlar verilerek en aza indirmek amaçlanmıştır.

Tasarlanan mekanlarda kullanımda esnekliği sağlamak tasarım esnekliği ve yapısal esnekliğin sağlanması sayesinde oluşabilir (Aldemir Mehan, 2019). Kullanımda esneklik tasarım uygulandıktan sonra, tasarımın taşıyıcı sisteminin değiştirilmeden diğer bileşenlerde gereksinimler doğrultusunda değişim yapılabilmesi durumudur (Deniz, 1999).

Meydan yakın çevresinde bulunan metro, zorunlu işlevsel mekanlar ve çeşitli ulaşım yollarının birleştiği bir konumdadır. Tasarımda birleşim noktasında oluşan kullanıcı yoğunluğunu giderebilmek ve meydana gelen farklı tipteki kullanıcı gereksinimlerine cevap verebilmek için değişik kullanımlara uygun oturma donatıları, yumuşak zeminler ve amfi tasarlanmıştır. Kullanıcılar mekanda yürüme, dinlenme, bisiklet sürme, evcil hayvanlarını gezdirmeye sosyalleşme, sergi ve galeri gibi farklı özelliklerdeki gereksinimlerini giderebilirler.

Şekil 18. 5. Mansiyon, Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması proje detay görüntüleri (URL-4, 2024)

Tasarımda oluşturulan amfi, kullanıcıların farklı şekillerde kullanımlarını sağlarken bir yandan da alt kotlarda planlanan metro, durak ve zorunlu işlevsel mekanlar için bir örtü görevi üstlenmiştir. Meydanın cadde yönüne doğru oluşturulan saçaklar sistemi kent parkını ortaya çıkararak büfeler duraklar ve zorunlu işlevsel mekanları oluşturmaktadır.

Şekil 19. 5. Mansiyon, Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması proje detay görüntüleri (URL-5, 2024)

Tasarım yeşil ağırlıklı ve ağaçlandırmalarla oluşan bir kentsel açık mekan, oluşturulan yeşil kuşak sistemine eklenerek yeşil bir süreklilik oluşturmuştur. Oluşturulan yeşil kuşak sayesinde kullanıcıların mekanda yönlendirilmesi, gideceği hedeflerine daha kolay erişim sağlanması, bisiklet ve yürüyüş için kullanılabilmesi ve mekanı ve çevresini gezdirmesi

sağlanmıştır. Oluşturulan yeşil kuşak kullanıcılara birden fazla kullanım imkanı sağlayarak kullanım esnekliği yaratmıştır.

Tasarımda oluşturulan orta hat boyunca, donatılarla beraber tasarlanan ışıklandırmalar ve saksılar meydanın yakın çevresinde bulunan çarşıların gece ve gündüz görsel estetik ve kolay ve güvenli ulaşımına dikkat edilerek tasarlanmıştır. Işıklılandırma donatılarının gece de kullanımını kolaylaştırmakta, gün içerisinde farklı zaman dilimlerinde kullanıcı sürekliliğini sağlamakta ve meydanın daha canlı ve aktif olmasına yardımcı olmaktadır.

Şekil 20. 5. Mansiyon, Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması proje detay görüntüleri (URL-6,2024)

Tasarlanan meydan projesi sahip olduğu yakın çevresindeki zorunlu işlevsel yapılar sebebi ile çok sayıda ve farklı türde kullanıcılar tarafından kullanılmaktadır. Bu durum sonucunda mekanın kullanıcıların farklı gereksinimlerine cevap verebilir nitelikleri taşıması gerekmektedir. Tasarım farklı tipteki kullanıcıların oluşturduğu karmaşayı giderebilmek için amfi, yeşil kuşak ve farklı yapısal özelliklerden oluşmuş ve kullanıcılar için esnek bir kullanımı amaçlamıştır.

Tasarlanan kentsel açık mekanın birden fazla fonksiyonel özelliğe sahip olması ve bu fonksiyonel özellikler sayesinde değişiklikler ve dönüşümlerin yapılabilmesine imkan sunması fonksiyonel esneklik sayesinde mümkün olabilmektedir (Kepekçioğlu, 2007).

Tasarımda meydanı oluşturan temel öğelerle beraber farklı gereksinimler doğrultusundaki meydan kullanımını arttıracak ve aktif hale getirecek fonksiyonel nitelikler kazandırılmaya çalışılmıştır. Oluşturulan çeşitli fonksiyonel niteliklerle hem kamusalılığı

hem de kullanıcı kullanım rahatlığı sağlanarak projede fonksiyonel esneklik sağlanmaya çalışılmıştır. Fonksiyonel esnekliğin sağlanabilmesi durumunda alan birden fazla kullanıcıya ve kullanıcıların farklı gereksinimlerine cevap verebilen işlevselliği yüksek bir mekan haline dönüşebilir.

Şekil 21. 5. Mansiyon, Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması fonksiyonel özellikleri (URL-7, 2024)

Meydanın yakın çevresinde ilkokul, lise ve kurslardan oluşan bir eğitim adası bulunmaktadır. Mevcut durumda meydan ve eğitim adası ve kent arasında bir duvar gibi var olan bağlantısız bir durum söz konusudur. Oluşan bu bağlantısızlık sonucunda çok sayıda ve çeşitte kullanıcının meydanı kullanımı sınırlandırılmıştır. Tasarlanan projede bu durumun önüne geçebilmek için daha geçirgen bir yapısal tasarım uygulanmış hem eğitim adasında

bulunan kullanıcıların hem de kentten gelen kullanıcıların meydan kullanımı daha işlevsel bir hale dönüştürülmesi amaçlanarak kurgulanmıştır. Meydana kamusal ve kullanıcı gereksinimlerini karşılayabilen fonksiyonel nitelikler yüklenmiştir.

Tasarımda meydanı çevreleyen birbirleriyle ilişkilendirilemeyen yeşil alanları bütüncül bir biçimde birbirine bağlayan ve peyzajın ve kullanıcı sürekliliğinin artacağı yeşil bir kurgu oluşturulmuştur. Oluşturulan yeşil kuşak ile kullanıcılar için yürüyüş parkurları, mekanı ve çevresini gezdiren rota sürekliliği, görsel estetiklik, ağaçlandırma, bisiklet ve yaya yolları gibi işlevsel nitelikler kazandırılmıştır.

Meydanda kullanıcı yoğunluğundan oluşan bir karmaşa vardır. Bu karmaşanın neden olduğu, kullanıcıların meydanı daha aktif kullanamama, gürültü, kalabalık gibi sorunların önüne geçebilmek için yeşil alanlar ile mekan karmaşası azaltılmaya çalışılmıştır. Tasarlanan mekanın kullanıcı yoğunluğunu azaltmak için büyük ve küçük ölçeklerde çözümler ve farklı zaman dilimlerinde kullanımlar ön planda tutularak tasarlanan mekanın işlevsel niteliklerinin güçlenmesi ve daha aktif kullanılması hedeflenmiştir.

Tasarlanan projede önerilen fonksiyonlar hem kamusal anlamda hem de yakın çevresinde bulunan çeşitli kullanıcı tiplerine ortak etkinlikler yapabilme, meydana bireysel hareket edebilme, farkı gereksinimlerine cevap bulabilme, çeşitli toplu organizasyonlar yapabilme ve katılabilme gibi işlevsel nitelikler katarak meydana fonksiyonel esneklik oluşturulmaya çalışılmıştır.

Tasarlanan proje, zamanla oluşabilecek değişim ve dönüşümler sonucunda ortaya çıkabilecek kullanıcı çeşitliliği, kullanıcı yoğunluğu ve farklı kullanıcı gereksinimlerini karşılayabilecek ve uzun ömürlü bir kullanım imkanı sağlayabilecek zamansal esneklik kriterini sağlamaktadır.

Tasarlanan meydanın ilk ve en önemli sorunu çok fazla kullanıcı yoğunluğuna sahip olması ve kullanıcıların meydanı etkili bir biçimde kullanamamasıdır. Bu sorunların çözümü için daha esnek yaklaşımlar gerekmektedir. Bu sayede meydana yoğunluk azaltılabilir ve kullanıcıların gereksinimlerine daha kolay cevap verebilen nitelikte bir meydana dönüşebilir. Tasarım projesinde esnek yaklaşım modelleri de kullanılarak meydanın daha aktif kullanımı ve kullanıcıların gereksinimlerini giderebilmeleri amaçlanmıştır.

3.1.2. Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi Yarışması

10 Ekim 2015 tarihinde Ankara’da düzenlenen Emek, Barış ve Demokrasi mitinginin başlamasından hemen önce meydana gelen bombalı terör saldırısına hayatını kaybeden 103 yurttaşımızın anısına ve yaşanan insanlık suçunu hatırlatabilmek amacıyla Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB), Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK), Türk Tabipleri Birliği (TTB), Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) ve 10 Ekim Barış ve Dayanışma Derneği (10 Ekim-Der) tarafından yarışma projesidir.

Proje alanı Ankara Yenışehir ilçesinde, Emek, Barış ve Demokrasi Buluşması’nın toplanma noktasının bulunduğu Ankara Tren Garı ve Çevresi olarak belirlenmiştir. Tren garının çıkış noktasında Miras adlı anıt bulunmaktadır. Alan yakın çevresinde Türkiye’nin ilk kent parkı olarak bilinen Gençlik Parkı bulunmaktadır ve Ankara Spor Salonu yer almaktadır.

Proje alanında bulunan Ankara Tren Garı ve çevresi, geçmişten günümüze kadar uzanan deneyimlerle ve yaşanan tarihi olaylar açısından oldukça büyük bir öneme sahiptir. Tasarlanan proje alanı Ankara kentinin planlanması, Cumhuriyetin kuruluşunda ev sahibi olması, ülkenin başkenti olması ve 10 Ekim patlamasında hayatını kaybeden insanların hatırasının olması gibi niteliklere sahiptir.

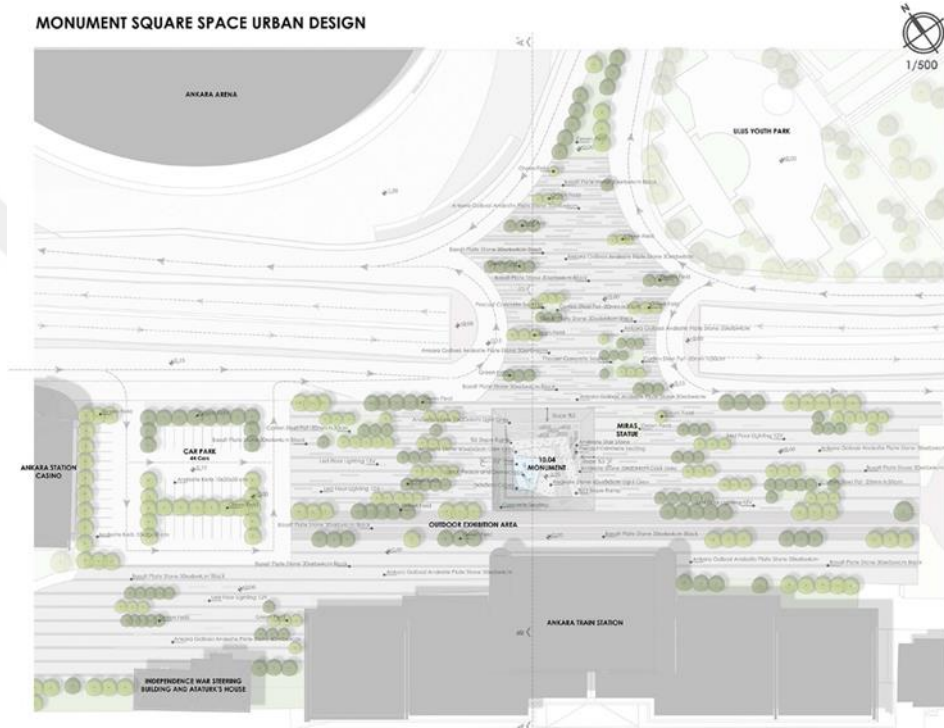
Meydan geçmişte yoğun bir insan kullanımına ve çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapan aktif bir mekan olmasına rağmen giderek kullanımı azalmış ve tercih edilmemeye başlanmıştır. Tasarlanan projede, mekanın sahip olduğu duygusal değerler ve çevresinde bulunan zorunlu işlevsel yapılar dikkate alınarak yeniden canlı ve aktif bir mekan olması amaçlanmıştır.

Ankara Tren Garı önünde yer alan Demokrasi Meydanında meydana gelen patlamanın olduğu yer anıt tasarımını uygulama noktası olarak belirlenmiştir. Proje alanının çevresinde bulunan tarihi yapılar ve tren garı gibi zorunlu işlevsel öğelerle bütünleşen bir meydan tasarımı amaçlanmıştır. Tasarlanan projede, yakın çevreyi de kullanan insanları bir araya getirmek ve çeşitli etkinlikler yapabilme olanağı sunulmuştur.

Tablo 12. 2. Ödül, Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi Yarışması bilgileri ve esnek tasarım kriterlerine göre değerlendirilmesi

2. Ödül, Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi Yarışması		Örnek Proje 2
Proje Yeri	Yenişehir/Ankara	Proje plan ve detay tasarımları
Proje Yılı	2020	
Proje Tipi	Kentsel Tasarım Projesi, Meydan	
Tasarım Ekibi	Doruk Görkem Özkan, Emre Kul, Selçuk Özkaya, Regaip Yılmaz, Çisem Seyhan, Beyzanur Akkuş, Berker Cem Bozbaş	
Esnek Tasarım Kriterleri	<u>Tasarımda Esneklik</u> Kullanıcılar için önemi dikkate alınarak farklı gereksinimlere cevap verebilen niteliklere sahip esnek tasarım kararları alınmıştır. <u>Yapısal Esneklik</u> Taşıyıcı sistem ve meydanın karakteri sabit tutularak farklı kullanım tiplerine uygun yapısal öğeler tasarlanmıştır. <u>Kullanımda Esneklik</u> Tasarım aşamasında verilen kararlar kullanım aşamasına geçildiğinde rahatlıkla kullanıma uyabilir nitelikte tasarlanmıştır. <u>Fonksiyonel Esneklik</u> Tasarım farklı fonksiyonel özelliklere sahiptir. <u>Zamansal Esneklik</u> Zamanla oluşan değişimlere ve dönüşümlere cevap verebilir yapıdadır.	
Uygulanma Durumu	Uygulanmamış	
Projenin Amacı	‘Emek, Barış ve Demokrasi’ gibi evrensel kavramları yaşatmak ve 10 Ekim 2015’te katledilen 103 insanı anarak gelecek nesillere aktarmak ve meydanın aktif kullanımını sağlamak.	

Kullanıcıların kentsel açık mekanlardaki gereksinimleri sürekli değişim gösterir, değişen gereksinimler doğrultusunda kullanıcılar mekanı kısa ve uzun süreli, farklı aktiviteler için kullanmak isterler. Zamanla, değişen yaşam biçimleri ve yaşanan iz bırakmış olaylarla kullanıcıların bir mekandan istekleri değişip dönüşüm gösterebilir (Mehan Aldemir, 2019). Bu gibi durumlar göz önünde bulundurularak tasarımların gerçekleştirilmesi tasarımda esneklik sayesinde mümkün hale gelir.

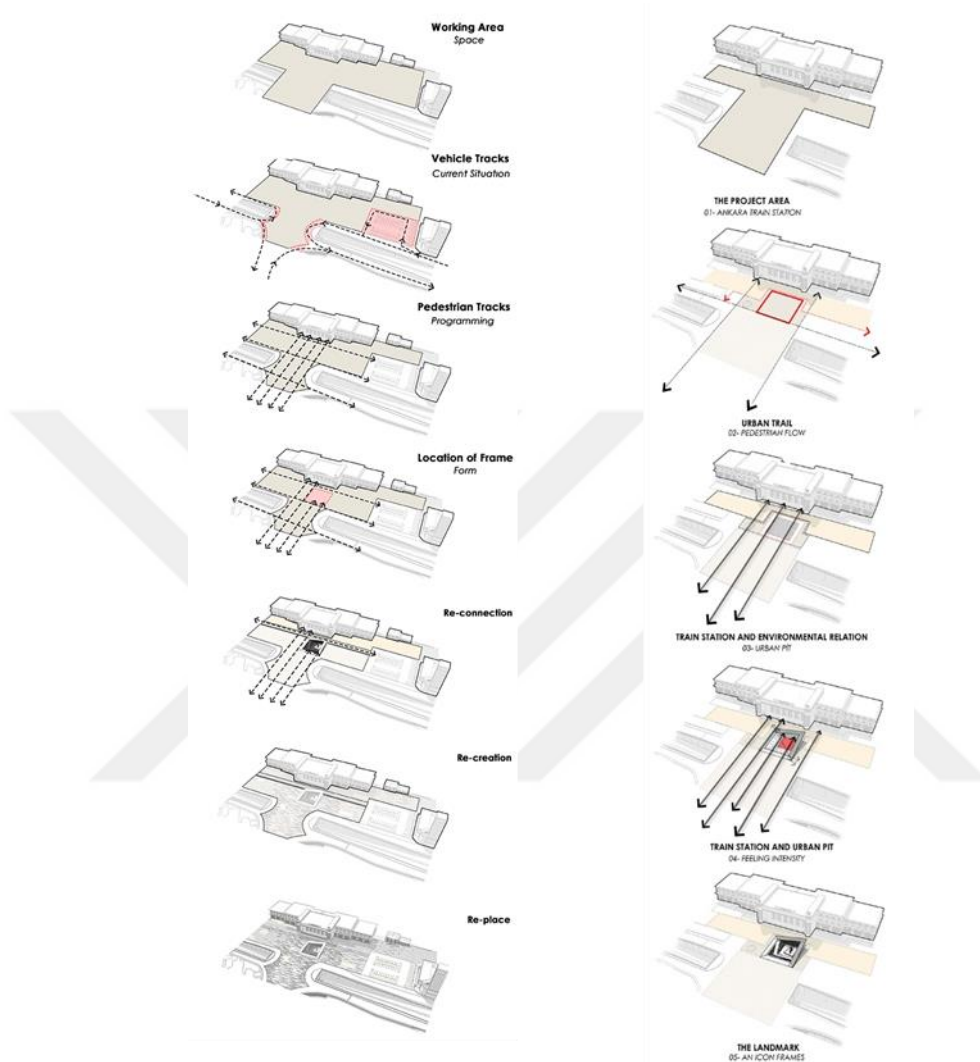

Şekil 22. 2. Ödül, Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi Yarışması plan tasarımı (URL-8,2024)

Tasarlanan projede tasarımcılar ilk olarak, meydanın karakterini ve insanlar için taşıdığı anlamı ön planda tutularak, farklı tip kullanıcı gereksinimlerinin de giderilmesi amaçlanmıştır. Tasarımcılar tarafından belirlenen tasarım kararları ile meydanın kullanıcılar için öneminin ön plana çıkarılması hedeflenirken, diğer bir yandan da kullanıcıların farklı zaman dilimlerinde oluşabilecek farklı gereksinimlerine cevap verebilir nitelikte bir tasarım planlanması yapılmıştır.

Tasarlanan mekanlarda yapısal esnekliğin sağlanabilmesi için tasarımın taşıyıcı sisteminin uygun bir şekilde belirlenmesi ve mekansal öğelerin oluşturulması ve uygulanmasının doğru bir biçimde sağlanması gerekmektedir. Tasarımda sağlanan yapısal

esneklik yaklaşımı sayesinde tasarlanan mekanın daha uzun ömürlü ve aktif kullanılan bir yere dönüşmesi mümkün olabilmektedir (Yürekli, 1983).

Şekil 23. 2. Ödül, Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi Yarışması tasarım süreci yapısal kararlar (URL-9, 2024; URL 10, 2024)

Proje alanı Ankara Tren Garı ile bütünleşen bir yapıya sahiptir. Bulunduğu stratejik konum nedeni ile kullanıcı çeşitliliği açısından oldukça zengindir. Tasarımda alınan yapısal kararlarla çevresinde bulunan zorunlu işlevsel yapıları kullanan kullanıcılar tarafından kolay ve erişilebilir bir duruma getirilmek amaçlanmıştır.

Tasarımda sağlanan esneklik kriteri ile kullanıcıların günün farklı zaman dilimlerindeki kullanımları, farklı aktivitelerini gerçekleştirebilmeleri ve toplu veya bireysel etkinlikler düzenleyebilmeleri gibi çeşitli kullanım olanakları sunulmuştur. Tasarlanan

meydan projesinde, belirli amaçlarla taşıyıcı bir sistem oluşturularak kullanıcıların çeşitli açılardan farklı gereksinimlerini giderebildikleri bir yere dönüşmesi amaçlanmıştır.

Tasarlanan mekanlarda esneklik ihtiyacı dikkate alınmadığında, kullanıcıların mekanda aktif rol oynaması, farklı gereksinimlerini yerine getirebilmesi ve mekanın sürekliliğini koruması gibi durumlar azalır veya yok olurlar (Forty, 2000). Kullanıcıların zamanla veya değişen durum ve olaylarla mekana yükledikleri anlamlar değişir ve mekanı farklı şekillerde kullanmak isterler. Tasarlanan mekanların esnek bir yapıya sahip olması durumunda kullanıcılar farklı kullanımları için aynı mekanı çok kez kullanabilirler. Kullanıcıların farklı kullanım ihtiyaçlarına cevap verebilen mekanlarda kullanımda esneklik söz konusudur (İslamoğlu, 2014).

Şekil 24. 2. Ödül, Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi Yarışması mekan kullanım detayları (URL-11, 2024)

Tasarlanan alanda yaşanan önemli olayı hatırlatmak için olay yerine bir çukur tasarlanmıştır. Tasarlanan çukur taşıdığı manevi değerinin yanı sıra oturma, sahneleme ve dinlenme gibi farklı kullanım özelliklerine de sahiptir.

Tasarlanan projede kullanıcıların günün farklı zaman dilimlerinde de kolaylıkla kullanabilmeleri için yönlendirici, rahat hissettiren, toplu veya bireysel kullanımlara uygun ve gündüz yapılan çoğu etkinliğin akşamda yapılabilmesine imkan tanıyan özellikler gibi niteliklere sahip ışıklandırılma tasarımı yapılmıştır. Yapılan ışıklandırma tasarımının yeterliliği ve kullanıcı gereksinimlerine uygunluğu kullanıcıların farklı zaman dilimlerinde mekanı aktif kullanabilmesini sağladığı için kullanım esnekliği kriterine uygundur.

Şekil 25. 2. Ödül, Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi Yarışması mekan kullanım detayları (URL-12, 2024; URL-13, 2024; URL-14, 2024; URL-15, 2024)

Meydan, yakın çevresinde bulunan tren garı, zorunlu işlevsel yapılar ve çeşitli ulaşım yollarının bulunduğu bir konumdadır ve manevi bir öneme sahiptir. Tasarımda meydanın yakın çevresinde bulunan zorunlu işlevsel yapılardan dolayı oluşan kullanıcı katılımları ve taşıdığı manevi değerden dolayı ziyaretlerle oluşan kullanıcı katılımları ile yoğun bir kullanıma sahiptir. Oluşan kullanıcı yoğunluğu beraberinde farklı kullanım ihtiyacı da doğurmaktadır. Oluşan farklı kullanım ihtiyaçlarına cevap verebilmek için tasarlanan projede oturma donatıları, yumuşak zeminler, yürüyüş yolları, bisiklet sürebilme ve dinlenme alanları gibi çeşitli detaylara yer verilmiştir. Tasarlanan mekan kullanıcılar için çeşitli kullanım olanakları sunmaktadır.

Fonksiyonel esneklik, mekanın birden fazla fonksiyonel özelliğe sahip olarak kullanıcılara çeşitli işlevsel kullanımlar sağlayabilmesidir. Mekanda bulunan mekansal öğelerin aynı anda farklı işlevleri de yerine getirebilmesi veya tasarlanan mekanın kullanıcılara birden fazla işlevsel özellik sunabilmesi fonksiyonel esneklik sağlayabilmekle mümkün olmaktadır (Yürekli, 1983; Deniz, 2003).

Tasarlanan projede meydanı oluşturan taşıyıcı sistemi bozmadan kullanıcıların farklı gereksinimleri doğrultusundaki meydan kullanımlarının devamlılığını sağlamak ve daha

aktif bir meydan oluşturulmak için meydana farklı fonksiyonel niteliklerin kazandırılması amaçlanmıştır. Tasarlanan fonksiyonel özellikler sonucunda meydana kamusal, aktif kullanıcı katılımı ve meydanın manevi değerinin vurgulanması hedeflenmiştir. Tasarlanan alanın birden fazla kullanıcı ve bu kullanıcıların farklı gereksinimlerine cevap verebilir yapıda olması işlevsel anlamda çeşitlilikle sağlanmaktadır. Sağlanan işlevsel çeşitlilik sayesinde tasarlanan alanda fonksiyonel esneklik bulunmaktadır.

Şekil 26. 2. Ödül, Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi Yarışması meydan fonksiyonel kullanım senaryoları (URL-16, 2024)

Tasarım alanı için yapılan analizler sonucunda tasarımcılar, alanın sahip olduğu fiziksel ve sosyal olanakları kullanarak ve bunlara farklı işlevsel nitelikler kazandırarak kullanıcı gereksinimlerini gidermeyi hedeflemişlerdir. Tasarlanan projede günlük ve uzun süreli kullanımlar göz önüne alınarak meydanın aktif ve pasif kullanımı, geçişler, mekansal ögeler arası bağlantılar, dinlenme alanları, oturma ve yürüyüş alanları gibi farklı işlevsel niteliklere sahip bir tasarım oluşturulması hedeflenmiştir.

Proje tasarımında bulunan fonksiyonel faktörler, meydanın manevi, kamusal ve sosyal anlamda yakın çevresinde bulunan zorunlu işlevsel yapılardan gelen kullanıcılara ve dışardan gelen kullanıcılara çeşitli etkinliklerini gerçekleştirebilme, mekanın maneviyatının önemini anlayabilme, meydana yaşanan olayları anabilme, bireysel hareket edebilme ve toplu organizasyonlar yapabilme ve bunlara katılabilme gibi durumların gerçekleşmesine kolaylık sağlamaktadır. Tasarlanan proje farklı organizasyonların gerçekleştirilebilmesine imkan sağlayabildiği için fonksiyonel esneklik sağlanabilmiştir.

Tasarlanan projede tasarım alanının sahip olduğu geçmişten günümüze kadar uzanan tarihi ve kültürel değerlerin korunması, yaşanan önemli olayların hatırlatılması ve kullanıcı yoğunluğu dikkate alınarak, zamanla oluşabilecek değişimlerde de mekanın kullanıcı gereksinimleri doğrultusunda kullanılmasını sağlayan zamansal esneklik kriteri sağlanmıştır.

Tasarlanan yarışma projesinde tasarımın başlıca amacı orada meydana gelen talihsiz olayı her zaman hatırlayabilmek ve insanlara göstermektir. Tasarımda oluşturulan sabit taşıyıcı sistem ve manevi değerlerin ardından kullanıcıların mekanı çeşitli gereksinimleri doğrultusunda ve günün farklı zaman dilimlerinde etkin bir şekilde kullanabilmeleri amaçlanmıştır. Tasarımın aynı anda farklı kullanım tiplerine elverişli olması esnek bir özelliğe de sahip olduğu anlamına gelmektedir.

3.1.3. Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması

Kadıköy Meydanı, Haydarpaşa Garı ve Kadıköy Metro İstasyonu arasında bulunan alan olarak kabul edilmektedir. Meydanın yakın çevresinde otobüslerin kalktığı Kadıköy Peronları, T3 Nostaljik Ring tramvay Hattı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Şehir Tiyatroları, İstanbul Üniversitesi Konservatuar Fakültesi ve Kadıköy İskelesi yer almaktadır. Meydan 1900’lü yıllardan beri yapılan sahil doldurma gibi işlemlerle günümüzdeki haline ulaşmıştır (URL-25, 2024).

Kadıköy’de bulunan rıhtım bölgesi kıyı alanı oldukça önemli bir rekreasyon ve aktarma alanıdır. Kadıköy meydanı tarihsel değeri ve manevi önemi bakımından kent için önemli bir ilçedir. Kadıköy’ün yapılaşma ve kullanıcı yoğunluğunun artması tarihi değerlerle bağlantı kurabilme ve kullanıcı gereksinimlerine cevap verme gibi ihtiyaçları da beraberinde getirmiştir. Deniz ve kent arasında kalan ve dolgularla oluşturulan bu alan zamanla artan ihtiyaçlara ve kullanıcı yoğunluğuna cevap vermekte güçlenir bir duruma gelmiştir.

Kadıköy tarihi bir merkez olma özelliği taşımaktadır. Bundan dolayı kentsel ortak bellek açısından oldukça zengin bir içeriğe sahiptir. Ancak Kadıköy’ün sahip olduğu bu önemli içeriklerin büyük bir bölümü, zamanla yapılan yanlış uygulamalar ve yanlış kullanımlarla algılanabilirliğini yitirmeye yüz tutmuştur. Tasarlanan proje kapsamında meydanın sahip olduğu tarihsel kimliğin ortaya çıkarılması ve sürdürülebilir bir kullanıma taşınması planlanmıştır.

Tasarım projesinde amaçlar, açıklanan sorunlara çözümler getirebilmek, tasarım alanının sahip olduğu tarihi değerleri ön plana çıkarabilmek, kullanıcı yoğunluğunu düzenleyebilecek çözümler getirebilmek, ekolojik ve iklimle duyarlı çözümler üretebilmek ve mekansal engelleri giderebilmek üzerine kurgulanmıştır.

Tablo 13. 1. Ödül, Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması bilgileri ve esnek tasarım kriterlerine göre değerlendirilmesi

1. Ödül, Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması		Örnek Proje 3
Proje Yeri	Kadıköy/ İstanbul	
Proje Yılı	2021	
Proje Tipi	Kentsel Tasarım Projesi, Meydan	
Tasarım Ekibi	Selehattin Tüysüz, Erhan Vural, Hasan Sıtkı Gümüşsoy, Pelin Tüysüz, Nursen Gümüşsoy, Serkan Sınmaz	
Yardımcı Mimarlar	Özgür Demirsöz, Tolga Derviş, Danya Sudi, Sümeyye Uçar, İlda Ersezer, Halil İbrahim Çelik, Aykut Dağ, Öykü Öngören, Serhat Rahat	
Esnek Tasarım Kriterleri	<u>Tasarımda Esneklik</u>, Mekanın sahip olduğu kültürel ve tarihi değerleri ön planda tutularak kullanıcı gereksinimlerine cevap verebilen tasarım modeli oluşturulmuştur. <u>Yapısal Esneklik</u>, Mekanın sahip olduğu kültürel ve tarihi değerleri ön planda tutularak kullanıcı gereksinimlerine cevap verebilen tasarım modeli oluşturulmuştur. <u>Kullanımda Esneklik</u>, Mekandaki kullanıcı yoğunluğu ön planda tutularak farklı kullanımlara uygun mekansal öğeler tasarlanmıştır. <u>Fonksiyonel Esneklik</u>, Tasarım farklı ve sayıca fazla fonksiyonel özelliklere sahiptir. <u>Zamansal Esneklik</u> Zamanla oluşan değişimlere ve dönüşümlere cevap verebilir yapıdadır.	
Uygulanma Durumu	Uygulanmamış	
Projenin Amacı	Kentin sahip olduğu kültürel ve doğal değerlere sahip çıkarak kullanıcıların oluşabilecek farklı gereksinimlerine cevap verebilmektir.	Proje plan ve detay tasarımları

Kentsel açık mekanlar zamanla sürekli değişim gösteren bir yapıya sahiptirler. Kentsel açık mekanların değişimler yaşaması beraberinde mekanların tasarlanması ve planlanmasının da sürekli değişim göstermesi anlamına gelmektedir. Tasarlanan kentsel açık mekanların sürdürülebilir yapıda olmaları için, durağan bir tasarımdan uzaklaşarak, kullanıcıların gereksinimlerine cevap verebilen çok katmanlı ve değişime açık yapıda olmaları gerekmektedir (Wall, 1999). Tasarımda esnekliğin sağlanabildiği kentsel açık mekanlar daha uzun bir ömre sahip olmakta ve aktif kullanıcı katılımını sağlamaktadırlar.

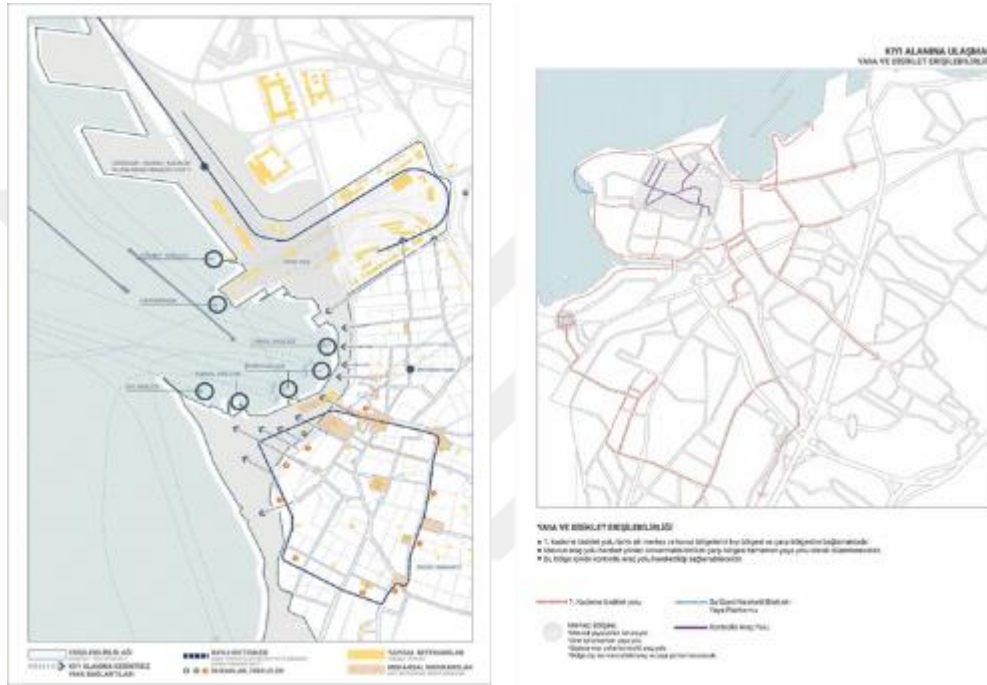
Şekil 27. 1. Ödül, Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması plan tasarımı (URL-26, 2024)

Tasarlanan projede meydan formunu oluştururken çarşı ve kıyı bölgesini bütünleştirerek, yapay ve doğal sınırlandırıcıların referans alınmasına dikkat edilmiştir. Meydan alanında bulunan eski hal binası meydana simgesel bir karakter yüklemiştir ancak meydanı parçalayan bir yapıya da sahiptir. Kadıköy meydanı sahip olduğu 9 farklı açık mekan alt bölgelerin bütünlüğü ile ortaya çıkmaktadır.

Tasarımda meydana oluşan kullanıcı yoğunluğunu düzenleyebilmek için otoparklar, bisiklet yolları, yaya yolları ve yeşil alanların artırılması gibi farklı çözümler önerilmiştir. Kıyı alanı çevresinde bulunan zorunlu işlevsel yapılarla bütün olarak ele alınmıştır. Tasarımın oluşturulmasını belirleyen temel öğeler kullanıcı yoğunluğunu gidermek ve tarihsel öneme sahip unsurların anlaşılabilirliğini ön plana çıkarmaktır. Projede tasarımda

Projede tasarım alanında var olan olumsuz durumlara çözüm getirebilmek için çeşitli öneriler sunulmuştur. Şekillerde de gösterildiği üzere mekanın sahip olduğu yoğunluğu azaltmak ve mekanı daha aktif ve canlı bir duruma getirmek için, çeşitli niteliklerde yaya yolları, araç yollarının yeniden düzenlenmesi, farklı ulaşım öğeleriyle mekanda ulaşımın kolaylaştırılması gibi çözümler getirilmiştir.

Şekil 29. 1. Ödül, Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması yapısal kararlar (URL-29, 2024; URL-30, 2024)

Projede verilen yapısal kararlar ile alanın sahip olduğu kimlik ve tarihi değerler ön plana çıkarılarak, oluşan yoğunluğun en aza indirilmesi ve daha çok kullanıcı hedefli bir tasarım yapılması hedeflenmiştir. Tasarımda mekanda bulunan insan ölçeği, mekansal kurgudaki engeller, ekolojik ve iklime duyarlı olmayan öğeler gibi sorunların çözümünde diğer hedefler arasında bulunmaktadır. Projede yapısal esnekliğin sağlandığı durumlar, birden fazla kullanıcının aynı anda veya farklı zaman dilimlerinde mekanı kolaylıkla ve gereksinimleri doğrultusunda kolay bir şekilde kullanımlarını amaçlayarak yapısal kararlar alınması ile ifade edilebilmektedir.

Kullanımda esneklik kavramı tasarlanmış kentsel açık mekanların tamamen değişimlere uğramadan mekan kullanımlarında değişikliklerin yapılabilmesi ile ifade

edilmektedir. Kullanımda esnekliğin sağlandığı kentsel açık mekanlarda, mekan içerisinde aynı anda veya farklı zaman dilimlerinde farklı tip ve sayılarda kullanıcıların gereksinimlerinin karşılanabilmesi için mekanın çeşitli kullanımlar için elverişli olması durumudur (Woodman, 2016).

Şekil 30. 1. Ödül, Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması kullanım detayları (URL-31, 2024; URL-32, 2024)

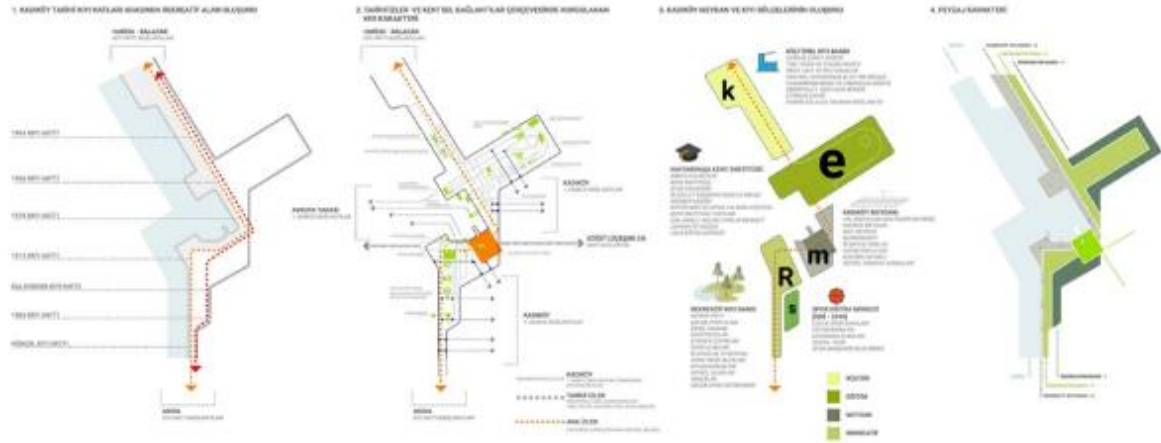
Tasarım alanı tarihsel ve kullanıcı katılımı bağlamında oldukça önemli zengin bir yapıdan oluşmaktadır. Ancak bu yapı alanda yapılan yanlış kararlardan dolayı olumsuz durumlarla karşı karşıya kalmıştır. Projede tarihsel alanlara kullanıcı katılımının sağlanması ve kullanıcıların tarihi alanları da kullanımı ön planda tutulmuştur.

Meydanın kamusal anlamda ve sosyal anlamda değişen kullanımlara olanak sağlayabilmesi için mekanın erişilebilirliği ve mekan kullanımının kolaylaştırılması tasarım kararlarının verilmesi ile sağlanabilmektedir. Tasarım alanı çevresinde bulunan zorunlu işlevsel yapılar ve farklı kullanıcıların katılımı ile yoğun bir kullanıma sahiptir. Oluşan bu mekan kullanımındaki yoğunluğu en aza indirebilmek için kesintisiz yeşil bağlantıları, yaya yollarında daha kolay erişilebilirlik, mekan içi raylı sistemler, araç yoğunluğunun azaltılması ve bisiklet yollarının kazandırılması gibi çeşitli kullanım seçenekleri sunulmaktadır.

Projede tasarım alanındaki yoğunluğun azaltılmasının ardından kullanıcıların farklı kullanımlarına olanak sağlayan kültür, sanat, eğitim, rekreasyon, spor, çocuklara yönelik mekansal kurgular ve peyzaj düzenlemeleri gibi yeni niteliklerin kazandırılması amaçlanmıştır. Projede kullanımda esnekliğin sağlanabilmesi için mekan kullanımını kolaylaştıracak farklı çeşitlerde ulaşım kararları, farklı mekansal öğeler tasarlanmıştır.

Fonksiyonel esneklik kriterini sağlayan mekanlar, kullanıcılarda oluşabilecek farklı ihtiyaç ve gereksinimlere cevap verebilen işlevsel özelliklere sahiptirler. Farklı işlevsel özelliklere sahip kentsel açık mekanlar kendiliğinden gelişen olay ve aktivitelere kolay bir

şekilde uyum sağlayabilen yapıdadırlar. Fonksiyonel esneklik mekanın birden fazla ve farklı amaçlara hizmet edebilen işlevsel özelliklere sahip olması ile tanımlanmaktadır (Erbaş Gürler, 2016).

Şekil 31. 1. Ödül, Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması fonksiyonel kullanım planı (URL-33, 2024)

Tasarlanan projede alanın sahip olduğu kullanıcı yoğunluğu ve ulaşım gibi temel sorunlarına çözüm getirebilmek için yoğunluğu azaltacak işleve sahip mekansal öğeler ve farklı ulaşımı farklı biçimlerde kolaylaştırabilecek işlevlerde çözümler üretilmiştir. Kıyı alanında kültür, sanat, eğitim, rekreasyon, spor ve çocuklara yönelik aktiviteler gibi çeşitli işlevlere sahip mekansal öğelerin kurgulanması ile fonksiyonel esneklik sağlanmıştır. Bitkilendirme sistemi yönlendirme, mekana katılım gibi işlevleri üstlenmiştir. Farklı mevsimlerde de alanın bitki örtüsünün ve çeşitliliğinin korunması işlevini gerçekleştirmek için mevsimlik çiçek bahçesi tasarlanmıştır. Tasarım projesi mekan kullanımını daha kolay ve uzun ömürlü bir hale getirebilmek için mekana farklı türlerde işlevsel özellikler kazandırarak mekanda fonksiyonel esnekliği sağlayabilmiştir.

Proje, kullanıcı yoğunluğu ve çevresinde bulunan tarihi ve kültürel değerler, kıyı olma özelliği ve aktarım merkezi olma özelliklerini ön planda tutarak oluşan kullanıcı çeşitliliğinin ve yoğunluğunun zamanla oluşabilecek, farklı kullanım amaçları, değişim ve dönüşümlerine cevap verebilen nitelikleri taşımaktadır. Tasarlanan proje, zamanla farklı kullanımları gerektiren, değişebilen ve dönüşebilen yapıya sahip olması ile zamansal esneklik kriterini sağlayabilmiştir.

Tasarlanan Kadıköy Meydanı yarışma projesinin ilk ve temel amacı, tasarım alanının sahip olduğu tarihsel değerleri tekrar algılanabilir duruma getirmek ve mekanda var olan kullanıcı yoğunluğunu en aza indirebilmektir. Kentsel açık mekanların kullanıcı yoğunluğunun azaltılabilmesi ve her tipten kullanıcı gereksinimine cevap verebilir nitelikte olması durumu esneklik kriterlerine uyumu ile sağlanabilmektedir. Esneklik kriterlerinin sağlanabildiği kentsel açık mekan tasarımlarında aynı anda mekan kullanımına katılan kullanıcıların oluşturduğu yoğunluk azaltılmış ve kullanıcı gereksinimlerine cevap verilmiş olunur. Mekanda sağlanan esneklik mekansal öğelerin farklı zaman dilimlerinde ve farklı sayılarda kullanıcıların kullanımlarına kolaylık sağlarlar. Mekanda yoğunluk ve mekan kullanımında bir karmaşanın meydana gelme durumu oldukça azalır. Bu sayede mekan kullanımına katılan kullanıcılar mekanda kolaylıkla ihtiyaç ve gereksinimlerini gerçekleştirirler. Kullanıcıların ihtiyaç ve gereksinimlerinden oluşan gereksinimlerini gerçekleştirebilmeleri de mekanda deneyimsel memnuniyet yaşamalarını sağlayabilmektedir. Bu durum sayesinde de tasarlanan kentsel açık mekanlar daha aktif ve uzun ömürlü bir yapıya sahip olurlar.

3.1.4. Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması

Antakya Köprübaşı alanı geleneksel ve modern kent kavramının Asi Nehrine komşu olan meydanlarından oluşmaktadır. Meydanlar 100 yıldır nehirle birbirlerine bağlanmışlardır. Asi Nehri kentin ortasından geçen ve kente kimlik kazandıran bir yapıya sahiptir. Şehrin kuruluşunda önemli bir rol oynayarak tarihi geçmişinde büyük bir rol oynamıştır. Antakya kentini önemli bir konuma getiren unsur, kentin su kaynaklarından olan Asi Nehridir.

Tasarım alanı, bir nehrin etrafında oluşan kent hikayesini anlatmaktadır. Kullanıcıların farklı deneyimler yaşadığı yoğun aktivitelerin gerçekleşmesine olanak tanıyan bir yerdir. Tasarım alanı farklı kent parçalarını bütünleştiren bir yapıya sahiptir. Sahip olduğu bu yapı sayesinde farklı kullanıcıların mekan kullanımına olanak sağlamaktadır. Tasarımcılar tasarlamış oldukları tasarım alanı için Ma'Meydan kavramını kullanmışlardır. Ma'Meydan kavramı kentsel mekanlar dizgesi olarak açıklanmaktadır.

Hazırlanan tasarım içerisinde Cami Önü Meydanı, Köprübaşı Meydanı, Kent Müzesi ve Cumhuriyet Meydanı yer almaktadır. Tasarım alanında bulunan su ögesi ve Ata Köprüsü tasarımda bir bağlantı noktası olarak düşünülerek tasarıma yön vermiştir. Tasarlanan projede

amaç kullanıcı ve kent arasında güçlü bir bağ kurarak kullanıcılara gereksinimlerine cevap bulabilecekleri bir tasarım ortaya koymaktır.

Tablo 14. 1. Ödül, Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması bilgileri ve esnek tasarım kriterlerine göre değerlendirilmesi

1. Ödül, Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması		Örnek Proje 4
Proje Yeri	Antakya/Hatay	
Proje Yılı	2021	
Proje Tipi	Kentsel Tasarım Projesi, Meydan	
Tasarım Ekibi	Ervin Garip, Banu Garip, Aliye Ahu Akgün, Kamer Özaydan	
Yardımcı Mimarlar	Samet Küçükbay, Fatma Karakaya, Salih Gül, Yağız Ateşoğlu	
Esnek Tasarım Kriterleri	<u>Tasarımda Esneklik</u>, Mekanın sahip olduğu kültürel ve tarihi değerleri ön planda tutularak kullanıcı gereksinimlerine cevap verebilen tasarım modeli oluşturulmuştur. <u>Yapısal Esneklik</u>, Taşıyıcı sistem ve meydanın karakteri sabit tutularak farklı kullanım tiplerine uygun yapısal öğeler tasarlanmıştır. <u>Kullanımda Esneklik</u>, Tasarım aşamasında verilen esneklik sağlayabilen yaklaşımların kullanım aşamasında da ön planda tutulması sağlanmıştır. <u>Fonksiyonel Esneklik</u>, Tasarım farklı ve sayıca fazla fonksiyonel özelliklere sahiptir. <u>Zamansal Esneklik</u> Zamanla oluşan değişimlere ve dönüşümlere cevap verebilir yapıdadır.	
Uygulanma Durumu	Uygulanmamış	
Projenin Amacı	Kentin sahip olduğu kültürel ve doğal değerlere sahip çıkarak kullanıcıların oluşabilecek farklı gereksinimlerine cevap verebilmektir.	Proje plan ve detay tasarımları

Tasarlanan kentsel açık mekan projeleri, tasarımın ortaya çıkmasının ardından estetik ve durağan etkinliklere sahip olan özelliklerinden ziyade, değişime ve dönüşüme açık ve daha aktif bir yapıya sahip olması gibi özellikleri kullanıcılar tarafından daha çok tercih edilmektedir (Erbaş Gürlü, 2016). Tasarımlarda esnekliğin sağlanabildiği durumlarda, mekanlar kullanıcıların farklı gereksinimlerine cevap verebilir duruma gelirler. Bu sayede mekana kullanıcı katılımı ve mekanın uzun ömürlü kullanımı sağlanmış olabilir.

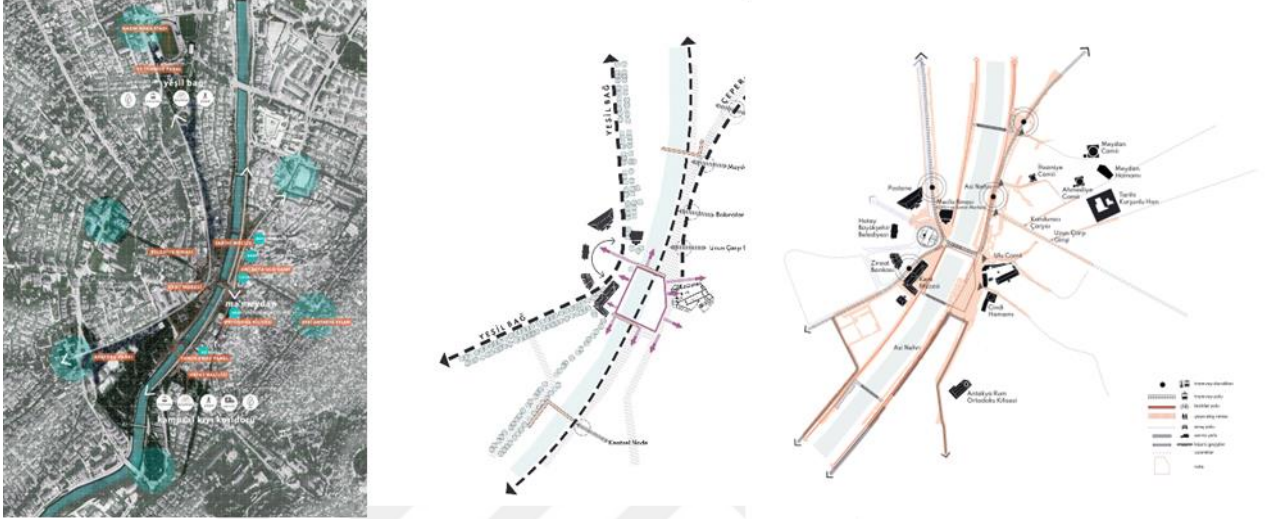

Şekil 32. 1. Ödül, Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması plan tasarımı (URL-17, 2024)

Tasarlanan projede tasarımcılar, oluşturulan meydan bütünlüğünü, meydanın tarihsel önemini ve insanlar için değerini ön planda tutmayı amaçlamışlardır. Tasarım alanının sahip olduğu değerler ön planda tutularak meydanın kimliği bozulmadan kullanıcıların farklı gereksinimleri karşılanmaya çalışılmıştır. Oluşturulan tasarımda bütünleştirici bir tutum sergilenmiştir. Tasarım alanı çevresinde bulunan yapıları bir araya getiren kullanıcıların değişen yaşam koşullarındaki ihtiyaç durumlarına karşılık verecek şekilde tasarlanmıştır.

Tasarım projesinde tasarım alanı, kentsel mekanlar dizgesi olarak ele alınmış ve o doğrultuda tasarım kararları verilmiştir. Tasarım alanında bulunan her bir mekansal öge kent parçalarını birleştiren bir bütün olarak ele alınmıştır. Oluşturulan meydanlar kurgusu birbirlerine bağlı bağlar, köprüler, yollar ve öznel karakterleri olan mekansal öğelerdir. Tasarım projesinde amaç bu bütünleşik kurguyu bozmadan kullanıcıların farklı gereksinimlerine cevap verebilmektir. Kullanıcıların farklı gereksinimlerine cevap verebilmek için kullanıcı profillerine, günlük, mevsimsel ve farklı durumlarına dikkat edilerek tasarım kararları verilmiştir.

Yapısal esneklik, tasarımı belirleyen taşıyıcı sistemi bozmadan oluşabilecek farklı kullanımlarda mekandaki yapısal öğelerde değişiklik yapılabilmesi durumudur (Yürekli, 1983). Tasarlanacak alanın belirli bir kimlik karakteri veya tarihsel bir önemi bulunabilir. Bu gibi durumlarda esneklik sağlanması için alınacak yapısal tasarım kararlarında mekanın sahip olduğu mekana anlam kazandıran temel özellikler bozulmadan kullanıcı gereksinimleri karşılanmalıdır.

Şekil 33. 1. Ödül, Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması yapısal kararlar (URL-18, 2024; URL-19, 2024; URL-20, 2024)

Tasarım projesinde verilen ilk yapısal kararlar silinen dokuya ait izleri yeniden yakalayabilmek ve tasarım alanında algılanabilirliğini arttırmaktır. Algılanabilirliğini kaybetmiş eserler, mekanlar ve tarihi kültürü yeniden ortaya çıkarılmasını ve ortaya çıkan tarihi ve kültürel değerlerle beraber kullanıcılarda oluşabilecek farklı gereksinimler doğrultusunda meydan kullanımının artırılması ve daha uzun ömürlü bir kullanım sunması gibi niteliklerin kazandırılması amaçlanmıştır.

Tasarlanan meydanda, kullanıcıların kolaylıkla ulaşımını sağlayabilecekleri ve yollar, oturma alanları, seyir alanları, sergi alanları ve açık hava sinemaları gibi farklı amaçlar doğrultusunda esnek kullanımlara uygun yapısal kararlar verilmiştir. Tasarım projesinde yapısal esnekliği sağlayan unsurlar mevcuttur. Tasarım projesi aynı anda farklı sayılarda ve farklı tiplerdeki kullanıcıların gereksinimlerini karşılayabilir nitelikte yapısal kararlardan oluşmaktadır.

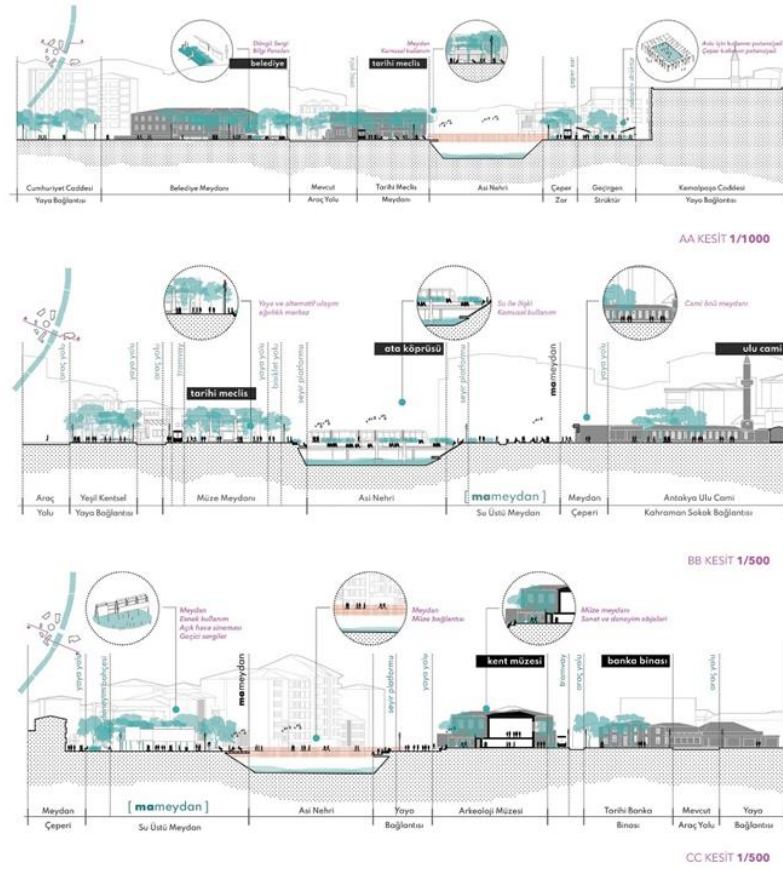
Kentsel açık mekanlarda kullanımda esnekliği sağlayabilmek için tasarlanan projelerde değişebilen yüzeylere, mekanda mekansal öğelerin hareketliliğine, mekansal

öğelerin oluşabilecek mevsimsel değişimler, günlük saat dilimleri ve kullanıcı gereksinimleri gibi durumlara adapte olabilmesi gerekmektedir (Erbaş Gürler, 2016). Tasarlanan projelerde kullanılacak mekansal öğelerin oluşabilecek durumlara göre şekillenebilmesi, hareket ettirilebilmesi veya birden fazla kullanıma olanak tanınması gibi durumlar kullanımda esneklik kriterinin sağlanması ile mümkün olabilmektedir. Kullanıcılar tasarlanan kentsel açık mekanlarda oluşabilecek farklı kullanımlarına cevap bulabilmeleri sonucunda, deneyimsel memnuniyet duygusu geliştirirler.

Şekil 34. 1. Ödül, Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması mekan kullanım detayları (URL-21, 2024; URL-22, 2024)

Tasarım projesinde farklı aktivitelerin düzenlenebileceği esnek bir mekansal kurgu önerilmiştir. Oluşturulan mekansal kurgu kullanıcılara, su ögesinden faydalanabilme, çeşitli aktivitelerini gerçekleştirebilme ve günlük gereksinimlerini gerçekleştirebilme gibi kullanımlarında farklı seçenekler sunarak esnek bir kullanım sağlamayı amaçlamıştır. Farklı gereksinimlerini gerçekleştirmek için mekana gelen ziyaretçilere, kentin yerli kullanıcılarına farklı deneyimler sunarak mekan kullanımlarında deneyimsel memnuniyetler yaşamalarının sağlanması gibi durumlara dikkat edilmiştir.

Şekil 35. 1. Ödül, Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması mekan kullanım detayları (URL-23, 2024)

Tasarım projesinde tasarımcılar odak ve rota alanları belirleyerek mekan kullanımını kolaylaştırmak ve daha etkin bir biçime getirmek istemişlerdir. Soyut miraslar, tarihi yaşatma, üretim kültürünü canlandırma, sanat, eğitim, kültürel değerler ve gündelik yaşam gibi kavramlar projenin odakları olarak belirlenerek bu kavramları kullanıcıların etkin bir biçimde kullanması amaçlanmıştır. Rotalar ise, anıtlar, çeşmeler ve köprü gibi öğelerdir. Tasarım projesinde amaç mekanı tarihsel ve kültürel değerleriyle ön plana çıkarmak ve aynı zamanda kullanıcıların zamanla değişen ve dönüşen gereksinimleri doğrultusunda kullanımlarına esneklik sağlayabilmektir.

Tasarım projesi aynı anda birden fazla kullanıcının farklı gereksinimlerini giderebilmeleri ve mekanda kamusal ve sosyal anlamda etkinlikler gerçekleştirebilmelerini sağlayan farklı aktivite ve etkinliklere olanak sağlayan bir mekan tasarımı olmayı amaçlamıştır. Projenin çeşitli etkinliklere ve aktivitelere olanak sağlayan ve farklı kullanımları kolaylaştıran bir yapıya sahip olması kullanımda esnekliğin sağlanabildiği ifade edilebilir.

bulunması, günün farklı saatlerinde kullanım kolaylığı sağlayacak işleve sahip aydınlatma sisteminin kurgulanmış olması, kullanıcıların günlük veya mevsimsel kullanımlarına elverişli işlevleri taşıyor olması ve farklı aktivitelerin gerçekleştirilebilmesine imkan tanıyacak işlevsel mekanların oluşturulması gibi birbirinden farklı ve fazla sayıda kullanıcının gereksinimlerine cevap verebilen fonksiyonel özelliklere sahip olmasıdır.

Tasarlanan kentsel açık mekan yarışma projesi fonksiyonel esnekliğin sağlanabilmesi için taşıması gereken esneklik sağlama biçimlerinin çoğuna sahip olduğundan tasarımda fonksiyonel esneklik kriteri sağlanabilmiştir. Tasarımda mekana farklı işlevsel niteliklerin kazandırılması amaçlanmıştır. Kazandırılan farklı işlevsel özellikler sayesinde kullanıcılar farklı gereksinimleri tasarlanan mekanda kolaylıkla karşılanabilmektedir. Kullanıcıların gereksinimlerine cevap verebilir nitelikteki işlevsel özellikler sayesinde kullanıcıların mekandan beklentileri karşılanır ve kullanıcılar tasarlanan mekanda deneyimsel memnuniyet yaşarlar. Tasarlanan kentsel açık mekan tasarımı proje yarışmasında fonksiyonel esneklik sağlanmaya çalışılmış ve kullanıcıların farklı işlevlerde mekan kullanımı kolaylaştırılmıştır.

Tasarlanan projede, tarihi ve kültürel değerler ön plana çıkarılarak ve kullanıcı kullanımlarına uyarlanarak zamanla oluşan değişim ve gereksinimlere cevap verebilen, zamansal esneklik kriteri sağlanmıştır.

Antakya, zemin katlı yaşam biçimleri, dışa mekanlara doğru taşan yerleşim alanları ile sosyo-kültürel bir öneme sahiptir. Proje kapsamında önerilen mekansal öğeler, kullanıcılar için sınırlandırılmış mekansal unsurlardan ziyade kendilerinin mekan kullanımına yön verebileceği niteliğe sahip mekansal kurgulardan oluşmaktadır. Tasarım alanında bulunan mevcut doku bozulmadan ve bu dokuyu besleyecek şekilde tasarım kararları alınmıştır. Bu tasarım kararları dikkate alındığında tasarlanan yarışma projesinin amacı, tasarım alanının sahip olduğu tarihsel değerleri ve kültürel önemini ön planda tutarak, tasarım alanının sunmuş olduğu doğal tarihi unsurları da kullanarak kullanıcıların oluşabilecek farklı kullanımlarına da esnek çözümler getirmektir. Projede, kullanıcıların gereksinimlerine cevap verilebilirlik durumlarına bakıldığında genel olarak esneklik kriterlerinin sağlanabildiği ifade edilebilir.

3.1.5. İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması

İstanbul Fatih ilçesinde bulunan Topkapı Kaleiçi Meydanı Şehrin ilk yerleşim yeri ve 8500 yıllık tarihinde farklı medeniyet ve kültürlerle ev sahipliği yapmış ve Kara Surları'nın da bir kısmını kaplamıştır. Kara Surları, iki veya üç katlı 15-20 metre yüksekliklerde ve 50-55 metre aralıklarla inşa edilen halk tarafından, askeri ve işlevsel kullanımları bulunan 32 adet kapıya sahiptir, Günümüzde aktif olarak kullanılan kapı sayısı 10 adettir (Güncüoğlu, 2011). Tarih boyunca Kara Surları etrafında tarihi mezarlıklar ve mimari yapılar gibi çeşitli tarihi ve kültürel değerlere sahip yapılar oluşturulmuştur. Kara Surları 1985 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır.

Tasarım alanında tarihi doku kaybolarak eserlerin, mekanların ve kültürün algılanabilirliği yitirilmiştir. Oluşturulan yarışma projesinde tasarımı yapılacak alanda silinen dokuya ait izlerin tekrar ortaya çıkarılarak gündelik yaşama ve farklı kullanım tiplerine uyumunun sağlanabilmesi amaçlanmıştır.

Tablo 15. 1. Ödül, İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması bilgileri ve esnek tasarım kriterlerine göre değerlendirilmesi

1. Ödül, İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması		Örnek Proje 5
Proje Yeri	Fatih/ İstanbul	
Proje Yılı	2022	
Proje Tipi	Kentsel Tasarım Projesi, Meydan	
Tasarım Ekibi	Mustafa Batu Kepekçioğlu, Tayfun Salihoğlu, Ecem Çalışkan, Emre Söylemez, Neslihan Atakan, D. Dinemis Aman, Neslişah Kesici, Burcu Soygüzeloğlu, Selen Öztürk, Erkan Akan, Araf Öykü Türken, Ayşe Şeyma Çelebi, Tuba Ölmez, Furkan Özşafak, Selin Aslan, Damla Silahsızoğlu, Ceyda Kiraz, Nihan Balkan, Ömer Akman, Dilek Arık, Didem İçen	
Yardımcı Mimarlar	Selin Karsan, Selehattin Tüysüz, Serkan Sınmaz, İnanç Kıran, Faruk Uyan	
Esnek Tasarım Kriterleri	<u>Tasarımda Esneklik</u>, Kullanıcılar için önemi dikkate alınarak farklı gereksinimlere cevap verebilen niteliklere sahip esnek tasarım kararları alınmıştır. <u>Yapısal Esneklik</u>, Taşıyıcı sistem ve tasarım alanının sahip olduğu tarihi ve kültürel değerler sabit tutularak farklı kullanım tiplerine uygun yapısal öğeler tasarlanmıştır <u>Kullanımda Esneklik</u>, Tarihi ve kültürel değerler ön planda tutularak farklı kullanım özellikleri kazandırılmıştır. <u>Fonksiyonel Esneklik</u>, Tasarım farklı ve çeşitli fonksiyonel özelliklere sahiptir. <u>Zamansal Esneklik</u> Zamanla oluşan değişimlere ve dönüşümlere cevap verebilir yapıdadır.	
Uygulanma Durumu	Uygulanmamış	
Projenin Amacı	Kentin sahip olduğu kültürel değerlere sahip çıkarak kullanıcıların oluşabilecek farklı gereksinimlerine cevap verebilmektir.	

Proje plan ve detay tasarımları

Tasarımda esneklik, tasarlanan mekansal ögelerin tasarımın taşıyıcı sistemini bozmadan birden fazla kullanıma imkan tanınması veya farklı kullanımlara uyarlanabilir yapıda olması olarak ifade edilmektedir. Kentsel açık mekan projelerinde tasarımda esnekliğin sağlanması durumunda, tasarlanan mekan kullanıcıların değişen ve dönüşen gereksinimlerine mekansal bütünlüğü bozmadan cevap verebilen bir yapı kazanmış olmaktadır (Mehan Aldemir, 2019).

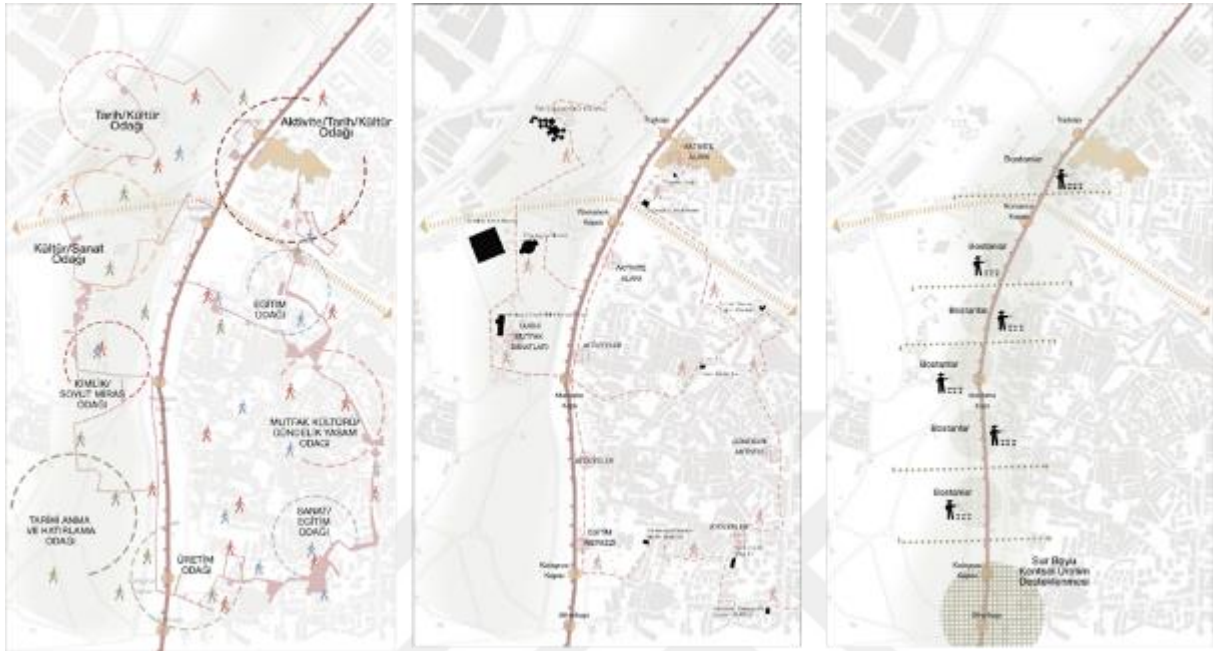
Şekil 37. 1. Ödül, İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı kentsel tasarımı (URL-38, 2024)

Tasarlanan projeyi yönlendiren tasarım alanının tarihsel öneme sahip belirgin bir kimliğinin olması, konumsal olarak sahip olduğu avantajlar, su ile kurmuş olduğu ilişki ve görsel zenginlikler gibi unsurlar olmuştur. Belirlenen yönlendirici unsurlar doğrultusunda tasarlanan meydan projesinde soyut miras olan geleneksel yemek kültürü olarak gastronomi, mekanın sahip olduğu tarihi değerleri anma ve hatırlatma odakları, bostan ve kentsel tarımın canlandırılması, üretimi canlandırma amaçlı, sanat ve eğitimi ön plana çıkarmaya dayalı ve çeşitli önemlere sahip zorunlu işlevsel ögeleri vurgulayan tasarım odakları belirlenmiştir. Tasarım alanının sahip olduğu tarihi ve kültürel değerler ön plana çıkarılırken aynı zamanda verilen kararların gündelik kullanıma uygunluğu da sağlanmıştır.

Tasarlanan proje, tasarım alanının sahip olduğu değerleri ön plana çıkarmayı hedefleyen ve aynı zamanda kullanıcıların farklı kullanımlarına olanaklar tanıyan kapsayıcı bir yapıya sahiptir. Tasarımda oluşturulan kurgular arasında yakınlık ve süreklilik

kolay erişilebilirlik sağlanmıştır. Proje alanının biçimi korunmuş ve yeşil alanlar bostanlar gibi ekolojik kaliteyi arttırmaya yönelik yapısal kararlar verilmiştir.

Şekil 39. 1. Ödül, İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı Kentsel Tasarımı yapısal kararlar (URL-40, 2024; URL-41, 2024; URL-42, 2024)

Tasarlanan projenin yapısal kararlarında, tasarım alanının sahip olduğu kimlik ve tarihi ön planda tutarak ekolojik kalitenin sağlanması amaçlanmıştır. Proje günün farklı zamanlarında çeşitli kullanıcılar için kullanım kolaylığı, güvenlik ve emniyet sağlama gibi yapısal kararları içermektedir. Projede ekolojik kaliteyi arttırmak ve tarihi ve kültürel öneme sahip olan bostan kentsel tarım kültürünü ortaya çıkaran yapısal kararlar verilmiştir. Proje alanın sahip olduğu değerleri ve kullanıcıların farklı kullanımlarına olanak sağlayan mekansal kurgular odaklar halinde tasarlanarak daha kolay ulaşılabilir ve erişilebilir yapıya dönüştürülmüştür. Tasarlanan projede proje alanının temel taşıyıcı sistemi ve sahip olduğu tarihi ve kültürel değerler korunarak kullanıcılara farklı kullanım imkanları sunan ve çeşitli aktivitelerden oluşan mekansal kurgular oluşturularak yapısal anlamda esneklik sağlanabilmektedir.

Kullanımda esneklik, tasarlanan kentsel açık mekanların yapılarının tamamen değişime uğramadan, kullanıcıların mekan kullanımlarında çeşitlilik olması veya mekansal ögelerde kullanımlarına göre değişim ve dönüşümler yapabilmesi durumudur. Kentsel açık mekanlarda kullanımda esnekliğin sağlanması ile kullanıcıların mekan içerisinde aynı

zamanlarda veya farklı zamanlarda gereksinimleri doğrultusunda mekansal ögelerin değişebilen, dönüşebilen veya farklı kullanımlara elverişli yapıda olabilmesidir (Woodman, 2016).

Şekil 40. 1. Ödül, İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı Kentsel Tasarımı kullanım detayları (URL-43, 2024; URL-44, 2024)

Tasarlanan projede, tasarımdaki tarihi ve kültürel değerlerin kullanıcılar tarafından algılanabilirliğinin artırılması, kullanıcılar arası etkileşim, Mevsimin ve günün farklı zamanlarında gerçekleştirilebilecek aktivite çeşitliliği ve farklı kullanım imkanlarının sağlanması gibi durumlar ön planda tutulmuştur. Projede meydanın ulaşılabilirliği ve erişilebilirliğinin sağlanması için yaya, bisiklet yolları ve toplu taşıma vasıtalarının kullanımları ile çeşitli ile çözümler getirilmiştir. Kullanıcıları su ve doğal yeşil alanlarla buluşturabilmek için su yolları, yeşil alanlar ve bostanlar gibi tasarım kararları verilmiştir. Tasarlanan mekansal ögeler yeşil alanlarla bütünleştirilerek daha çok kullanıcı kullanımına odaklı bir hale getirilmiştir.

Projenin kullanım amacı tarihi ve kültürel öneme sahip olan Kara Surları'nı ve yakın çevresini vurgulamak kullanıcılara tanıtmak ve aktif bir biçimde mekanı kullandırmaktır. Projede alanın tarihinin ve kimliğinin korunması ile sağlanan mekan kullanımı ile beraber mekanda günün farklı zamanlarında veya farklı mevsimlerde kullanıcılar tarafından gereksinimleri doğrultusunda kullanılacak mekansal donatılar, bostanlar, yürüyüş ve bisiklet yolları, su ve doğa ile buluşma gibi niteliklere sahip farklı kullanım çeşitlerinde mekansal ögeler kurgulanmıştır. Tasarlanan proje günün veya yılın farklı zamanlarında kullanıcılar için çeşitli kullanımlara olanak tanıyabildiği için kullanımda esneklik kriteri sağlanabilmiştir.

Kentsel açık mekanların mekansal öğelerinin veya mekansal kurguların farklı fonksiyonel özelliklere sahip olması ve bu fonksiyonel özelliklerin değişen durum ve koşullarda kullanıcı ihtiyaç ve gereksinimlerine cevap verebilen, değişebilen ve dönüşebilen yapılara sahip olması ile kentsel açık mekanlarda fonksiyonel esneklik sağlanmış olur (Kepekçioğlu, 2007).

Şekil 41. 1. Ödül, İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı Kentsel Tasarımı fonksiyonel kullanım planı (URL-45, 2024)

Tasarlanan projede, tasarım alanının sahip olduğu kimlik ve tarihsel değerler doğrultusunda oluşturulan taşıyıcı sistem bozulmadan, tasarlanan alanın daha aktif ve canlı kullanılmasını sağlamak için günün veya mevsimlerin farklı zamanlarında kullanıma elverişli fonksiyonel özellikler kazandırılmıştır. Tasarımda oluşturulan işlevsellik ile mekanın kamusalılığı, tarihi ve kültürel değeri ve kullanıcı katılımının sağlanmıştır. Projede tasarım alanında bulunan ve algılanabilirliğini yitirmiş değerlerin ön plana çıkarılması ve kültürel değerlerin tekrar kazandırılması ile mekansal öğelere ve kurgulara farklı fonksiyonlar yüklenmiştir.

Tasarlanan projede bostan kültürünün canlandırılması amacıyla yeşil alan işlevi, kullanıcıların farklı deneyimler yaşayabilmesi için çeşitli sergi, fuar, söyleşi, atölye ve eğitim gibi etkinliklere sahip işlevler ve kullanıcıların mekanda daha aktif zaman geçirmesi ve mekanın ulaşılabilir olması için yaya, bisiklet, toplu ulaşım vasıtaları gibi ulaşım işlevleri kazandırılmıştır. Surlar tarihsel öneminin yanı sıra bir perde ve gösteri alanı gibi düşünülerek açık hava sineması, video gösterileri, ışık oyunları, konser ve panayırılar gibi işlevlere de sahip olmuştur. Tasarımın oluşturulmasında kazandırılan tüm bu işlevler sayesinde fazla sayıda ve farklı tipteki kullanıcılar gereksinimlerine cevap bulabilmektedirler. Kullanıcıların mekandan en yüksek oranda verim alabileceği işlevler sayesinde mekanda fonksiyonel esneklik sağlanmıştır.

Tasarlanan projede tasarım alanının sahip olduğu geçmişten günümüze kadar uzanan tarihi ve kültürel değerler ön planda tutularak zamanla oluşabilecek değişimlere ve dönüşümlere cevap verebilen zamansal esneklik kriteri sağlanmıştır.

Tasarlanan projede Topkapı Kaleiçi Meydanı surları bir odak noktası haline getirmiştir. Surlarda ve meydanda verilen tasarım kararları ile kullanıcıların meydanı ve çevresini algılayabilmesi, mekanın kimlik ve tarihinin ön plana çıkarılması, mekanın daha erişilebilir ve kapsayıcı olması sağlanarak tasarımın daha aktif bir kullanıcı katılımına olanak ve kullanıcılara farklı kullanım imkanları sağlamıştır.

3.2. Kentsel Açık Mekan- Kullanıcı Özelliklerine Yönelik Bulgular

Yapılan literatür araştırmaları sonucunda ulaşılan kentsel açık mekan ve kullanıcı ilişkisi kapsamındaki bilgiler doğrultusunda kentsel açık mekanlara ait yarışma projeleri fiziksel, algısal ve sosyal mekan özellikleri başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Çalışma kapsamında seçilen kentsel açık mekan yarışma projeleri mekansal özellikler ve kullanıcı katılımını belirleyen unsurları ortaya koyan sorgulamalar yapılmıştır. Kentsel açık mekanların, tasarım kurgusu, mekansal öğelerin kullanımı, değiştirilebilirliği ve sahip olduğu karakteristik özellikler açıklanmıştır.

Tasarlanan kentsel açık mekan yarışma projelerinin genel özelliklerinin değerlendirilmesinde projelerde farklı planlama yaklaşımlarına başvurulduğu görülmüştür. Tasarlanan yarışma projelerinin, kentsel açık mekanların planlanması ile ortaya çıkan fiziksel ve algısal mekan yaklaşımlarına sahip olduğu görülmüştür. Projelerde ortaya çıkan

fiziksel ve algısal yaklaşım modelleri ile kullanıcıların mekanlarla davranışsal ve zamansal boyutlarda etkileşimlerini sağlayabilmeyi amaçlamıştır.

5. Mansiyon, Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması, mekanı oluşturan sınırlayıcı unsurları belirleyerek ve sınırlar içerisindeki mekansal öğelere anlamlar kazandırarak tasarım alanının sahip olduğu kullanıcı yoğunluğu ve bu yoğunluktan dolayı oluşan meydan kullanımındaki karmaşayı önleyebilmeyi amaçlamışlardır. Tasarımın kullanıcılar tarafından kolay bir şekilde algılanabilmesini sağlayabilen, işlevsel, yapısal ve biçimsel özellikler kazandırmışlardır. Tasarlanan meydan modelinde kullanıcı mekan etkileşimini sağlayabilmek için zamansal boyutta ve davranışsal boyutta gerçekleştirmiş oldukları mekansal algılara ve deneyim çeşitliliği gibi durumlara dikkat edilerek, aynı anda birden fazla ve farklı tipte kullanıcının mekanı kolay bir biçimde kullanabilmesi hedeflenmiştir.

2. Ödül, Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi Yarışması, tasarlanan projede, tasarım alanını belirleyen fiziksel ve algısal mekan özelliklerinin ikisi de oldukça ön plandadır. Yapılan projede, mekanın sahip olduğu fiziksel değerler ön plana çıkarılmış ve kullanıcıların oluşabilecek yeni kullanımları için fiziksel mekansal öğelerine karar verilmiştir. Projede mekanın kullanıcılar için önemi ön planda tutularak kullanıcılarla etkileşim durumu fiziksel, algısal ve sosyal boyutlarda ele alınmıştır.

1. Ödül, Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması, projede su ögesi, tarihsel değerler, zorunlu işlevsel yapılar gibi fiziksel mekan özellikleri ön planda tutularak, meydana işlevsel, yapısal biçimsel özellikler gibi algısal nitelikler kazandırılmıştır. Bu sayede mekan ve kullanıcı etkileşiminin fiziksel, algısal ve sosyal boyutta değişken aktivitelere göre oluşturulması hedeflenmiştir.

1. Ödül, Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması, tasarlanan projede meydanın sahip olduğu tarihsel öğeler, kıyı konumunda olması, aktarma bölgesi olması gibi fiziksel özellikler ön planda tutularak, meydana oluşan kullanıcı yoğunluğu ve kullanıcıların meydanla etkileşim halinde olamaması sorununun çözümü hedeflenmiştir.

1. Ödül, İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması, projede tarihi öneme sahip surlar, mekanın tarihsel ve kültürel değerleri, ve zorunlu işlevsel yapılar gibi fiziksel mekan özellikleri ön planda tutularak tasarıma işlevsellik, erişilebilirlik, kapsayıcılık ve farklı kullanım imkanları gibi fiziksel, algısal ve sosyal boyutta nitelikler kazandırılmıştır.

Tablo 16. Kentsel açık mekan yarışma projelerinin mekansal özelliklerine ait bulgular

Proje Adı	Fiziksel Mekan Özellikleri	Algısal Mekan Özellikleri	Sosyal Mekan Özellikleri
Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Projesi	-Çeşitli Kullanımlar -Biçimsel Kalite -Erişilebilirlik -Okunabilirlik -Tanımlanabilir -Sağlamlık ve Dayanıklılık -Yakınlık ve Süreklilik -Çeşitli Peyzaj Elemanları	-Uygunluk -Arzu Edilebilirlik -Rahatlık -İnsan İhtiyaçları -Güvenlik ve Emniyet -Kültürel Çeşitlilik -Ayrım -Tanımlanabilir -Gece Sorumluluğu -Yoğunluğu Yönetme	-Etkileşim Duygusu, -Yaş Gruplarında Çeşitlilik -Kullanım Verimliliği -İşlevsellik, -Ulaşılabilirlik -Kapsayıcılık
Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi	-Çeşitli Kullanımlar -Biçimsel Kalite -Erişilebilirlik -Okunabilirlik -Tanımlanabilir -Sağlamlık ve Dayanıklılık -Yakınlık ve Süreklilik -Çeşitli Peyzaj Elemanları -Mekansal Kalite	-Uygunluk -Arzu Edilebilirlik -Rahatlık -İnsan İhtiyaçları -Güvenlik ve Emniyet -Kültürel Çeşitlilik -Kimlik ve Tarih -Ayrım -Tanımlanabilir -Gece Sorumluluğu -Yoğunluğu Yönetme	-Etkileşim Duygusu -Kapsayıcılık -Yaş Gruplarında Çeşitlilik -Etnik Çeşitlilik -Kullanım Verimliliği -İşlevsellik -Erişilebilirlik
Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Projesi	-Çeşitli Kullanımlar -Biçimsel Kalite -Ekolojik Kalite -Erişilebilirlik -Okunabilirlik -Tanımlanabilir -Sağlamlık ve Dayanıklılık -Yakınlık ve Süreklilik -Çeşitli Peyzaj Elemanları	-Uygunluk -Arzu Edilebilirlik -Rahatlık -İnsan İhtiyaçları -Güvenlik ve Emniyet -Kültürel Çeşitlilik -Kimlik ve Tarih -Ayrım -Tanımlanabilir -Gece Sorumluluğu -Yoğunluğu Yönetme	-Etkileşim Duygusu -Kapsayıcılık -Etnik Çeşitlilik -Kullanım Verimliliği -İşlevsellik -Erişilebilirlik -Ulaşılabilirlik -Mekansal Kullanım -Yaş Gruplarında Çeşitlilik
Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Projesi	-Çeşitli Kullanımlar -Biçimsel Kalite -Erişilebilirlik -Okunabilirlik -Tanımlanabilir -Sağlamlık ve Dayanıklılık -Yakınlık ve Süreklilik	-Uygunluk -Arzu Edilebilirlik -Rahatlık -İnsan İhtiyaçları -Güvenlik ve Emniyet -Kültürel Çeşitlilik -Kimlik ve Tarih -Ayrım -Tanımlanabilir -Gece Sorumluluğu -Yoğunluğu Yönetme	-Etkileşim Duygusu -Kapsayıcılık -Yaş Gruplarında Çeşitlilik -Aktivite Çeşitliliği -Etnik Çeşitlilik -İşlevsellik -Ulaşılabilirlik -Erişilebilirlik -İnsan Ölçeği -Mekansal Kullanım

Tablo 16'nin devamı

İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması	-Çeşitli Kullanımlar	-Uygunluk	-Etkileşim Duygusu
	-Biçimsel Kalite	-Arzu Edilebilirlik	-Kapsayıcılık
	-Ekolojik Kalite	-Rahatlık	-Aktivite Çeşitliliği
	-Erişilebilirlik	-İnsan İhtiyaçları	-Etnik Çeşitlilik
	-Okunabilirlik	-Güvenlik ve Emniyet	-İşlevsellik
	-Tanımlanabilir	-Kültürel Çeşitlilik	-Ulaşılabilirlik
	-Sağlamlık ve	-Kimlik ve Tarih	-Erişilebilirlik
	Dayanıklılık	-Ayrım	-İnsan Ölçeği
	-Yakınlık ve Süreklilik	-Tanımlanabilir	-Mekansal Kullanım
	-Çeşitli Peyzaj Elemanları	-Gece Sorumluluğu	
		-Yoğunluğu Yönetme	

Tasarlanan yarışma projelerinin kentsel açık mekan özellikleri ve kullanıcı mekan etkileşimleri sorgulanmıştır. Kentsel açık mekanlarda mekansal özellikler değerlendirildiğinde, kentsel açık mekanlar insanlarla sürekli etkileşim halindedirler. İnsanların birbirleri ve mekanla ilişki kurabilmelerini sağlayan en önemli unsur kentsel açık mekanların fiziksel, algısal ve sosyal yaklaşımlar doğrultusunda oluşturulabilmesini sağlayabilmektir. Kentsel açık mekanlarda fiziksel, algısal ve sosyal tasarım yaklaşım modelleri uygulandığında, mekanda kullanıcıların toplu veya bireysel aktivitelere katılabilmeleri veya oluşturabilmeleri, mekanı daha uzun süre kullanabilmeleri, farklı deneyimler yaşayabilmeleri, zihinsel yorgunluklarını giderebilmeleri, güven ve konforla hareket edebilmeleri gibi farklı psikolojik ve sosyal gereksinimlerine cevaplar bulabilmeleri, kullanıcıların mekanda deneyimsel memnuniyet yaşamaları sağlanmış olmaktadır.

3.3. Kentsel Açık Mekanların Esnek Tasarım Kriterlerine Göre Analiz Bulguları

İncelenen kentsel açık mekan yarışma projelerinin tümünde kullanıcıların farklı gereksinimlerine cevap verebilecek farklı esnek tasarım kriterlerine uygun yaklaşım biçimleri görülmüştür. Görülen yaklaşım biçimleri projelerin bazılarında mekan ve donatılarda bazılarında ise hem mekanın yapısı hem de mekansal öğelerde tespit edilmiştir. Yapılan esneklik analizlerine Tablo 18'de yer verilmektedir.

Tablo 17. Kentsel açık mekan yarışma projelerinde esnek tasarım kriterlerine ait bulgular

Proje Adı	Mekan					Mekansal Öğeler									
	Genel Mekan Düzeni					Rekreasyon Alanları					Donatılar				
	Tasarımda Esneklik	Yapısal Esneklik	Kullanımda Esneklik	Fonksiyonel Esneklik	Zamansal Esneklik	Tasarımda Esneklik	Yapısal Esneklik	Kullanımda Esneklik	Fonksiyonel Esneklik	Zamansal Esneklik	Tasarımda Esneklik	Yapısal Esneklik	Kullanımda Esneklik	Fonksiyonel Esneklik	Zamansal Esneklik
Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi	x	x	x	x	x			x	x	x			x	x	x
Kadıköy Meydanı	x	x	x	x	x	x		x	x	x			x	x	x
İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Mekan ve mekansal öğeler düzeyinde yapılan esneklik analizleri sonucunda genel mekan düzeninin, rekreasyon alanları ve donatıların oluşturulduğu tasarım projelerinde esneklik kriterleri doğrultusunda esneklik yaklaşımları tespit edilmiştir. Esneklik yaklaşımının tespit edilmesi aşamasında kullanılan kriterler, tasarımda esneklik, yapısal esneklik, kullanımda esneklik ve fonksiyonel esneklik kriterleridir. Çalışma kapsamında seçilen kentsel açık mekan yarışma projelerindeki esneklik kriterlerinin oluşturulma biçimleri aşağıdaki gibidir.

Tasarımda esneklik kriterine göre şu şekildedir;

- 5. Mansiyon, Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Projesinde tasarımda esneklik, zamanla oluşabilecek farklı kullanıcı gereksinimlerinin karşılanabileceği tasarım kararları alınarak sağlanmıştır.

- 2. Ödül, Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesinde tasarım alanının kullanıcılar için önemi dikkate alınarak, kullanıcıların farklı gereksinimlerine cevap verebilen tasarım kararları alınmıştır.
- 1. Ödül, Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Projesi, Mekanın sahip olduğu kültürel ve tarihi değerleri bozmadan kullanıcı gereksinimlerine cevap verebilen bir tasarım modeli oluşturulmuştur.
- 1. Ödül, Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Projesi, tasarım alanının sahip olduğu kültürel ve tarihi değerler ön planda tutularak kullanıcı gereksinimlerine cevap verebilen bir tasarım oluşturulmuştur.
- 1. Ödül, İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması, tasarım alanının sahip olduğu kültürel ve tarihi değerler ön planda tutularak kullanıcı gereksinimlerine cevap verebilen ve ekolojik kaliteyi arttıran bir tasarım oluşturulmuştur.

Yapısal esneklik kriterine göre şu şekildedir;

- 5. Mansiyon, Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Projesi, tasarımı oluşturan taşıyıcı sistem sabit tutularak farklı kullanım şekillerine uygun mekan kurgusu ve mekansal öğeler tasarlanarak yapısal anlamda esneklik kazandırılabilmiştir.
- 2. Ödül, Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi, taşıyıcı sistem ve meydanın karakteri sabit tutularak farklı kullanım şekillerine uygun yapısal öğeler tasarlanmıştır.
- 1. Ödül, Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Projesi, tasarımı oluşturan taşıyıcı sistem ve meydanın karakteri sabit tutularak farklı kullanım tiplerine uygun yapısal kararlar alınmıştır.
- 1. Ödül, Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Projesi, taşıyıcı sistem ve meydanın karakteri bozulmadan farklı kullanım özelliklerine sahip mekansal öğeler tasarlanmıştır.
- 1. Ödül, İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması, meydanın ve bulunduğu çevresinin sahip olduğu tarih ve kimlik taşıyıcı sistemde korunarak farklı kullanımlara olanak tanıyan mekansal kurgular oluşturulmuştur.

Kullanımda esneklik kriterine göre şu şekildedir;

- 5. Mansiyon, Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Projesinde tasarımı verilen kararların kullanım aşamasına geçildiğinde kolay bir şekilde kullanıma uyarlanabilir niteliklere sahip özellikler kazandırılmıştır.
- 2. Ödül, Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi, tasarım aşamasında verilen kararlar doğrultusunda mekansal öğelerin farklı kullanımlara olanak tanınması sağlanmıştır.
- 1. Ödül, Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Projesi, kullanıcıları meydanın sahip olduğu manevi ve tarihi değerlerden uzaklaştırmadan, kullanıcıların meydana farklı kullanımlarını gerçekleştirebilecekleri mekansal öğeler kurgulanmıştır.
- 1. Ödül, Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Projesi, tasarım aşamasında verilen esneklik sağlayabilen kararların ön planda tutulması sağlanarak mekansal öğelerin birden fazla ve farklı kullanımlara uygun olması sağlanmıştır.
- 1. Ödül, İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması, projede alanda bulunan tarihi ve kültürel öğelerin ve tasarlanan mekansal öğelerin farklı kullanımlara imkan tanınması sağlanmıştır.

Fonksiyonel esneklik kriterine göre şu şekildedir;

- 5. Mansiyon, Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Projesinde, tasarım birden fazla ve farklı niteliklerde fonksiyonel özelliklere sahiptir.
- 2. Ödül, Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi, tasarım kullanıcıların farklı gereksinimlerine cevap verebilen farklı işlevsel özelliklere sahiptir.
- 1. Ödül, Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Projesi, tasarıma farklı ve sayıca fazla fonksiyonel özellik kazandırılmıştır.
- 1. Ödül, Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Projesi, tasarım alanının mevcut durumunda da bulunan farklı işlevsel özellikler bozulmadan tasarıma yeni fonksiyonel özellikler kazandırılmıştır.

- 1. Ödül, İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması, tasarım alanında bulunan tarihi ve kültürel öneme sahip yapılara ve tasarıma yeni fonksiyonel özellikler kazandırılmıştır.

Zamansal esneklik kriterine göre şu şekildedir;

- 5. Mansiyon, Bakırköy Cumhuriyet (Özgürlük) Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Projesi, tasarım zamanla oluşabilecek değişim ve dönüşümler doğrultusunda oluşan kullanım çeşitliliğine cevap verebilen yapıdır.
- 2. Ödül, Emek, Barış, Demokrasi Anıt Meydanı ve Anma Yeri Uluslararası Fikir ve Tasarım Projesi, geçmişten günümüze kadar uzanan tarihi ve kültürel değerinin zamanla kaybolmasının önüne geçilerek ve insanlarda iz bırakan olaylara değinilerek kullanıcıların geçen zamanla beraber mekan gereksinimleri doğrultusunda kullanması durumu sağlanmıştır.
- 1. Ödül, Antakya Köprübaşı Kent Meydanı ve Yakın Çevresi Kentsel Tasarım Projesi, geçmişten günümüze kadar gelen tarihi ve kültürel değerler ön plana çıkarılarak ve kullanıcıların farklı kullanımlarına olanak tanınması sağlanarak zamanla oluşan ve oluşabilecek değişimlerde kullanılabilir bir yapı kazandırılmıştır.
- 1. Ödül, Kadıköy Meydanı Kentsel Tasarım Projesi, tasarım zamanla oluşabilecek değişim ve dönüşümlere cevap verebilen yapıda oluşturulmuştur.
- 1. Ödül, İstanbul Kara Surları Topkapı Kaleiçi Meydanı Kentsel Tasarım Yarışması, tasarım zamanla oluşan değişimlere ve dönüşümlere geçmişten günümüze kadar uzanan tarihi ve kültürel yapıları da aktif bir biçimde kullandıran yapıda tasarlanmıştır.

Kullanıcı ve mekan arasındaki etkileşimi belirleyecek olan durum tasarlanan kentsel açık mekanların esnek yapıda olabilmesidir. Kentsel açık mekanlarda esneklik sağlayabilmek için kullanıcıların davranışları ve zaman etkenlerini ön planda tutmak gerekmektedir. Kullanıcı ve mekanın uyum içerisinde olabilmesi ve kullanıcıların mekana aktif katılım sağlayabilmeleri kullanıcıların değişim gösteren davranışlarının analiz edilmesiyle sağlanmaktadır. Kullanıcılar kentsel açık mekanları gereksinimleri doğrultusunda algılar ve tercih ederler. Kullanıcıların farklı gereksinimlerine cevap bulabilmeleri incelenen projelerden de yola çıkarak mekanın esnek tasarım kriterlerine

uygunluğu ile arttırılabildiği tespit edilmiştir. Kullanıcı-mekan etkileşimi ve bu etkileşimi etkileyen esnek tasarım kriterleri Tablo 18’de detaylı bir biçimde gösterilmiştir.

Tablo 18. Kullanıcı ve mekan etkileşimleri sonucunda oluşan esneklik ihtiyacı parametreleri ile kentsel açık mekanlarda esnek tasarım kriterlerinin oluşumu (Mehan Aldemir, (2019); İslamoğlu, (2014); Shnieder & Till’den (2007) geliştirilmiştir.)

Esneklik İhtiyacı	Kullanıcı ve Mekan Etkileşimi			Esnek Tasarım
	Davranışsal Boyut			Kriterleri
	Mekan Algısı	Deneyim	Değişken Aktiviteler	Tasarımda Esneklik
	İhtiyaçlar	Fizyolojik İhtiyaçlar		Yapısal Esneklik
		Psikolojik İhtiyaçlar		Kullanımda Esneklik
		Duygusal İhtiyaçlar		Fonksiyonel Esneklik
	Kişisel Tercihler	İşlevler		Zamansal Esneklik
		Sistem Kapasitesi		
		İşlevsel Akış		
	Kullanıcının Kendisi	Kimlik		
		Aidiyet		
		Kültür		
	Zamansal Boyut			
	Yaşam Döngüsü	Yaş Etkeni	Değişken İhtiyaçlar	Tasarımda Esneklik
	Yaşam Süreci	Roller ve Yaşam Tarzı		Yapısal Esneklik
Yaşam Hızı	Tekrarlanan Olaylar	Kullanımda Esneklik		
	Tekrarlamayan Olaylar	Fonksiyonel Esneklik		
			Zamansal Esneklik	

Çalışma kapsamında değerlendirilen kentsel açık mekan meydan tasarımı proje yarışmalarında kullanıcı-mekan etkileşimleri ve bu doğrultuda ortaya çıkan kullanıcı gereksinimleri ile oluşabilen esnek tasarım ihtiyaçlarına karşılık verilerek, esnek tasarım kriterlerinin her bir tasarım projesinde farklı biçimlerde sağlanabildiği görülmektedir. Yapılan çalışma sonucunda ortaya çıkan bulgular doğrultusunda tartışma, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

3.4. Bölüm Sonucu

Bu bölümde tasarlanan kentsel açık mekan yarışma projelerinin belirlenen esnek tasarım kriterleri doğrultusunda değerlendirilmeleri yapılarak ortaya konulan bulgular doğrultusunda kentsel açık mekan-kullanıcı özelliklerine yönelik bulgular ve kentsel açık mekanların esnek tasarım kriterlerine göre analiz bulguları olarak değerlendirilmiştir. Tablo 16'da kentsel açık mekanların özelliklerine yönelik bulgular, Tablo 17'de projelerin esnek tasarım kriterlerini tamamen sağlayabilmelerine dair bulgular ve Tablo 18'de elde edilen analizler sonucunda ulaşılan kullanıcı mekan etkileşimini belirleyen esnek tasarım kriterlerine yer verilmiştir. Tablo 18'de oluşturulan kentsel açık mekan kullanıcı etkileşimini belirleyen esnek tasarım kriterleri bağlamında yarışma projeleri incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

4. TARTIŞMA

Zamanla oluşan değişimler, pandemi, çevresel sorunlar, nüfusun artması, insanların daha mobil hale gelmesi ve kullanıcı gereksinimlerinin sürekli değişim göstermesi gibi durumlar insanların kentsel açık mekanları kullanımlarını da beraberinde etkilemektedir. Bu değişim ve dönüşümler doğrultusunda kullanıcılar mekanı kişisel veya toplu kullanımlarına göre kullanma ihtiyacı oluştururlar. Kullanıcıların oluşan veya oluşabilecek gereksinimlere cevap verebilmek için kullanıcı ve mekan ilişkisini iyi bir biçimde belirleyip ardından mekanın değişen durumlara uyum gösterebilmesini sağlamak gerekmektedir. Tasarlanan kentsel açık mekanların kullanıcı gereksinimleri doğrultusunda değişip dönüşebilmesi mekana kazandırılan esneklik sayesinde mümkün olmaktadır. Elde edilen bu bilgilere insan ihtiyaçları, insan ve mekan etkileşimi ve kentsel açık mekanların özellikleri ile birleştirilmesi sonucunda ulaşılmıştır.

Yapılan çalışmada ortaya konulan literatür araştırmaları kapsamında Malow (1943), tarafından oluşturulan ihtiyaçlar piramidi incelenerek insanların ihtiyaçları doğrultusunda mekanı algıladıkları ve kullandıkları bilgilerine ulaşılmıştır (Maslow, 1943).

Kullanıcıların içinde bulundukları mekanlarda oluşabilecek gereksinimlerinin karşılanabilmesi için gereken unsurlar Caan (2011) tarafından yapılan duygusal, psikolojik ve fiziksel olmak üzere üç ögeden oluşan kullanıcı gereksinimleri açıklamalarından yola çıkılarak bulunmuştur. Kullanıcıların bir mekandaki gereksinimlerini karşılayabilmeleri için kullanıcıların fiziksel, psikolojik ve duygusal boyutlardaki davranışlarının incelenmesi gerekmektedir (Caan, 2011).

Salama ve Patil (2024), kentsel açık mekanları sosyal, algısal ve fonksiyonel boyut olmak üzere üç boyutta değerlendirmiştir. Sosyal boyutta mekanın kapsayıcılığı, işlevselliği, erişilebilirliği, aktivite çeşitliliği, uyarlanabilirliği, etnik çeşitliliği ve ulaşılabilirliği gibi faktörlerin bulunması gerektiğini açıklamıştır. Fonksiyonel boyutta mekanın, çeşitli kullanımlar, ekolojik kalite, biçimsel kalite, okunabilirlik, sağlamlık ve dayanıklılık, görsel deneyim zenginliği ve mekansal kalite gibi faktörlerin bulunması gerektiğini açıklamıştır. Algısal boyutta ise mekanın uygunluk ve arzu edilebilirlik, rahatlatma ve konfor, insan ihtiyaçları, güvenlik ve emniyet, kimlik, tarih ve yoğunluk gibi faktörlerin bulunması gerektiğini açıklamıştır (Salama ve Patil, 2024).

Kullanıcı ve mekan ilişkisi Mehan Aldemir (2019) tarafından davranışsal ve algısal boyutta ele alınarak kullanıcıların mekan kullanımının davranışsal boyutta, ihtiyaç, algı, deneyim, kimlik, tercih, kullanım ve aidiyet faktörlerinin oluşturduğunu açıklamıştır. Algısal boyutta ise, yaşam döngüsü, yaşam süreci, yaşam hızı ve yaşam ritmi faktörlerinin etkili olduğunu açıklamıştır (Mehan Aldemir, 2019).

Çalışma kapsamında yapılan literatür araştırmaları doğrultusunda esneklik kavramı Schneider ve Till (2007) tarafından mekan kullanımında hareketlilik ve çeşitliliğin sağlanması ile mekanın daha aktif kullanım ve zamanla oluşan değişimlere uyum sağlayabilme yeteneği olarak açıklanmıştır (Schneider & Till, 2007).

İslamoğlu (2014) esnekliğin farklı olanaklar sunduğunu açıklamıştır. Esnekliğin sunduğu olanakları fiziksel ve sosyal boyut olarak iki kategoriye ayırmıştır. Fiziksel boyutta çok amaçlı kullanım, hareketlilik, modülerlik, farklı plan tipleri, birleştirme ve bölünebilme ve eklenebilme/çıkarılabilme olanaklarının sağlandığını ifade etmiştir. Sosyal boyutta ise özgürlük, kişiselleştirme, sürdürülebilirlik ve kullanıcı katılımını açıklamıştır (İslamoğlu, 2014).

Woodman (2016) esnekliğin sahip olduğu özellikleri dönüştürülebilir, uyarlanabilir, gelişebilir, değişebilir, çeşitlilik ve hareketlilik, değişebilir, biçimlendirilebilir, çeşitlilik gösterebilir ve farklılık gösterebilir özelliklerine göre sınıflandırmıştır (Woodman, 2016).

Yapılan kentsel açık mekan özellikleri ve esnek tasarıma yönelik literatür araştırmaları ışığında esnek tasarım tasarımı esneklik, yapısal esneklik, kullanımda esneklik, fonksiyonel esneklik ve zamansal esneklik kriterleri şeklinde kategorize edilmiştir. Oluşturulan esnek tasarım kriterleri doğrultusunda belirlenen kentsel tasarım meydan yarışma projeleri değerlendirilmiştir.

Tasarımda esneklik, kentsel açık mekanların taşıyıcı sistemlerinin bozulmadan mekansal öğelerin eklenebilir veya çıkarılabilir yapıda olması, tasarımın daha modüler bir biçimde olması ve mekansal öğelerin farklı formlara, ölçeklere ve doğrultulara göre büyüyeblen ve küçülebilen yapıda olması durumu olarak tanımlanmaktadır.

Yapısal esneklik, mekanda bölünebilen mekansal öğelerin esneklik sağlayabilmesi için taşıyıcı sistemle bağlantısının az oluşturulması, mekanda yapılabilecek değişimlerde oluşabilecek olumsuz durumların azaltılması ve mekansal öğelerin kolay bir biçimde büyük bir uğraş ve uzmanlık gerektirmeden parçalanıp bölünebilmesi gibi özelliklere sahip olması durumudur.

Kullanımda esneklik, kentsel açık mekanları oluşturan taşıyıcı sistemlerin bozulmadan mekan ögelerinin farklı kullanımlara olanak tanınması ve ögelerin hareket edebilir yapıda olmasının sağlanabilmesi durumu olarak ifade edilmektedir.

Fonksiyonel esneklik, mekanda bulunan mekansal ögelerin, oluşabilecek farklı ihtiyaçlara cevap verebilir işlevlere sahip olması ve mekanda kullanıcı gereksinimleri doğrultusunda şekillenecek sınırları azaltılmış belirsiz alanların olması durumu olarak tanımlanmaktadır.

Zamansal Esneklik, kentsel açık mekanların zamanla oluşan değişimlerle beraber uyarlanabilir ve değişebilir yapıda olması ile ifade edilmektedir.

Yapılan literatür araştırmaları, oluşturulan esnek tasarım kriterleri ve bu kriterlerin tasarlanan kentsel açık mekan yarışma projeleri üzerinde değerlendirilmesi ile ulaşılan sonuçlarda insanlar bir mekanı kişisel tercihleri, deneyimleri, kültürel çeşitlilikleri ve sürekli değişim gösterebilen gereksinimleri doğrultusunda kullanmaktadırlar. İnsanların mekanda gereksinimlerini giderebilmeleri, mekanı daha aktif, canlı ve uzun ömürlü bir şekilde gereksinimlerine göre değiştirerek ve dönüştürerek kullanabilmeleri kentsel açık mekanın esnek bir yapıda olması ile sağlanabilmektedir. Kentsel açık mekanın esnek bir yapıda olabilmesi için belirlenen esnek tasarım kriterlerine göre tasarlanmış olması gerekmektedir.

5. SONUÇLAR

İnsan ve mekan etkileşimi insanların yaşam döngülerinde oldukça önemli bir unsurdur. İnsanların sahip olduğu karakteristik özellikleri, mekanı algılayış biçimleri, ihtiyaçları, gereksinimleri ve kişisel tercihleri mekanda değişen ve dönüşen aktiviteler gerçekleştirmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda yaşam döngüsü, yaşam hızı, yaşam süreci, pandemi, çevresel sorunlar, kültürel ve tarihi değerler gibi değişim gösteren faktörler de mekanın değişip dönüşebilme ihtiyaçlarını karşılayabilen özelliklere sahip olması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Tez çalışmasını oluşturan temel soru, zamanla ve değişen koşullarla kullanıcı ihtiyaç ve gereksinimlerinin değişim göstermesi durumu ve kentsel açık mekanların oluşan değişim ve dönüşümler sonucunda ihtiyaç ve gereksinimlere cevap verebilirliğinin araştırılması üzerinedir. Çağın ve yaşanan çevresel olayların beraberinde getirdiği mekan kullanımında değişimlerin yaşanması, kentsel açık mekanların değişim ve dönüşümlere açık bir biçimde tasarlanmaları gerektiğini ortaya koymaktadır.

Tez çalışması kapsamında ortaya konulan kuramsal çerçevede de görüldüğü üzere; kullanıcı ve mekan etkileşiminde fiziksel, sosyal ve kültürel etkenler gibi birçok unsur yer almaktadır. Kullanıcıların mekanı davranışsal boyutta ihtiyaçları, tercihleri ve kişisel özelliklerine göre algılaması ve deneyimlemesi, zamansal boyutta yaşam süresi, hızı ve süreçlerinin açıklanması mekan ve kullanıcı etkileşimi odağında mekanda çok yönlü bir tasarım oluşturulmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Kullanıcıların mekan kullanımını etkileyen zamansal ve davranışsal boyuttaki parametreler, aslında mekanın sosyal, fonksiyonel ve algısal yönlerden kullanımlarının karşılanması ile oluşan bir olgu olduğunu göstermektedir. Bu doğrultularda tasarım sürecinde belirlenen parametreler olarak kullanıcının dinamik yapısının da yer alması gerektiğinin oldukça önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Tasarlanan kentsel açık mekanların aktif kullanıma ve uzun ömürlü bir yapıya sahip olmaları kullanıcıların çeşitli gereksinim, istek ve beklenti gibi durumlarına cevap verebilen değişebilir ve dönüşebilir olanaklara sahip olması olarak açıklanabilir.

Zamanla oluşan değişimler, pandemi, çevresel değişimler, yaşam döngüsü, yaşam hızı yaşam süreci ve kullanıcıların çeşitliliği, mekanı algılaması, gereksinimleri ve tercihleri kentsel açık mekanlarda değişken aktiviteler yapılmasına ve mekanın farklı şekillerde

kullanılmasına neden olmaktadır. Oluşan tüm bu değişken faktörler kentsel açık mekanlarda esneklik ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Çalışmanın odak noktasını oluşturan esnek tasarım kavramı, yapılan çeşitli açıklamalar doğrultusunda mekanın kullanıcılarda zamanla oluşan istek ve gereksinimlerine cevap verebilir yapıda olması durumu şeklinde tanımlanmaktadır. Çalışmada esneklik kavramı çeşitli kaynakların açıklamaları ile birlikte tanıtılmış, özellikleri ve çeşitleri açıklanmıştır. Kullanıcı ve mekan ilişkisi ve esneklik kavramının özelliklerinin literatür çalışmalarıyla beraber tanımlanması ve detaylandırılmasının ardından ulaşılan sonuçlarla tasarımda esnekliği belirleyen esnek tasarım kriterleri ortaya koyulmuştur. Belirlenen esnek tasarım kriterleri aşağıdaki gibidir.

- Tasarımda esneklik
- Yapısal esneklik
- Kullanımda esneklik
- Fonksiyonel esneklik
- Zamansal esneklik

Ortaya konulan esnek tasarım kriterlerinin tasarlanan kentsel açık mekanlarda sağlanabilmesi durumunda kentsel açık mekanlar zamanla oluşan değişim ve dönüşümlere cevap verebilen, kullanıcı çeşitliliğini ve kullanıcıların farklı istek ve gereksinimlerine cevap verebilen ve kullanıcılara farklı kullanım olanakları tanıyan gibi yapılara sahip olacaktır. Bu sayede esnek tasarım kriterleri doğrultusunda tasarlanan kentsel açık mekanlar daha uzun ömürlü, aktif kullanıma sahip, ekonomik ve sürdürülebilir özellikler gibi nitelikler kazanacaktır.

Çalışma kapsamında belirlenen kavramların literatür araştırmaları doğrultusunda tanımlanmasından sonra tasarlanan kentsel tasarım meydan proje yarışmaları belirlenen esnek tasarım kriterlerine göre değerlendirilmiştir. Tasarım projelerinin değerlendirilmeleri sonrasında kentsel açık mekanlarda esnekliğin sağlanabilmesi için genel olarak tasarımın taşıyıcı sistemi, tasarlanacak alanın planlanması, mekansal öğelerin kurgulanması, kullanıcı kitlesi ve yoğunluğu, farklı kullanımlara elverişliliği ve çeşitli fonksiyonel özelliklere sahip olması gibi faktörlerin sağlanması gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen esneklik değerlendirmeleri sonucunda esnek tasarımlı mekanlar;

- Kullanıcıyı merkeze alan bir tasarım modeli benimsemek,
- Değişim ve dönüşüm gösteren kullanıcı ihtiyaç ve gereksinimlerini ve farklı kullanıcı tiplerinin beklentilerinin karşılanmasını sağlamak,
- Mekanda farklılaşma ve çeşitlenebilirlik kavramlarına tasarımda yer vermek,
- Mekan kullanımına katılan kullanıcıların farklı deneyimler yaşamasını sağlayarak deneyimsel memnuniyet oluşturmak,
- Mekan kullanımında süreklilik sağlamak,
- Mekanın geleceğe dönük ve oluşabilecek durumlara cevap verebilir nitelikte olmasını sağlamak,
- Mekansal öğelerin kurgulanmasında açık uçlu, gelişebilen ve çok yönlü özelliklere sahip nitelikler kazandırmak,
- Mekanın farklı kullanımlara elverişli fonksiyonel özelliklere sahip olmasını sağlamak,
- Zamanla oluşabilecek durumlara uyarlanabilme veya olanak tanıma yeteneği bulundurmak gibi niteliklere sahip olurlar şeklinde özetlenebilir.

Ortaya koyulan sonuçlar doğrultusunda kentsel açık mekanlarda esnek tasarım kriterlerinin kullanılması kullanıcı ve mekan etkileşimini büyük bir oranda artırarak kullanıcıların mekanda farklı deneyimler yaşamasını ve kullanım çeşitliliği sayesinde daha uzun mekan kullanımına olanak tanıması gibi durumları sağlayarak kullanıcıların kentsel açık mekanlarda deneyimsel memnuniyet yaşamasını sağlayabilmektedir. Aynı zamanda kentsel açık mekanların zamanla oluşabilen değişim ve dönüşümlere cevap verebilir nitelikte olması ile mekanlar daha uzun ömürlü, sürdürülebilir ve kullanıcı katılımı yüksek birer yerlere dönüşmektedirler.

6. ÖNERİLER

Yüksek lisans tezi olarak sunulan bu çalışmada, kullanıcı ve mekan özellikleri tanımlanarak kullanıcı-mekan etkileşimi doğrultusunda yapılan çalışmalar incelenmiş ve incelemeler sonucunda esneklik ihtiyacının olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan literatür araştırmaları ile esneklik kavramı ve özellikleri tanımlanmıştır. Yapılan esneklik açıklamaları ve sınıflandırmalar doğrultusunda esnek tasarım kriterleri oluşturulmuş ve oluşturulan kriterler doğrultusunda tasarlanan kentsel tasarım meydan konulu proje yarışmaları değerlendirilmiştir. Kentsel açık mekan ve kullanıcı etkileşimi ve esnek tasarım kriterlerine yönelik bulgular elde edilmiş ve kentsel açık mekanlarda esnekliğin sağlanabilmesi için öneriler verilmiştir. Bu öneriler şu şekildedir;

- Tasarlanacak olan kentsel açık mekanların mekansal kurgularının oluşturulmasında esnek tasarım kriterlerin benimsenmesi ve tasarıma işlenmesi,
- Tasarımı oluşturan taşıyıcı sistemin belirlenmesi ve esnek tasarım kriterleri sağlayabilme açısından değerlendirilmesi,
- Kentsel açık mekanların hangi esnek tasarım kriterlerine uyum sağlayabileceğinin belirlenmesi,
- Kentsel açık mekanların esnek tasarım kriterleri açısından analiz edilmesi ve kullanım aşamasında hangi esneklik özelliğinin bulunacağının kararlaştırılması,
- Esnek tasarım kriterleri doğrultusunda kentsel açık mekanda hangi özelliklerin sağlanabilme ve sağlanamama açısından değerlendirilmesi,
- Tasarım ve uygulama aşamasında oluşturulan yöntemlerin, fonksiyonel bakımdan planlanması ve kullanım aşamasına geçildiğinde nasıl etkilendiğinin ortaya konulmasıdır.

Bu çalışma daha çok literatür çalışmalarının ortaya koymuş olduğu bilgiler doğrultusunda oluşturulmuştur. Yapılan literatür araştırmaları sonucunda elde edilen bilgiler kapsamında, esnek tasarımın sunmuş olduğu kentsel açık mekanlarda süreklilik, zamanla oluşan değişim ve dönüşümlere cevap verilebilirlik, kullanıcıların farklı ihtiyaç ve gereksinimlerine karşılık bulabilmeleri ve mekan kullanımının daha uzun ömürlü ve aktif yapıda olması gibi unsurları kazandırmasından dolayı oldukça önemlidir. Kentsel açık

mekanlarda esnek tasarıma yönelik araştırmalar doğrultusunda sunulan bu çalışmanın, esneklik kavramının ortaya koymuş olduğu potansiyellerin yapılacak olan tasarımlarda kullanılmasına ve kentsel açık mekan tasarımında durağan ve sınırlı özelliklere sahip olma durumlarından uzaklaşılarak zamanın hızına ve değişimine esnek tasarım çözümleri ile yaklaşılması yönünde katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

7. KAYNAKLAR

- Aelbrecht, P. (2016), Fourth Places: The Contemporary Public Settings Informal Social Interaction Among Strangers. *Journal of Urban Design*, 21(1), 124-152.
- Aho, S. K. (2001). Towards a general theory of touristic experiences: Modelling experience process in tourism. *Tourism Review*, 56(3/4), 33-37.
- Akdoğan, G. (1987). *Doğa Düzenleme Ders Notları*, İstanbul.: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Akpolat, T., & Çetin, M. (2020). Esneklik Ölçeği'nin Geliştirilmesine İlişkin Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18(1), 136-152.
- Alegre, J., & Cladera, M. (2009). Analysing the effect of satisfaction and previous visits on tourist intentions to return. *European Journal of Marketing*, 43(5/6), 670-685.
- Altman, I., & Low, S. M. (1992). *Place Attachment*. New York and London: Plenum Press.
- Alpak, E. M., & Düzenli, T. (2018). Kentsel Tasarımda Esneklik ve Adaptasyon: Kentsel Meydan Senaryoları Üretimi, *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 5(16), 16-22.
- Alpak, E. M., Düzenli, T., & Tarakçı Eren, E. (2018). Kent Kimliği ve Kullanıcıların Bağlılık Duygusu Üzerindeki Etkisi: Trabzon Kenti Örneği, *The Journal of Academic Social Science*, 64, 519-518.
- Amin, A. (2008). Analysis of Urban Change, Theory, Action, *City*, 12 (1), 5–24.
- Appleton, J. (1975). Landscape Evaluation: The Theoretical Vacuum. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 120-123.
- Appleyard, D. (1979). The Environment As A Social Symbol. *Ekistics*, 272-281.
- Atasoy, A. (1973). *Değişen İhtiyaçlar Karşısında Konut Tasarlamasının Mevcut Konutların Değerlendirilmesi Yolu ile Geliştirilmesi*. İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Bakan, K. (1987). *Mekan Ders Notları*, İstanbul: İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi.
- Bilge, C. (2007). *Sürdürülebilir Çevre ve Mimari Tasarım: Mimariye Eleştirel Bir Bakış*. İ. T. Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Biro, A. G., & Yürekli, F. (2010). Elektronikleşen Çevrede Mimarlık. *İTÜ Dergisi Seri A*, 9(1), 22-30

- Bourassa, S. C. (1990). A Paradigm For Landscape Aesthetics. *Environment And Behavior*, 22(6), 787-812.
- Broome, J. (2005). Should We Value Population?. *Journal of Political Philosophy*, 13(4), 399-413.
- Caan, S. (2011). *Rethinking Design and Interiors: Human Beings in the Built Environment*. London: Laurence King Publishing.
- Catalano, C. (2018). *Ecological Design To Shape New Urbanities*. Koruma Biyology.
- Collins, P. (1965). *Changing Ideals in Architecture: 1750-1950*. London: Faber and Faber.
- Çakıcı, I., & Çelem, H. (2009). Kent Parklarında Görsel Peyzaj Algısının Değerlendirilmesi. *Tarım Bilimleri Dergisi*, 15(1), 88-95.
- Çınar, H. S. (1994). *Kentsel Alanlarda Mekan Organizasyonu ve Beyazıt Çevresinin İrdelenmesi*. İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Çubuk, M. (1991). Kamu Mekânları Ve Kentsel Tasarım. *Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu*, 1, 15-17.
- Davic, R. D., & Welsh, H. H. (2004). On The Ecological Roles Of Salamanders. *Annual Review of Ecology, Evolution and Systematics*, 35, 405-434.
- Deniz, Ö. (1999). *Çok Katlı Konut Tasarımında, Kullanıcıların Esneklik Taleplerini Karşılacak Yapı Elemanların Seçimine Yönelik Bir Karar Verme Yaklaşımı*. İ. T. Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Deniz, Ö. (2003). Çok Katlı Konutlarda Değişebilirlik Sağlama Stratejisi: "Yapı Elemanlarının Hiyerarşik Organizasyonu" Yaklaşımı. *Tasarım+ Kuram*, 2(3), 115-129.
- Dewey, J. (1983). *Experience and Education*. Peter Smith Publisher Incorporated.
- Dluhosch, E. (1974). Flexibility, Variability And Programming, *Industrialization Forum*, 9-46.
- Doğan, G. (2019). *Türk Sosyal Sürdürülebilir Bina Sertifikası Modeli: TÜSSBİSER*. Anadolu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Eskişehir.
- Durmuş, E., & Asımgil, B. (2021). Esnek Mekan Anlayışı ile Mekanın Konfora Dönüşümünde Pandemi Hatırlatması. *Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 10(2), 263-272.
- Erbaş Gürler, E. (2016). Kentsel Açık Alan Tasarımında Esneklik. *Meydanlarda Tasarım, Yönetim ve Organizasyon Modeli Sempozyumu Kitabı*, s. 51-60, İstanbul.
- Erdönmez, M. E., & Akı, A. (2005). Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri. *Megaron*, 1(1), 67.

- Erdönmez, M. Ö., & Kaptanoğlu, Y. Ç. (2008). Peyzaj Denetimi ve Görsel Kalite Değerlendirmesi. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi Seri B*, 58(1), 39-51.
- Erkman, U. (1982). *Mimarlık ve Bilim İlişkileri Üzerine. Prof. Dr. H.Kemalioğlu Söylemezoğlu'na Armağan Kitabı*, İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi.
- Fawcett, J. (1978). The relationship between theory and research: A double helix. *Advances in Nursing Science*, 1(1), 49-62.
- Forty, A. (2000). *Words and Buildings: A Vocabulary of Modern Architecture*. London: Thames & Hudson.
- Friedman, Y. (2002). Function Follows Form, in Non-plan, *Architectural Press*, 104-113.
- Gehl, J. (1987). *Life Between Buildings*. New York: Van Nostrand-Reinhold.
- Gehl, J. (2011). *Cities For people*. DC: Island Press.
- Gibson, J. J. (1977). *Perceiving, Acting And Knowing: Towards An Ecological Psychology*. Routledge.
- Gitelson, R. J., & Crompton, J. L. (1984). Insights Into The Repeat Vacation Phenomenon, *Annals of Tourism Research*, 11,199-217.
- Groak, S. (2002). *The Idea Of Building: Thought And Action In The Design And Production Of Buildings*. Taylor & Francis.
- Gropius, W., & Peter, J. (2000). *Walter Gropius*. Sussex Publications.
- Gül, A., & Küçük, V. (2001). Kentsel Açık-Yeşil Alanlar ve Isparta Kenti örneğinde İrdelenmesi. *Türk Ormancılık Dergisi* , 2 (1), 27-48.
- Günel, B. (2006). *İnsan-Mekan İletişim Modeli Bağlamında Konutta Psiko-Sosyal Kalitenin İrdelenmesi*. İ. T. Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Günel, B., & Esin, N. (2007). İnsan-Mekân İletişim Modeli Bağlamında Konutta Psikososyal Kalitenin İrdelenmesi. *İTÜ Dergisi A: Mimarlık, Planlama, Tasarım*, 6(1), 19-30.
- Göncüoğlu, S. F. (2011). *İstanbul'un Kitabı Fatih*, İstanbul: Fatih Belediyesi Yayınları.
- Gür, Ş. Ö. (1996). *Mekan örgütlenmesi*. Gür Yayıncılık.
- Gürler, E. E. (2016). Kentsel Açık Alan Tasarımında Esneklik. *Meydanlarda Tasarım, Yönetim ve Organizasyon Modeli Sempozyumu, Bildiri Kitabı*, s. 51-60. İstanbul.
- Güven, E.B. (2022). *Çağdaş Müzecilikte Kullanıcı Mekan Etkileşimi*. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Habraken, N. (1988). *Transformation of the Site*. Cambridge: Awater Press.

- Habraken, N. J. (2008). Design For Flexibility. *Building Research & Information*, 36(3),290-296.
- Hasgöl, E. (2018). *Konut Tasarımında Bir Kalite unsuru Olarak Esneklik Temelli Yaklaşımların Değerlendirilmesi*. İ. T. Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Hasol, D. (1975). *Ansiklopedik mimarlık sözlüğü*. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Heerwagen, J. H., & Orians, G. H. (1986). Adaptations To Windowlessness: A Study Of The Use Of Visual Decor İn Windowed And Windowless Offices. *Environment And Behavior*, 18(5), 623-639.
- Hertzberger, H. (2009). *Lessons for Student in Architecture*. Rotterdam: 010 Publishers.
- Imrie, R. (1996). *Disability and the City: International Perspectives*. London: P. Chapman.
- İncedayı, D. (2008). Tasarımda Esnekliğin Boyutları Üzerine, *Mimar. İst*, 27, 45-47.
- İslamoğlu, Ö. (2014). *Okullarda Esneklik Stratejilerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Yöntem Önerisi*, K. T. Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Trabzon.
- İslamoğlu, Ö., & Usta, G. (2018). Mimari tasarımda Esneklik Yaklaşımlarına Kuramsal Bir Bakış, *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 8(4), 673-683.
- Ittelson, W. H. (1978). Environmental Perception and Urban Experience. *Environment and Behavior*, 10,193-213.
- Friedman, A. (2002). *The Adaptable House: Designing Homes For Change*. New York: Mcgraw-Hill Professional.
- Kahraman, M. A., & Dağlı, S. (2019). Marka Algısı, Müşteri Memnuniyeti Ve Marka Tercihi İlişkisinin X Ve Y Kuşağına Göre İncelenmesi. *Uluslararası Ekonomi İşletme ve Politika Dergisi*, 3(2), 381-398.
- Kahya, C., & Yerli, Ö. (2018). Kentsel Açık Mekanlarda Kullanıcı Memnuniyeti Değerlendirmesi: Adapazarı Kent Park Örneği. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(4), 765-778.
- Kalın, A. (2004). *Çevre Tercih ve Değerlendirmesinde Görsel Kalitenin Belirlenmesi ve Geliştirilmesi: Trabzon Bandı Örneği*. K. T. Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Trabzon.
- Kaplan, E., & Kaplan, S. (1989). *The Experience of Nature: A Psychological Perspective*. New York: Cambridge University Press.
- Kepekçioğlu, M. B. (2007). *Fonksiyonel Esneklik Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme*. İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi, İstanbul.
- Krampen, M. (2013). *Kentsel Çevrede Anlam*. London and New York: Routledge.

- Kronenburg, R. (2007). *Flexible Architecture That Responds to Change*. London: Laurence King Publishing.
- Kronenburg, R. (2011). *Lecture on Flexible*. London: Architecture at the Building Centre.
- Kuban, D. (1984). *Mimarlık Kavramları*. İstanbul: Çevre Yayınları.
- Künyeli, F. B., & Baydoğan, M. Ç. (2020). Eğitim Yapılarında Esneklik Üzerine Bir İnceleme: Kayseri Örneği. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (50), 427-446.
- Lang, J. (1994). *Urban Design-The American Experience*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Lefebvre, H. (1974). The Production Of Space. *Man And Society*, 31(1), 15-32.
- Lupfer, G., & Sigel, P. (2004). *Walter Gropius, 1883-1969: The Promoter of a New Form*. Taschen: UMA-09.
- Maccleanor, G. (1998). Adaptability, *A+T Magazine*, December, 40-45.
- Marcus, C. C., & Francis, C. (1998). *People Places 'Design Guidelines for Urban Open Space'*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Maslow, A. H. & Abraham, H. (1943). A theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396.
- Mehan Aldemir, B. (2019). *Esnek Mimari Tasarım Yaklaşımları İle İşlevsel İyileştirme Sağlanmasına Yönelik Bir Yöntem Önerisi: Kuşcağz Hanımlar Lokali Örneği*. Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Mehta, V. (2013). The Street. A Quintessential Social Public Space. *Ken Taylor Landscape Research*, 39(5), 599-601.
- Meesters, J. (2009). *The Meaning of Activities in the Dwelling and Residential Environment: A Structural Approach in People-Environment Relations*. Netherlands: IOS Press.
- Monahan, T. (2002). Flexible Space & Built Pedagogy: Emerging IT Embodiments. *Inventio*, 4(1): 1-19.
- Morville, P. (2004). *A Brief History Of Information Architecture, Information Architecture: Designing Information Environments For Purpose*, New York: Neal-Schuman Publishers.
- Morville, P. (2004). *User Experience Design*. Semantic Studios LLC.
- Moughtin, C. (1992). *Urban Design 'Street and Square'*. England: Journal of Building Construction and Planning Research.
- Mumford, L. (1971). *Planlamanın ekolojik temelleri*. Hague: Nijhoff.

- Müderssisoğlu, H., & Eroğlu, E. (2006). Bazı İbrelî Ağaçların Kar Yüğü Altında Görsel Algılanmasındaki Farklılıklar, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 1, 136-146.
- Oxman, R. M. (1075). Flexibility As A Planing Strategy, *I.T.C.C*, Jan.
- Özbilen, A. (1993). *Meryemana (Sümela) Kırsal Yöresinde (Çevre Tasarımı İçin Kullanıcıya Referans Olan) Yapay-Doğal İmgelem Ögelerinin Araştırılması*, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Trabzon.
- Özkan, D. G. (2011). *Kentsel açık mekanlarda kullanım sonrası değerlendirme: Trabzon sahil bandı örneği*. K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Özkan, D. G., & Poskurlu, İ. (2021). *Mimarlık Planlama ve Tasarım Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler- II, Yer Üretiminde Esneklik ve Deneyim Çeşitliliği: Peyzaj Mimarlığı Stüdyo Çalışması*, s.156-158, Gece Kitaplığı, Ankara.
- Özkan, Y., (1968). *Ankara Şehri ve Çevresi Yeşil Saha Sisteminin Peyzaj Mimarisi Prensipleri Yönünden Etüd ve Tayini*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Rabaneck, A., Sheppard, D., & Town, P. (1974). Housing Flexibility/Adaptability. *Architectural Design*, 2, 76-91.
- Rızaoğlu, B. (2012). *Turizm İşletmeciliği*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Salama, A. M., & Patil, M. P. (2024). Unpacking Transdisciplinary Research Scenarios in Architecture and Urbanism. *Encyclopedia*, 4(1), 352-378.
- Sanei M., Khodadad S., & Khodadad M. (2018). Flexible Urban Public Spaces and their Designing Principles. *J. Civil Eng. Urban.*, 8(4): 39-43.
- Sarıyar, A. (2008). *Endüstrileşmiş Konut Üretiminde Kitlesele Bireyselleştirme*, YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Scannel, L., & Gifford, R. (2010). Defining Place Attachment: A Tripartite Organizing Framework. *Journal of Environmental Psychology*, 30, 1-10.
- Schneider, T., & Till, J. (2005). Flexible Housing: Oppportunities and Limits. *Architectural Resarch Quartely*, 9(2),157-166.
- Schulz, M. (1974). *Particle Diffusion İn The Radiation (Physics and Chemistry in Space)*. New York-Heidelberg- Berlin: Springer-Verlag.
- Sebestyen, Z. O. L. T. A. N. (1978). On Extendibility Of-Representations From-İdeals. *Acta Sci. Math.(Szeged)*, 40, 169-174.
- Sirgy, M. J. (1986). A Quality-of-Life Theory Derived From Maslow's Developmental Perspective. *American Journal of Economist and Sociology*, 45, 329-342.
- Solak, S. S. G. (2017). Mekân-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Bakış. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 13-37.

- Studer, R. (1969). The Dynamics of Behavior-Contingent Physical System, *Design Methods in Architecture Association Paper*, 4, 55-70.
- Tapan, M. (1972). *Prefabrike Elemanlarla Yapımda Esneklik ve Değişkenlik Sorunu*, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Bülteni.
- Turan, M. (1974). A Concept Of Environmental Flexibility: With Special Reference To Squatter Housing İn Turkey. In *Man-Environment Interactions: The State Of The Art In Environmental Design Research*, Ed. D. H. Carson, 175-190.
- Ulrich, R. S. (1986). Human Responesen to Vegetation and Landscapes. *Landscape and Urban Planning*, 13, 29-44.
- Ünlü T. (2007). Mersin'in Mekansal Biçimlenme Süreci ve Planlama Deneyimleri. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 22(3), 425-436.
- URL-1. (2023, Kasım 11) Wikipedia:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Bak%C4%B1rk%C3%B6y_%C3%96zg%C3%BCrl%C3%BCk_Meydan%C4%B1 adresinden alınmıştır.
- URL-2. (2024, Haziran 1). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2023/01/1-7-1024x1024-1.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-3. (2024, Haziran 1). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2023/01/4-7-1024x1024-1.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-4. (2024, Haziran 1). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2023/01/7-6-1024x1024-1.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-5. (2024, Haziran 1). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2023/01/9-5-1024x1024-1.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-6. (2024, Haziran 1). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2023/01/6-7-1024x1024-1.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-7. (2024, Haziran 1). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2023/01/3-8-1024x1024-1.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-8. (2024, Haziran 1). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2020/03/5-PLAN.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-9. (2024, Haziran 2). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2020/03/7-Tasar%C4%B1m-S%C3%BCre%C3%A7leri.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-10. (2024, Haziran 2). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2020/03/10-An%C4%B1t-%C3%87ukuru-Tasaar%C4%B1m-S%C3%BCreci.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-11. (2024, Haziran 2). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2020/03/0-KAPAK-edit-1.jpg> adresinden alınmıştır.

- URL-12. (2024, Haziran 2). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2020/03/R1-edit-1.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-13. (2024, Haziran 4). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2020/03/R2-edit-1.jpg> adresinden alınmıştır.
- UEL-14. (2024, Haziran 4). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2020/03/R3-edit-1.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-15. (2024, Haziran 6). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2020/03/R5-edit-1.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-16. (2024, Haziran 6). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2020/03/4-Alan-Kullan%C4%B1m%C4%B1.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-17. (2024, Haziran 10). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2021/11/GORSEL-1.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-18. (2024, Haziran 10). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2021/11/GORSEL-7-scaled.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-19. (2024, Haziran 10). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2021/11/GORSEL-5.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-20. (2024, Haziran 10). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2021/11/GORSEL-6.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-21. (2024, Haziran 10). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2021/11/GORSEL-16.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-22. (2024, Haziran 11). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2021/11/GORSEL-17.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-23. (2024, Haziran 11). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2021/11/GORSEL-11.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-24. (2024, Haziran 11). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2021/11/GORSEL-12.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-25. (2024, Haziran 13). Arkitera: https://tr.wikipedia.org/wiki/Kad%C4%B1k%C3%B6y_Meydan%C4%B1
- URL-26. (2024, Haziran 13). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2021/01/2-12.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-27. (2024, Haziran 13). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2021/01/3-11.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-28. (2024, Haziran 14). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2021/01/3-11.jpg> adresinden alınmıştır.

- URL-29. (2024, Haziran 14). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2021/01/5-9.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-30. (2024, Haziran 14). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2021/01/7-7.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-31. (2024, Haziran 14). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2021/01/36.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-32. (2024, Haziran 14). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2021/01/39.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-33. (2024, Haziran 14). Arkitera: <https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2021/01/21-2-scaled.jpg> adresinden alınmıştır.
- URL-34. (2024, Haziran 10). Arkitera: <https://www.arkitera.com/proje/5-mansiyon-bakirkoy-cumhuriyet-ozgurluk-meydani-ve-yakin-cevresi-kentsel-tasarim-proje-yarismasi/> adresinden alınmıştır.
- URL-35. (2024, Haziran 14). Arkitera: <https://www.arkitera.com/proje/2-odul-emek-baris-demokrasi-anit-meydani-ve-anma-yeri-uluslararası-fikir-ve-tasarim-projesi-yarismasi/> adresinden alınmıştır.
- URL-36. (2024, Haziran 12). Arkitera: <https://www.arkitera.com/proje/1-odul-antakya-koprubasi-kent-meydani-ve-yakin-cevresi-kentsel-tasarim-proje-yarismasi/> adresinden alınmıştır.
- URL-37. (2024, Haziran 10). Arkitera: <https://www.arkitera.com/proje/1-odul-kadikoy-meydani-kentsel-tasarim-yarismasi/> adresinden alınmıştır.
- URL-38. (2024, Ağustos 20). Arkitera: https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2022/06/1_Olulum_0Render_6-1.jpg adresinden alınmıştır.
- URL-39. (2024, Ağustos 20). Arkitera: https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2022/06/6_SemaYakinCevre4_MEKANSAL-ALGI-SUREKLILIGI.jpg adresinden alınmıştır.
- URL-40. (2024, Ağustos 20). Arkitera: https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2022/06/4_SemaUzakCevre3_ROTABOSTANN.jpg adresinden alınmıştır.
- URL-41. (2024, Ağustos 20). Arkitera: https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2022/06/4_SemaUzakCevre1_ODAKLAR-1.jpg adresinden alınmıştır.
- URL-42. (2024, Ağustos 20). Arkitera: https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2022/06/4_SemaUzakCevre6_SOSYOKULTUREL_ROTABOSTANN.jpg adresinden alınmıştır.
- URL-43. (2024, Ağustos 20). Arkitera: https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2022/06/1_Render_5-1.jpg adresinden alınmıştır.

- URL-44. (2024, Ağustos 21). Arkitera: https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2022/06/2_Axonometric_Aydinlatma-1.jpg adresinden alınmıştır.
- URL-45. (2024, Ağustos 21). Arkitera: https://www.arkitera.com/wp-content/uploads/2022/06/2_x_app_11-1.jpg adresinden alınmıştır.
- URL-46. (2023, Kasım 20). TDK: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- Weeks, J. (1964). Indeterminate Architecture. *Transactions of the Barthlett Society*, 2, 85-106.
- Wall, A., (1999). Programming the Urban Surface, Recovering Landscape: Essays in Contemporary Landscape Architecture, *Princeton Architectural Press*, s. 233-250. New York.
- Woodman, K. (2016). *Re-placing Flexibility: Flexibility in Learning Spaces and Learning*. Notterdam, Netherlands: Sense Publishers.
- Yazıcıoğlu Halu, Z. (2023). Çağdaş Mimaride Esnek Mekanların İzinde. *Yapı Dergisi*, 458, 52-61.
- Yerli, Ö., & Kahya, C. (2018). Kentsel Açık Mekanlarda Kullanıcı Memnuniyeti Değerlendirmesi: Adapazarı Kent Park Örneği. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6, 765-778.
- Yılmaz, H. (2020). *Sürdürülebilir Mimari Tasarım: Az Katlı Konutlarda Esnek Bir Tasarım Modeli*. Anadolu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Eskişehir.
- Yürekli, F. (1983). *Mimari Tasarımda Belirsizlik: Esneklik/Uyabilirlik İhtiyacının Kaynakları ve Çözümü Üzerine Bir Araştırma*. İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Doçentlik Tezi, İstanbul.
- Zafeiriadou, M. (2006). *In the Quest of an Adaptable Built Form: Studying Transformations in the MIT Campus*. Massachusetts Institute of Technology, Doctoral Dissertation, Cambridge.

ÖZGEÇMİŞ

İrem GÜNGÖR, İlköğretimi ŞAİK YİBO’da bitirdikten sonra lise eğitimini 2016 yılında Kars Hüsnü M. Özyeğin Anadolu Lisesi’nde tamamladı. 2016-2017 öğretim yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı bölümünde lisans eğitimine başladı. 2020 yılında bu bölümden mezun oldu. Aynı yıl Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında tezli yüksek lisans programına başladı. 2022 yılından itibaren Kafkas Üniversitesi Mühendislik/Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü’nde araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır.